

BILTEN VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 12. MAJA 1942. O TOKU ZAJEDNIČKIH ITALIJANSKO-NEMACKIH I USTAŠKIH OPERACIJA »TRIO« U ISTOČNOJ BOSNI I O BORBAMA PROTIV PARTIZANSKIH JEDINICA NA PODRUČJU HERCEGOVINE CRNE GORE I HRVATSKE¹

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
Taktička komanda — Obaveštajno odeljenje

12. maj 1942—XX

SAŽETI PODACI BR. 10

B O S N A

— *Jugoistočna Bosna. Divizija »Taurinenze«*: desnim krilom je savladala Dobro Polje i, dostigavši lanac Treskavice, kreće prema Kalinoviku. Stigavši levim krilom na Jahorinu, nastupa prema jugu i održava vizuelnu vezu s nemačkom kolonom koja je stigla na k. 1470 (13 km jugozapadno od Prače).

— *Nemačka 718. pešad. divizija*: stigla je na liniju k. 1470 — Orlovača (7 km istočno-severoistočno od k. 1470) — Kruševica (5 km jugoistočno od Orlovače) — reka Osanica do Drine.

— *Nemačka motorizovana kolona* iz Goražda stigla je u visinu Foče.

— *Divizija »Pusterija«*: u pokretu s linije Bojčino (5 km severoistočno od Foče) — Orehovsko (3 km istočno-severostočno od Foče) — Drina stigla je u Foču, koja se delimično nalazi u plamenu. Jake grupe ustanika, koje su se iz Foče povlačile prema Kalinoviku, obasute su i raspršene artiljerijskom vatrom.²

— *Divizija »Kačatori«*: savladavši Ulog, usiljenim maršem kreće prema Kalinoviku.

— Jedna partizanska četa jačine oko 200 ljudi prebacila se u visinu Kozarevića (rejon oko 3 km južno od Sarajeva), a drugi delovi krenuli su u rejon Petrovića (oko 6 km jugoistočno od

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 68/1097—1100.

² Foču su pravovremeno napustili Vrhovni štab NOP i DV Jugoslavije i delovi 1. i 2. proleterske NOU brigade, Romanijskog NOP i Fočanskog NO dobrovoljačkog odreda. Pre povlačenja su dignuti u vazduh svi mostovi i spaljene sve zgrade koje bi okupator mogao iskoristiti za svoje potrebe: monopol, stanica, kasarne, komanda mesta, sudska zgrada, radionice i dr. (tom II, knj. 4, dok. br. 28 i 33).

Sarajeva) sa očiglednom namerom da uznemiravaju italijansku pozadinu. (Od VI AK).

— Primećeno je prisustvo jakih ustaničkih delova u rejonima zapadno od puta Dobro Polje — Kalinovik. (Od VI AK).

— *Istočna Bosna*. Uprkos zamašnim akcijama pročešljavanja u mesecu aprilu, na Romaniji je primećeno prisustvo ustaničkih bandi na području Sokolac — Han-Pijesak. U vezi sa ovom činjenicom, između Nemaca i Hrvata je izbilo izvesno neslaganje. General Lukić³ je 11. o. m. krenuo na Romaniju.

— Ustaniци proterani nemačko-ustaškom akcijom s područja Vlasenice i Žvornika povlače se prema Ozren-planini, dok Nemci nastoje da zatvore prolaze između Čuda (8,5 km južno od Kladnja) i Kladnja.

— Grupa »Ozren« ima oko 2000 četničko-partizanskih ustanika. Na području Ozrena grupe četnika se bore protiv partizanskih delova.

— Situacija u Tuzli neizvesna usled pritiska četnika.

TERITORIJA V ARMIJSKOG KORPUSA

— Noću 9/10. o. m. sukobili su se ustanici i hrvatski žandarmi između Puškarić-Sela i Turković-Sela (2 km zapadno, odnosno 4 km zapadno-severozapadno od Ogulina)⁴. (Od V AK).

— Noću 9/10. o. m. odbijen je napad ustanika na železničku stanicu Oštarije (6 km jugoistočno od Ogulina). Na železničku prugu 1 km od Oštarija izvršena je diverzija. (Od V AK).

Dejstvo ustanika na Oštarije ima velik značaj jer se ovde pruga Ogulin — Split sastaje sa prugom Ogulin — Karlovac.

— Noću 9/10. o. m. ustanička banda je savladala hrvatsku stražu kod barutnog magacina (u kome nije bilo municije; 2,5 km severoistočno od Otočca). Našim protivdejstvom ustanici su naterani u bekstvo. (Od V AK).

TERITORIJA VI ARMIJSKOG KORPUSA

— Prepad ustanika na železničku prugu u rejonu Sjekosa (9 km jugoistočno od Metkovića). (Od VI AK).

— Upad ustanika u rejon Željuša — Gnojnica (13 km severo-severoistočno, odnosno 7 km jugoistočno od Mostara), uz podmetanje požara. (Od VI AK).

— Iz pouzdanog izvora se saznaje da partizanski rukovodilac Brstina,⁵ u dogovoru sa hrvatskim oficirom, komandantom

³ Mihajlo

⁴ Reč je o razoružanju ustaško-domobranske posade u Turković-Selu od strane delova 1. i 4. bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda (tom V, knj. 4, dok. br. 64 i 78).

⁵ Dušan

kasarne u Grepku (2 km jugozapadno od Nevesinja), namerava da izvrši udar na kasarnu da bi se domogao oružja i municije. Hrvati bi simulirali otpor, a zatim bi se dali u bekstvo (podatak se proverava). (Od VI AK).

— Na području Šipačna (14 km zapadno od Gacka) navodno se nalazi 1000 partizana. Drugih 500 se navodno nalazi u rejonu Stepena (10 km južno od Gacka); ovi poslednji raspolazu jednim topom manjeg kalibra bivše jugoslovenske vojske (podatak treba proveriti). (Od VI AK).

CRNA GORA

— Sektor divizije »Venecija« [»Venezia«]: nacionalističke formacije Durišića" povlače se prema Kolašinu pod pritiskom jakih snaga komunističkih jedinica, koje su ponovo zauzele Mojkovac (16 km severo-severoistočno od Kolašina). Pretpostavlja se da je bilo velikih gubitaka i s jedne i sa druge strane.⁷ (Od Komande jedinica Crne Gore).

— Saznaje se da su se među komunističkim snagama koje su delovale protiv Đurišića nalazili jedna proletarska brigada, jedan udarni bataljon i dve brze čete⁸. (Od Komande jedinica Crne Gore).

RAZNO

— Dubrovnik. U vezi s već pomenutim znacima o obnavljanju aktivnosti ustaša protiv pravoslavaca, u Dubrovnik se 6. o. m. iz Zagreba vratio ustaša Jovin Jozo, materijalni izvršilac zločina za vreme ustaškog terora. Izjavio je da želi razvijati trgovinsku delatnost; međutim, smatra se da je njegov zadatak u Dubrovniku da dostavlja podatke ustaškim organima u Zagrebu. — Iz Zagreba se 7. o. m. vratio poznati ustaški rukovodilac Rojnica Ivo, stanovništvu po zlu poznat zbog zločina koje je izvršio za vreme pomenutog perioda. (Od VI AK).

— Sarajevo. Uprkos našoj vojnoj delatnosti u korist Hrvatske i odgovarajućim žrtvama, ustaše nastavljaju svoj neprijateljski stav prema nama. Poglavnikov poverenik Oršanić,⁹ prilikom svoje nedavne posete Sarajevu, žalio se na prisustvo nemačko-italijanskih trupa na hrvatskom tlu, izjavljujući da

⁶ Pavle

⁷ i ⁸ U dvodnevnom napadu (9. i 10. maja) na četničke položaje u rejonu Mojkovca učestvovali su 1. bataljon 1. proletarske NOU brigade, Durmitorski omladinski bataljon i 2. i 3. komski udarni bataljon. Četnici su imali 110 mrtvih, 30 ranjenih i 25 zarobljenih. I partizanske jedinice su pretrpele osetne gubitke (24 poginula i 21 ranjen). Opširnije o tome vidi tom III, knj. 3, dok. br. 74, 88, 98 i 104, knj. 4, dok. br. 100.

⁹ Ivan Oršanić, poglavni pobočnik i upravni zapovjednik Ustaške mladeži.

Hrvati mogu sami da reše unutrašnju situaciju. •— Stožermk u Sarajevu Mjorljević pokušao je da organizuje bojkot protiv nas, nastojeći da zabrani prodaju životnih namirnica italijanskim vojnicima i šireći alarmantne vesti na naš račun. Dok domobrani pozdravljaju naše oficire, Nemci i ustaše to ne rade. (Od Ital. odeljenja u Sarajevu).

— Izgleda da Nemci nameravaju da naoružaju četničke grupe s ciljem da se bore protiv partizana (podatak treba proveriti). (Od VI AK).

— Severno od Travnika navodno je koncetrirano oko 5000 četnika i partizana, koji s nemačko-hrvatskim vlastima pregovaraju o razoružavanju i predaji (pouzdan podatak). (Od VI AK).

— U Zepču (oko 35 km južno od Doboja, na železničkoj pruzi za Sarajevo) uhapšeno je 85 osoba, uključujući i muslimanskog imama, zbog napada na železničke komunikacije. (Od Italijanskog odeljenja u Sarajevu).

BR. 52

BILTEN VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 13. MAJA 1942. O TOKU ZAJEDNIČKIH ITALIJANSKO-NEMACKIH I USTAŠKIH OPERACIJA »TRIO« U ISTOČNOJ BOSNI I O BORBAMA PROTIV PARTIZANSKIH JEDINICA U HERCEGOVINI¹

Primerak br. 1

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
Taktička komanda — Obaveštajno odeljenje

13. maj 1942—XX

SAŽETI PODACI BR. 11

B O S N A

— *Jugoistočna Bosna. Divizija »Taurinenze«*: 4. alpski puk, savladavši Boriju (6,5 km istočno od Kalinovika) i uspostavivši vezu sa garnizonom Kalinovik, stigao je na greben Sebinice (4,5 km jugoistočno od Borije), koji dominira kotlinom

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821 r. 68/1089—1092.

Jeleč (2,5 km severoistočno od Sebinice). Treći alpinski puk stiže na liniju Ljeskovica (14 km severozapadno od Foče) — Hum (oko 5,5 km jugozapadno od Ljeskovice) — Kljunovska (oko 5,5 km jugozapadno od Huma).

— Partizanski bataljon (jačine 600—700 ljudi) koji je potučen u Videšu (5,5 km jugo-jugoistočno od Trnova)² povukao se na Miljevinu (rejon oko 11 km zapadno-severozapadno od Foče), a odatle u rejon Zelengore (široko područje oko 24 km severno od Gacka). Izgleda da su ovde upućene i druge formacije, da bi zatim krenule prema Crnoj Gori, na područje Durmitora.³

— *Divizija »Kačatori«*: leva kolona zaustavljena ispred porušenog mosta Tatinac (oko 3,5 km jugozapadno od Kalinovika). Desna kolona je danas stigla u Čemerno (oko 10 km jugoistočno od Gacka).

— Saznaje se o pojavi dezerterstva u partizanskim jedinicama.

— *Divizija »Pusterija«*: naše jedinice su u Foči uspostavile dodir s nemačkim jedinicama koje su stigle sa severa. Preduzeti su zatvaranje istočne obale Drine i prepad u pravcu južno od Broda (3,5 km jugozapadno od Foče) i Trbušča (6,5 km jugozapadno od Foče).

— Svi mostovi na Drini i Čeotini su porušeni. U Foči se nalaze u plamenu kasarna, sreska zgrada i važnije javne građevine.⁴

— Glavne ustaničke snage iz Foče navodno su pobile u Čelebić (oko 21 km jugoistočno od Foče).⁵

— *Nemačka 718. pešad. divizija*: leva kolona je stigla u Ustikolinu (9 km severno od Foče).

Motorizovana kolona je naišla na velike teškoće na putu za Kalinovik usled mnogih ruševina i nabacanih zaseka od stabala. Stigla je, otprilike, do mesta gde potok Bistrica seče put (14 km istočno od Kalinovika).

TERITORIJA V ARMIJSKOG KORPUSA

— Patrola na osiguranju železničke pruge napadnuta je 11. o.m. kod stražare 76 (oko 4 km severozapadno od Medaka) — bez rezultata. (Od V AK).

² Vidi dok. br. 47 i 49.

³ i ⁵ Prema obaveštenju Vrhovnog komandanta NOP i DV Jugoslavije od 13. maja 1942. delegatu VŠ Moši Pijade, posle napuštanja Foče partizanske jedinice su se povukle na prostoriju kod Broda, s jedne i sa druge strane Drine; 2. proleterska NOU brigada je na prostoriji Vikoč—Zavajit—Čelebić bila spremna da priskoči u pomoć crnogorskim partizanskim jedinicama kod Kolašina. Vrhovni štab se tog dana nalazio u Liječevini, kod Šćepan-Polja (tom II, knj. 4, dok. br. 33).

⁴ Vidi dok. br. 51.

TERITORIJA XVIII ARMIJSKOG KORPUSA

Isfoću 8/9. o. m. ustanička banda je napala i savladala našu karabinijersku stanicu u Bruška (14,5 km jugo-jugoistočno od Obrovca) — (od XVIII AK).

TERITORIJA VI ARMIJSKOG KORPUSA

— Poznat bataljon »Zagorski« navodno se povukao u šume Jelašca (3 km jugoistočno od Kalinovika). (Od VI AK).

— Primećene su jake partizanske grupe u rejonima Veljače i Javora (10 km jugo-jugozapadno, odnosno 12 km jugo-jugoistočno od Uloga). (Od VI AK).

— Nastavlja se jak pritisak ustanika u rejonu Konavla (14 km južno od Trebinja)⁶. (Od VI AK).

— I dalje se ukazuje na koncentrisanje ustanika u Pribilovcima (9 km severoistočno od Metkovića) i Cerovici (15 km jugoistočno od Metkovića). (Od VI AK).

— Obaveštajka iz Svitave (oko 13,5 km istočno-jugoistočno od Metkovića) izvestila je komandu garnizona u Hrasnu (13 km jugoistočno od Metkovića) da komunističke snage u ovom rejonu navodno dostižu broj od 1000 naoružanih ljudi. (Od VI AK).

— Potvrđeno je prisustvo jake partizanske bande (oko 400 ljudi) u rejonu Glavatičeva (oko 21 km jugoistočno od Konjica). (Od VI AK).

RAZNO

— Milicioneri između Konjica i Trnova (ukupne snage 600 ljudi), posle izvršenih zločina nad ženama i decom u selima pod našom okupacijom, izmaknuvši kontroli naših jedinica, zauzeli su opasan stav jer nameravaju da pobiju ustanike koje smo mi zarobili. General Fabri je, stoga, upozorio hrvatsku komandu i, pod pretnjom strogih sankcija, zahtevao da ustaše poštuju zarobljenike. (Od Italijanskog odeljenja u Sarajevu).⁷ *

— Vesti o masovnom ubijanju ustanika koje je preduzela alpinska divizija »Pusterija« izazvale su među stanovništvom Sarajeva mučan utisak u odnosu na nas. (Od Ital. odeljenja u Sarajevu)⁸.

→ Dubrovnik. U govoru koji je održao 10. o. m. u sedištu ustaške komande, rukovodilac ustaške omladine, prof. Oršanić, navodno je javno izjavio sledeće:

⁶ U Konavlima je tada operišao Južnohercegovački NOP odred (tom IV, knj. 5, dok. br. 15).

⁷ Vidi dok. br. 47, objašnjenje 7.

⁸ Pored ovog odeljka olovkom je stavljen veliki znak pitanja.

— predstoji ponovno preuzimanje celokupne vlasti od strane ustaških vlasti na svetom tlu Hrvatske;

— jake jedinice herojskih ustaša trijumfalno će se vratiti u hrvatske gradove, u kojima ćemo zauvek iščupati srpski korov, uništiti sve one koji ne osećaju pravi ponos da pripadaju hrvatskoj rasi, »crve kojih samo u Dubrovniku ima oko 3000« — očigledno se misli na italijanska koloniju — »i podržavaju podmukle političke spletke;«

— naredba 2. armije od 7. septembra 1941. godine⁹ »zaudara na strvinu«, pa je i »sama armija, upravo zbog toga što su dobro poznati svi njeni zadaci i ovlašćenja, uzela nov naziv.«¹⁰ — »U Hrvatskoj će se boriti i naređivati samo ustaše, novi moćan faktor hrvatske civilizacije i snage«. (Od VI AK).

— Mostar. Ustaški elementi u Mostaru i okolini šire glasine o skorom dolasku ustaških formacija koje će, zbog potrebe čišćenja teritorije severne Hercegovine, ponovo preduzeti poznate zločine prema Srbima. Sirenje ovih glasina izazvalo je jako uznemirenje među pravoslavnim življem, koje sa strahom gleda u ponovnu mogućnost za novi period terora.

Ugledniji Srbi odmah su se obratili našim vlastima, izjavljujući da je zbog ovih vesti u masama stvoreno takvo raspoloženje da bi bilo dovoljno da na ovo područje stigne samo jedna ustaška jedinica pa da svi pravoslavci započnu najbesomućniji i očajnički ustanak. Pored toga, ukazali su na mogućnost da bi se ove mase, podstaknute panikom i očajanjem, mogle priključiti komunistima (protiv kojih su se do danas lojalno borile), a da ipak sačuvaju svoju veru, živote i imovinu od morskog neprijatelja koji je prolio krv 300.000 pravoslavnih mučenika. (Od VI AK).

— General Draža Mihailović je navodno primećen u Vikoču (15 km istočno-jugoistočno od Foče).¹¹

⁹ Vidi 1. knj. ovog toma, dok. br. 139.

¹⁰ Vidi dok. br. 48, objašnjenje 2.

¹¹ Prema depešama Draže Mihailovića br. 136 od 9. aprila i br. 177 od 12. maja 1942. predsedniku jugoslovenske izbegličke vlade, on i njegov štab nalazili su se tada »blizu planine Golije« (AVII, četn. fond, reg. br. 2/1—1, k. 302).

OBAVEŠTENJE VRHOVNE KOMANDE OD 14. MAJA 1942.
KOMANDANTU KARABINIJERA DA JE GENERALU ĐU-
ZEPU PIJEKU POVERENA KOORDINACIJA OBAVEŠTAJNE
DELATNOSTI U CILJU SUZBIJANJA AKTIVNOSTI KOMU-
NISTA NA BALKANU¹

Poverljiv o

VRHOVNA KOMANDA

10917

I odeljenje

VP 21, 14. maj 1942—XX

Odeljenje: Operativno — Istočno bojište
Br. 21574/Op.

KOMANDANTU KR. KARABINIJERA
i na znanje:
-MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA
MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH
MINISTARSTVU RATA — SEKRETARIJAT
GENERALSTABU KOV
VIŠOJ K-DI ORUŽ. SNAGA »SL. — DALM.«
GUVERNATORATU CRNE GORE
GUVERNATORATU DALMACIJE

Predmet: Ugušivanje komunističke delatnosti na Balkanu.
Nastavak dopisa 20996 od 25. marta od ove Vrhovne
komande.²

- I. — U vezi s potrebom da se poboljša efekat snažne akcije ugušivanja komunističke delatnosti, koju [akciju] sada vode na Balkanu razne zainteresovane vlasti, koordinirajući napore, u skladu sa istom delatnošću koju vrše

¹ Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 16/2, k. 91.

² Tim dopisom Vrhovna komanda je obavestila da je: »Ministars-tvo inostranih poslova prihvatilo da *koordinira* i *rukovodi* neophodnim policijskim dejstvima na balkanskim područjima koja imaju međusobne, neposredne i posredne veze i reperkusije, i to:

a) u pokrajinama koje su nedavno pripojene Italiji (Ljubljana, Zadar, Kotor, Split, Šibenik i područje Sušaka sa Rijekom);

b) na hrvatskoj teritoriji koja je privremeno okupirana od strane naših trupa;

c) na teritoriji Crne Gore.

Za taj zadatak određen je divizijski general Pijeke Đuzepe, kome će glavni komandant karabinijera, sporazumno sa Ekselencijom Pijetro-markijem [Pietromarchi Luca], izdati direktive« (AVII, reg. br. 3/2, k. 91).

Nemci, ova Vrhovna komanda resila je, sporazumno s Ministarstvom spoljnih poslova, da taj zadatak poveri divizijskom generalu kr. karab. Pijeku Buzepu (Pieche Giuseppe), kome će pomagati jedna ograničena policijska organizacija koju treba tek formirati od karabinjera.

II. — Zona nadležnosti (u načelu):

- a) — Oblasti koje su nedavno pripojene Italiji (Slovenija i Dalmacija);
- b) — hrvatska teritorija koju su naše trupe privremeno okupirale;
- c) — teritorija Crne Gore.

III. — Potrebne fondove dodeliće Ministarstvo spoljnih poslova.

Pošto se sporazume s Ministarstvom spoljnih poslova, glavni komandant karabinjera izdaće direktive za sprovođenje pomenute organizacije, o čemu želim da budem informisan.³

Nač. Glavnog generalštaba
[potpis nečitak]

R⁴

³ Vidi dok. br. 59.

⁴ Paraf generala Roate, komandanta oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija«.

BILTEN VISE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 14. MAJA 1942. O TOKU ZAJEDNIČKIH ITALIJANSKO-NEMACKIH I USTASKIH OPERACIJA »TRIO« U ISTOČNOJ BOSNI I O BORBAMA PROTIV PARTIZANSKIH JEDINICA U HERCEGOVINI¹

Primerak br. 2

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«

Taktička komanda — Obaveštajno odeljenje

14. maj 1942—XX

SAŽETI PODACI BR. 12

BOSNA

— *Jugoistočna Bosna. Divizija »Taurinense«*: 4. alpski puk je 13. o.m. dovršio okupaciju puta Kalinovik—• Jeleč (13,5 km istočno od Kalinovika). Treći alpski puk u pokretu sa zadatkom da stigne na put Jeleč — Foča i da isturi delove od linije Bistrica — Đedevo (4 km jugozapadno od Foče).

— *Divizija »Kačatori«*: leva kolona se nalazi u kretanju prema rejonu Plužine — Vranjkuša (na putu Nevesinje — Ulog).

— *Divizija »Pusterija«*: stigla je na liniju Trbušće (6,5 km jugozapadno od Foče) — Bunovi (6 km južno od Foče), s jakim izviđačkim patrolama isturenim prema ušću Sutjeske.

— *Nemačka 718. pešad. divizija*: na putu Ustikolina — Foča sa zadatkom nasilnog izviđanja. Pročešljavanje. Sa isturenim jedinicama izvršeno pročešljavanje rejona Rataja (11 km zapadno od Foče).

— Potvrđen je podatak da su glavne neprijateljske snage, koje su se povukle u rejon Zelengore (široko područje oko 24 km severno od Gacka) i južno od Foče, produžile prema istoku — donji tok Sutjeske — Drina². (Od VI AK).

— U rejonu Borča (14 km severno od Gacka) još uvek se nalazi partizanska brigada. (Od VI AK).

— Primećeno je koncentrisanje neprijatelja u Boljoradina — Suljci — Brusna (mesta od 6—8 km istočno od Foče, BN—VU—ZI), u Zubovići (oko 2,5 km južno od Foče) —• Potpeć

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 68/1085—1088.

² Vidi dok. br. 52.

(8 km istočno od Zubovića) — Kumić (3 km jugozapadno od Potpeći) — Zavajit (6 km južno od Potpeći). (Od generala Badera).

— Mesto koncentrisanja ustanika navodno je Kamena gora (16,5 km jugoistočno od Pljevalja, AT—NK). Životne namirnice su prebačene u Šćepan Polje (na ušću Pive i Tare, Žabljak VU—AX). (Od Italijanskog odeljenja u Sarajevu).

— U rejonu Lukavca (oko 20 km jugoistočno od Nevesinja) primećena je ustanička komanda za celu Hercegovinu. (Od VI AK).

— Hrvatski izviđački avion koji je izvršavao zadatak izviđanja Dobro Polje — Foča — Goražde — Rogatica nije se vratio.³

— U pozadini nemačkih i hrvatskih jedinica, na teritoriji istočne Bosne koja je nedavno pročešljana, navodno je ustanak ponovo buknuo punim zamahom. Partizani sada dejstvuju na području između Romanije i Jahorine. Navodno se koncentrišu na Ravnoj planini (oko 16 km severoistočno od Trnova, CK—CM—UO—UQ—US), gde se već nalaze tri bataljona, i u rejonu Crnog vrha (4 km južno od Prače, CF—VO), gde je koncentrisan jedan bataljon s pojačanim brojnim stanjem i 2 topa. (Od VI AK).

— *Istočna Bosna*. Napadi partizana kod Zavidovića i Begova Hana (33 km severoistočno i 18 km severo-severoistočno od Zenice). (Od Borbene grupe Bader).

TERITORIJA V ARMIJSKOG KORPUSA

— Noću 10/11. o.m. ustanici su povadili 11 šinskih polja na železničkoj pruzi između Lokava i Delnica. Za vreme izvođenja diverzije ustanici su angažovali u borbi delove za obezbeđenje železničke pruge. (Od V AK).

— Zeleznička komunikacija sa Bihaćem prekinuta jer su ustanici bacili u vazduh železni most u blizini Bos. Kostajnice. Potrebno je 2 meseca da bi se most osposobio. (Od V AK).

TERITORIJA VI ARMIJSKOG KORPUSA

— Našu kolonu za snabdevanje koja se kretala prema Nevesinju napala je 13. o.m. u rejonu Paljeva Dola (4 km zapadno od Nevesinja) jedna jaka partizanska formacija. Posle dva časa borbe ustanici su raspršeni.⁴ (Od VI AK).

³ Vidi dok. br. 55.

⁴ Napad su izvršili delovi 2. i 3. udarnog bataljona i bataljona »Bišina« Operativnog štaba NOP odreda za Hercegovinu i južnu Dalmaciju (tom IV, knj. 5, dok. br. 14, 15, 18 i 33; Hercegovina u NOB, str. 288—289).

— Kod Grebaca (8 km severno od Dubrovnika) navodno se nalazi oko 500 komunista, naoružanih automatskim oružjem, karabinima i bombama; komandant im je jedan podoficir bivše jugoslovenske vojske. Komanda se nalazi u Vlaki (1,5 km istočno od Grebaca). (Od VI AK).

— Primećeno je veliko koncentrisanje ustanika u rejonu Vlahovića (15,5 km jugoistočno od Stoca, SL—AB) i Uboska (4 km jugozapadno od Vlahovića, RQ—AB). (Od VI AK).

— Saznaje se da pored partizanskog bataljona dislociranog u Berkovićima (17 km istočno od Stoca) postoji još jedan partizanski bataljon (oko 500 ljudi) u rejonu Mrčev Do (5 km severoistočno od Stoca)—Kruševica i Kameni Obor (mesta 2—3 km istočno-severoistočno od Mrčeva Dola, RO—AI) sa zadatkom da posedne položaje koji nadvišavaju Stolac. Komanda ovog bataljona navodno se nalazi u osnovnoj školi u Kamenom Oboru. (Od VI AK).

— Saznaje se da se dve partizanske čete nalaze u rejonu Zimlja (24 km severozapadno od Nevesinja, RK—BH). (Od VI AK).

— Primećen je priliv ustanika iz Bosne na planine leva obala Neretve—Jablanica (16 km zapadno od Konjica — Konjic. (Od VI AK).

R A Z N O

— Civilno stanovništvo u Stocu demonstriralo je pred sreškim načelnikom zbog nedostatka životnih namirnica. (Od VI AK).

— Naša patrola koja je s mora izvidala obalu primetila je i zaustavila 9. o.m. južno od Dobre luke (poluostvo Pelješac, NK—GO) jedan čamac u kome su se nalazile tri osobe. Dve osobe su uspele da pobjegnu, dok je treća zarobljena. Reč je o mornarima bivše jugoslovenske ratne mornarice. Raspolagali su durbini i dvogledima. Uhapšena osoba govori dobro engleski i, po svemu sudeći, okoreli je komunista. (Od VI AK).

— Bosna. Vojnu krajinu⁵ koja je pre dva dana ukinuta verovatno će zameniti domobranske i ustaške formacije pod komandom jedne granične fortifikacijske komande, čije je formiranje povereno komandantima hrvatskog 2. i 3. armijskog korpusa. (Od Ital. odeljenja u Sarajevu).

— Grupa hrvatskih oficira koja je pre izvesnog vremena uhapšena zajedno s pukovnikom Filipovićem⁶ puštena je na slobodu, izuzev 5 ili 6 oficira za koje postoji jaka sumnja da su bili u dogovoru sa ustanicima. (Od Ital. odeljenja u Sarajevu).

⁵ Misli se na vojnu upravu.

⁶ Vidi dok. br. 43.

BILTEN VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 15. MAJA 1942. O TOKU ZAJEDNIČKIH ITALIJANSKO-NEMACKIH I USTAŠKIH OPERACIJA »TRIO« U JUGOISTOČNOJ BOSNI I O PARTIZANSKIM AKCIJAMA U HRVATSKOJ¹

Primerak br. 2

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA«

Taktička komanda — Obaveštajno odeljenje

15.-maj 1942—XX

SAŽETI PODACI BR. 13

BOSNA

— *Jugoistočna Bosna. Divizija »Taurinenze«*: jedinice duž puta Trnovo—Kalinovik—Foča; komanda u Kalinoviku.

— *Divizija »Kačatori«*: leva kolona na maršu preko Uloga pravcem prema jugu. Desna kolona, savladavši u rejonu Vrbe (7 km severo-severoistočno od Gacka) jak otpor ustanika, stigla je naveče 13. o.m. na greben koji dominira Čemernim (9 km severoistočno od Gacka). Nastupa se polako zbog pritiska neprijatelja.²

— *Divizija »Pusterija«*: pročešljava desnu obalu Drine do Trbušća (6 km jugozapadno od Foče), dok je prethodnica stigla na ušće Sutjeske u Drinu (oko 10,5 km jugo-jugoistočno od Trbušća). Na manji otpor se naišlo u Kopilovima (3 km jugoistočno od Trbušća, VQ—BH). Plen je mali, vlastitih gubitaka nije bilo.

Nemačka 718. pešad. divizija: nastavlja pročešljavanje, u vezi je sa divizijom »Taurinenze« i pomoću patrola kontroliše put Ustikolina (8,5 km severno od Foče) — Foča.

— Formacije ustanika procenjene na jedan bataljon nalaze se navodno u rejonu Ljubina (6,5 km jugozapadno od Trbušće, VK—BF) — Vrbnica (4 km jugozapadno od Ljubine, VH—BF), sa istaknutim delovima u rejonu Zavraćeni do (3,5 km severo-

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 68/1082—1084.

² Nastupanje desne kolone ometali su, kod s. Dražljeva, delovi Severnohercegovačkog NOP odreda. Posle trodnevni borbi neprijatelj je prodro u selo Vrbu i spalio ga (tom IV, knj. 5, dok. br. 15, 18 i 148).

zapadno od Ljubine, VH—BH) — Glavica (2 km istočno od Jeleča, VH—BL) i Trebičina (5 km istočno od Jeleča, VK—BL). (Od VI AK).

— Primećeni su ljudi i stoka kako iz Dramesme (6,5 km severoistočno od Gacka) beže prema istoku.

— Izvešteno je o prilivu ustanika u rejon Stepen (10 km južno od Gacka)—Sipačno (15 km zapadno od Gacka). Navodno je reč o delovima udarnog bataljona dislociranog severozapadno od Gacka, čija se komanda nalazi u Jugovićima (13,5 km severozapadno od Gacka, TR—AR).

— Hrvatski izviđački avion, o kome je bilo reči u Sažetim podacima od 14. o. m.³ srušio se kod Kalinovika usled kvara na motoru. Aparat je uništen.³

TERITORIJA V ARMIJSKOG KORPUSA

— Noću 12/13. o.m. ustanički delovi su otvorili vatru iz pušaka i automatskog oružja na Medak. — Istovremeno su drugi ustanici vršili diverziju na železničkoj pruzi kod stražare 80 i između Metka i Raduča (8 km jugoistočno od Metka, na železničkoj pruzi), što je naknadno prouzrokovalo iskliznuće lokomotive.⁴ (Od V AK).

— Ustanici su 12. o.m. zauzeli Lasinju (Zagreb QK—BN) i ovom prilikom ubili 5 i ranili 3 hrvatska žandarma, zapalili javne zgrade i odneli životne namirnice. Hrvatska jedinica je istog dana ponovo zauzela ovo mesto, koje su ustanici bili već napustili.⁵ (Od V AK).

TERITORIJA XVIII ARMIJSKOG KORPUSA

— Ustaničke bande su 13. o.m. izvršile napad na železničku prugu između Zrmanje (25 km severozapadno od Knina, DX—RQ) i Knina. Na železničku stanicu Zrmanja slabije grupe ustanika otvorile su vatru u cilju uznemiravanja. Na železničku stanicu Pribudić (7,5 km jugo-jugoistočno od Zrmanje, RQ—DT) izvršen je jači napad. Iznenađni napad jačim snagama izvršen je na stanicu Plavno (6,5 km jugoistočno od Pribudića, SI—DP) u visini vijadukta i tunela, uz upotrebu jednog minobacača i jednog topa malog kalibra. Upućena su pojačanja.⁶ — Još jedan

³ Vidi dok. br. 54.

⁴ Napad na Medak i diverziju na pruzi izvršila je 2. četa 1. bataljona 1. NOP odreda »Velebit« Grupe NOP odreda za Liku (tom V, knj. 4, dok. br. 86 i 141).

⁵ Lasinju su zauzeli delovi 4. bataljona 1. kordunaškog NOP odreda (tom V, knj. 4, dok. br. 73, knj. 5, dok. br. 28).

⁶ Reč je o napadu na posadu vijadukta Bender (blizu Knina), koji su izvršile jedinice Kombinovanog NOP odreda GŠ NOP odreda za Hrvatsku (tom V, knj. 4, dok. br. 66, 78 i 12,1).

napad, izvršen manjim snagama na Pađene (7,5 km severozapadno od Knina, SI—DN), zadržan je. (Od XVIII AK).

TERITORIJA VI ARMIJSKOG KORPUSA

— Primećeno je prisustvo partizanskih formacija koje vrše pokolje i podmeću požare u mestima Javorik (9 km zapadno od Konjica—Seljane (8 km zapadno-severozapadno od Konjica, QM—CD)—Ribići (10 km zapadno-severozapadno od Konjica, QK—CD)—Ostrožac (1 km severno od Ribića, QK—CD)⁷. (Od VI AK).

— Ustanci navodno nameravaju da iz Grabovice (21 km jugozapadno od Konjica — Prozor, PI—BS) pokušaju da pređu preko Neretve. (Od VI AK).

— Ustaničke bande su zauzele mesta Dobrigošće—Krstac—Dragan Selo—Ravna (mesta oko 13 km zapadno od Konjica—rukav Neretve) i tu ostavile neodređene snage;⁸ izgleda da su sada krenule prema sedištu partizanske komande u G. Zimlju (oko 23 km severo-severozapadno od Nevesinja, RK—RM—BH). (Od VI AK).

⁷ i ⁸ Prema izveštaju Operativnog štaba NOP odreda za Hercegovinu od 15. maja 1942. Vrhovnom štabu NOPO i DV Jugoslavije, partizanske jedinice Hercegovine preduzele su u tom periodu akciju čišćenja neretljanske kotline od petokolonaških i izdajničkih elemenata (tom IV, knj. 5, dok. br. 15).

BILTEN VISE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 17. MAJA 1942. O TOKU ZAJEDNIČKIH ITALIJANSKO-NEMACKIH I USTAŠKIH OPERACIJA »TRIO« U ISTOČNOJ BOSNI I O BORBAMA PROTIV PARTIZANSKIH JEDINICA NA PODRUČJU HERCEGOVINE, BOSANSKE KRAJINE, LIKE I GORSKOG KOTARA¹

Primerak br. 2

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA«
Taktička komanda — Obaveštajno odeljenje

17. maj 1942—XX

SAŽETI PODACI BR. 15

BOSNA

— *Jugoistočna Bosna. Divizija »Taurinenze«*: izvršeno je pročešljavanje rejoria severno od puta Kalinovik—Foča bez rezultata.

— *Divizija »Kačatori«*: pročešljavanje između Neretve i puta Nevesinje—Gacko.²

— *Divizija »Pusterija«*: bataljon »Feltre« je završio pročešljavanje rejona Kozarevine (9,5 km istočno-severoistočno od Foče, BN—ZI).

— *Nemačka 718. pešad. divizija*: započela je marševanje radi povratka na put Goražde—Pale (11 km jugoistočno od Sarajeva, UQ—CO).

— Primećeno je koncentrisanje neprijatelja (oko 500 ljudi) u rejonu Kovačevića (9 km severoistočno od Čajniča, XI—BU).

— Nemci potvrđuju da su partizani krenuli iz rejona Foča—Bistrica u pravcu juga.³

— Na području Pljevalja primećene su dve crnogorske partizanske komande. (Od Ital. odeljenja u Sarajevu).

— *Istočna Bosna*. U rejonu Zepče—Zavidovići (na pruzi Sarajevo—Brod) nastavljaju se napadi ustanika na hrvatske baze i diverzije na železničkoj pruzi.

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 58/1072—1074.

² Vidi dok. br. 55.

³ Vidi dok. br. 52.

Noću 14. o.m. iskliznula su iz šina dvojica kola oklopnog voza.

TERITORIJA V ARMIJSKOG KORPUSA

— Ustanici su 14. o.m. prodrli u hrvatsku meteorološku stanicu kod Fužina i odneli karabin i raznu odeću. (Od V AK).

— Partizani su 15. o.m. napali detašovanu četvu za zaštitu vodovoda kod Turković-Sela (14,5 km zapadno-severozapadno od Ogulina, XL—AT), ali su odbijeni.

— Napad ustanika na naš vod za zaštitu radnika koji su popravljali lokomotivu, a koja je iskliznula iz šina između Metka i Raduča (8 km jugoistočno od Metka).⁴ Ustanici su naterani u bekstvo. (Od V AK).

TERITORIJA XVIII ARMIJSKOG KORPUSA

— Ustanici su 14. o.m. u rejonu Oštrelja (12 km severo-severoistočno od Drvara) otvorili vatru na kamion bersaljer-skog bataljona »Zara«. (Od XVIII AK).

— Izvešteno je o kretanju ustanika i o nekoliko ispaljenih metaka na naše jedinice na području Zrmanja—Otrić—Plavno—Pađene (na železničkoj pruzi Knin—Gospić, RQ—DX, SL—DR, SI—DN). (Od XVIII AK).

TERITORIJA VI ARMIJSKOG KORPUSA

— Između Klepaca (7,5 km severoistočno od Metkovića) i Pribilovaca (2,5 km istočno od Klepaca) 49. legija crnih košulja angažovala se u borbi s nadmoćnijim neprijateljskim snagama.⁵ (Od VI AK).

— Selo Grepci (10 km severno od Dubrovnika) navodno je organizovano za odbranu u poluprečniku od 4 km, sa borbenim položajima utvrđenim u tipu poljske fortifikacije na susjednim nadvišavajućim visovima. (Od VI AK).

— Izvešteno je da se u šumama Podvelež (prostrano područje severozapadno od Nevesinja, AX, AV, AT, — QK, QM, QO, RH, RK, RM, RO) nalazi komanda jednog partizanskog bataljona jačine oko 800 ljudi. (Od VI AK).

⁴ Napad je, 13/14. maja, izvršila 2. četa 1. bataljona NOP odreda »Velebit« Grupe NOP odreda za Liku (tom V, knj. 4, dok. br. 86 i 141).

⁵ Kod s. Pribilovaca legija je, 16. maja, vodila borbu sa delovima Južnohercegovačkog NOP odreda. Prema izveštaju Operativnog štaba NOP odreda za Hercegovinu i južnu Dalmaciju od 22. maja 1942. VS NOP i DV Jugoslavije neprijatelj je imao 31 mrtvog i 2 zarobljena vojnika, a veliki broj se utopio u r. Bregavi (tom IV, knj. 5, dok. br. 33). O ovoj borbi vidi i dok. br. 57.

RAZNO

— Engleske podmornice navodno imaju svoju pomoćnu bazu u uvali Malinska (22 km jugo-jugoistočno od Sušaka) na ostrvu Krku; druga baza se nalazi u jednoj maloj uvali kod Makarske. (Od Nemačkog odeljenja za vezu).

— Pravoslavci obuhvaćeni pozivanjem rezervista koje je sada u toku, sećajući se nasilja i pokolja posle prošlogodišnjeg pozivanja, navodno su odlučili da se ne odazovu i da se sklone u brda. (Od VI AK).

BR. 57

BILTEN VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 18. MAJA 1942. O TOKU ZAJEDNIČKIH ITALIJANSKO-NEMACKIH I USTASKIH OPERACIJA »TRIO« U ISTOČNOJ BOSNI I O BORBAMA PROTIV PARTIZANSKIH JEDINICA U HERCEGOVINI¹

Primerdk br. 2

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA'
»SLOVENIJA—DALMACIJA«

Taktička komanda — Obaveštajno odeljenje

18. maj 1942—XX

SAŽETI I PODACI BR. 16

BOSNA

— *Jugoistočna Bosna. Nemačka 718. pešad. divizija:* komanda se vraća u Sarajevo, ostavljajući 1/738. pešad. puka između Ustikoline i Goražda. Od 20. o.m. rejon Goražda prelazi pod komandu divizije »Taurinenze«; nemački bataljon će biti smenjen hrvatskim 1/13. pešad. puka; nikakva dislokacija italijanskih jedinica.

— Rejon Trnovo—Turba (12 km severo-severozapadno od Trnova), koji se nalazi pod nadležnošću divizije »Taurinenze«, od 20. o.m. prelazi pod komandu nemačke 718. pešad. divizije;

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 68/1068—1069.

hrvatske jedinice će od 1. juna biti ojačane nemačkim jedinicama. Hrvatska četa već se nalazi u Trnovu.

— Divizija »Taurinzenze«: pročešljano je područje Jasike—Sijerča (9 km, odnosno 11 km severoistočno od Kalinovika, UO—BQ) i privedene su 32 naoružane sumnjive osobe.²

Na području Foče jedinice divizija »Taurinzenze« i »Pusterija« razoružale su 60 ustanika.³

— Divizija »Pusterija«: pročešljava teritoriju južno od Foče, između Bunova (6 km južno od Foče) i Mazoča (12 km jugo-jugoistočno od Foče), nailazeći na slabiji otpor. Drugi ustanici vraćaju se u pravcu Papratnog (13 km istočno-jugoistočno od Foče, ZL—BL).

— Hrvatske političko-vojne vlasti smatraju da je situacija u zoni operacija sada mirna. Značajan priliv četnika koji polažu oružje.⁴ Simptomi raspadanja u ustaničkim redovima. (Od Ital. odeljenja za vezu u Sarajevu).

— Severozapadna Bosna. Četničko-komunističke bande zauzele su 16. o.m. Prijedor.⁵ (Od Obaveštajnog odeljenja armije).

TERITORIJA VI ARMIJSKOG KORPUSA

— Divizija »Taurinzenze« primila je naređenje da se popuni komorom za operacije van puteva.

— Divizija »Kačatori«. Koncentrisanje: leva kolona u Nevesinju, desna kolona u Gacku; u centru — Plužine — četnička kolona Lusane [Lussana].

— Područje Metkovića:

— 49. legija crnih košulja, na koju su izvršile protivnapad jake snage na Bijelom br. — k. 108 (9 km istočno-severoistočno od Metkovića), povukla se na položaje k. 109—Klepci—k.143—Tasovčići (2,5 km jugo-jugoistočno, odnosno 1 km istočno od Čapljinje, PI—AI). Gubici: 2 mrtva, 17 ranjenih, 8 nestalih."

— Između Hutova (QH—GU) i Hrasna (PN—AB) prekinuta je železnička pruga usled eksplozije mine. Na istom odseku prekinute su telegrafsko-telefonske linije.

— Područje Dubrovnika:

— Aktivnost ustanika u Belenićima (21 km severozapadno od Dubrovnika, RM—GM).

², ³ i ⁴ Vidi dok. br. 25, objašnjenje 16.

⁵ Prijedor su zauzeli delovi 1. i 2. krajiškog NOP odreda i Banij-ska proleterska četa. Savladavši domobransko-ustašku posadu u gradu, oni su zarobili oko 1100 domobrana i 200 ustaša i žandarma i zaplenili 1200 pušaka, 15 p.mitraljeza, 8 mitraljeza, 5 minobacača, 2 haubice i velike količine municije i ostalog materijala i opreme (tom IV, knj. 5, dok. br. 13, 19, 28, 35, 38, 53, 142[^]146, 150 i 152).

« Vidi dok. br. 58.

— Dejstvo naše artiljerije protiv ustaničkih položaja severoistočno od Cavtata. (Od VI AK).

RAZNO

U vezi sa Sažetim podacima br. 8, niže četničke starešine navodno ne prihvataju četničko-partizanski sporazum između Novakovića i Draže Mihailovića, već nameravaju da se sporazumeju s jedinicama Osovine u cilju dejstva protiv komunisti.⁷ (Od VI AK).

BR. 58

OBAVEŠTAJNI BILTEN KOMANDE 11. ARMIJSKOG KORPUSA OD 18. MAJA 1942. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI I PARTIZANSKIM AKCIJAMA U LJUBLJANSKOJ POKRAJINI¹

KOMANDA XI ARMIJSKOG KORPUSA

Obaveštajno odeljenje

18. maj 1942—XX

OBAVEŠTAJNI BILTEN BR. 58

PROVINCIJA LJUBLJANA

SITUACIJA U SLOVENIJI

Pitanje prebacivanja u Kraljevinu slovenačkih građana prijateljski naklonjenih Italiji rešeno je, naročito usled živog i neprekidnog interesovanja ove komande na zadovoljavajući i potpun način ovih dana.

Odsad, pa unapred, ugrožena lica koja su se dosad, usled mera bezbednosti, zatvarala u vojne prostorije očekujući da civilne vlasti reše predmete, što je obično uvek dugo trajalo, upućivaće se odmah u Kraljevinu i tamo će se smeštati staranjem provincijske fašističke federacije u Ljubljani.

Ova mera, koja se dalje nije mogla odlagati, zbog čuvanja vašeg prestiža, biće povoljno primljena od strane Slovenaca ko-

⁷ Vidi dok. br. 49.

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini i dostavljen Komandi artiljerije U. armijskog korpusa) u AVII, reg. br. 9/1, k. 490.

ji gaje osećaje simpatije prema Italiji, zbog mogućnosti koja im se pruža da blagovremeno izbegnu osvetu »revolucionarnog fronta«, koji i dalje surovo divlja protiv disidenata i protiv lica koja su osumnjičena za proitalijansku delatnost.

I u ovoj sedmici zabeležene su otimačine lica i njihovo ubistvo, jer su bila optužena da nisu dovoljno neprijateljski raspoložena prema Italiji. Sve šire se koristi sistem kažnjavanja neprijatelja komunističke stvari pomoću batina za muškarce a pomoću rezanja kose za žene. Jedna devojka koja se obratila divizijskim karabinijerima za zaštitu dala je izjave iz kojih iznimosimo samo nekoliko fraza:

»... Odveli su me silom na trg u Igu; svi oko su psovali. Stanovnici koji su učestvovali u maltretiranju kome sam bila podvrgnuta smejali su se i pljeskali. Javno su mi otsekli kosu. Bilo je još drugih devojaka (možda desetak) kojima je kao i meni bila pripremljena ista sudbina. Zadržana sam u jednoj gostioni gde su bila dva čoveka koje su partizani izbatinali. U 4.30 ujutro bilo mi je moguće da pobegnem . . .«²

Ovo je žalosna situacija koja se sada već ponavlja u svim selima koja koritrolišu ustanici. U njima, pod delovanjem organizatora OF koji drže vatrene govore o trijumfu komunizma i o predstojećem slomu osovinskih zemalja, vrši se proglašavanje sovjeta (prilaže se prepis proglasa)³ i opšta mobilizacija svih sposobnih muškaraca, koji se zatim upućuju u sabirne logore, gde se formiraju novi bataljoni.⁴

² U operacijskom dnevniku 1. bataljona »Ljubo Šercer« Notranjskog NOP odreda se navodi da su »17. maja 1942. ošišane devojke koje su išle sa Italijanima u Igu« (tom VI, knj. 2, dok. br. 124).

³ Priložen je prevod proglasa (bez datuma) Štaba 1. bataljona »Ljubo Šercer« Notranjskog NOP odreda stanovništvu o uspostavljanju narodne vlasti na oslobođenoj teritoriji Slovenije. U proglasu se pored ostalog navodi da na oslobođenoj teritoriji »vlast preuzimaju terenski odbori OF i partizanska komanda«, da je »OF istinski predstavnik slovenačkog naroda u borbi protiv omrznutog stranog fašizma, njegova vlast je vlast radnog naroda »koja će ostvariti istinsku demokratiju i zadovoljiti političke, ekonomske i druge zahteve našeg naroda« (AVII, reg. br. 9/14, k. 490). Napisan je, verovatno u skladu s odlukom Izvršnog odbora OF slovenačkog naroda od 17. maja 1942. o uspostavljanju narodne vlasti na oslobođenoj teritoriji Slovenije (tom VI, knj. 2, dok. br. 88).

⁴ i ⁶ Posle niza uspehlih diverzija i sabotaza, u kojima je, pored partizana i Narodne zaštite, učestvovalo i civilno stanovništvo, u Ljubljanskoj pokrajini je došlo do opšteg narodnog ustanka i naglog priliva novih boraca. Pošto je formirao jake partizanske jedinice, Glavni štab Slovenije je pristupio planskom čišćenju pojedinih oblasti da bi stvorio slobodnu teritoriju. Oslobođenjem Broda na Kupi i Kočevske Reke (sa okolinom) stvorena je prva slobodna teritorija u Sloveniji, koja se postepeno širila na sever prema području Loške doline, Krma, Mokreca, Ljubljanskog Barja i gornjeg sliva Krke, a na istok prema Beloj krajini (tom VI, knj. 2, dok. br. 88, 98—102, 106, 109 i 124).

Naše jedinice u Starom Trgu (UK—CF), kada su bile otišle radi akcije represije, u toku koje su ubijena 22 ustanika, bez naših gubitaka, i gde je zaplenjeno 11 puškomitraljeza, 30 pušaka, jedan pištolj i razni materijal, našle su na zvoniku istaknutu jugoslovensku zastavu sa znakom srpa i čekića.⁵ I u drugim selima su informatori videli komunističke zastave. U partizanskom taboru vlada veliko oduševljenje, i računa se da su bliski projektovani marševi na Ljubljanu i druge centre. U razmatranom periodu najveću delatnost su vršile ustaničke grupe od 10 do 30 ljudi, koje su se najradije vrtile oko drumova i pruge. Bio je velik broj prekida drumova pomoću rušenja stabala i diverzija eksplozivnim aparatima na železničkim prugama. Napadi na vozove su takođe u znatnom porastu, a naročito se uzimaju na nišan vozovi-cisterne za transport petroleja. Beleže se takođe uobičajene svakodnevne agresije na patrolu, železničke čuvarnice, stanice, barake.⁸

Treba da se istakne uništavanje pilana, otmica osoba, stoke i kamiona. Aktivno se traže italijanska lica ili proitalijanski raspoloženi Slovenci koje bi trebalo streljati kao odgovor na naše poznate akcije za represaliju nad sigurno utvrđenim komunistima.⁷ Verodostojni informatori referišu da su vlasnici terena uz železničku prugu upozoreni da se pridržavaju odredbi naredbe o seči šume u pojasevimā pored pruge, ako ne žele da budu podvrgnuti osveti ustanika.⁸

⁵, ¹³ i ¹⁴ Pod pritiskom 3. bataljona »Miloš Zidanšek« Notranjskog NOP odreda, italijanski vojnici su 12. maja napustili Stari Trg. Sledećeg dana je oslobođena cela Loška dolina i time oslobođena teritorija oko Krma povezana sa slobodnom teritorijom u okolini Čabra (tom VI, knj. 2, dok. br. 81, 88 i 102). Redakcija ne raspolaže partizanskim izvorima o ovom sukobu i o prodoru italijanskih jedinica u Stari Trg 16. maja.

⁷ Povodom odluke italijanskih vlasti (od 24. aprila 1942) o streljanju talaca, GŠ NOP odreda za Sloveniju je u »Slovenačkom poročevalcu« br. 19 od 12. maja 1942, i u posebnim lecima koji su rasturani u Ljubljanskoj pokrajini, objavio izjavu da će partizani odgovoriti istom merom ukoliko italijanske vlasti nastave teror nad slovenačkim narodom (tom VI, knj. 2, dok. br. 74 i 163).

Glavni štab NOP odreda za Sloveniju je 14. juna ponovo upozorio italijanske okupatorske vlasti: da se pridržavaju međunarodnih principa koji se primenjuju u ratu i da obustave streljanje talaca — »ukoliko one hoće da se stvarno zovu vojskom, a ne hordom ubica, palikuća i nasilnika« (AVII, reg. br. 25/7, k. 474).

⁸ Odnosi se na upozorenje Štaba 3. grupe NOP odreda Slovenije od 12. maja 1942. šumskim radnicima, kao i transportnim radnicima u automobilskom i železničkom saobraćaju: da je zabranjena seča i prevoženje drveta za potrebe okupatora i da je podređenim četama izdata naredba da pucaju na teretne vozove i automobile koji se koriste u tu svrhu (tom VI, knj. 2, dok. br. 80).

Komunistička propaganda je sve aktivnija. U znatnom je porastu širenje lažnih i tendencioznih vesti o zemljama Osovine.

Navode se sledeći izveštaji:

ZONA LJUBLJANA

— 11/5 — U 11 časova u mestu Padež (TN—CS) dva nepoznata lica u uniformi bivše jugoslovenske vojske, naoružana puškom i pištoljem, ubila su u njihovom stanu supružnike Kvala s nekoliko metaka iz vatrenog oružja. Smatralo se da je razlog zločina politički.

— 12/5 — U toku noći ustanički elementi su kamenjem preprečili drum Dobrova—Polhov Gradec (TP—DM). Prepreku su uklonili tenkovi »M«.

— 12/5 — U 22 časa u mestu Podpeč (TR—DE) tri nepoznata lica su došla u stan nekog Ellera Alfreda, starog 16 godina; dok su dvojica čuvala stražu na ulazu, treći je, nakon što je mladiću prebacio »da ne gaji simpatije prema njima«, ispalio na njega jedan metak iz pištolja i ubio ga. Eller je u više prilika bio informator karabinijera.

— 13/5 — Na odseku železničke pruge Verd—Borovnica (TL—CZ), i to na 593—790 km, prolaz voza-cisterne, u 22,45 časova, doveo je do eksplozije jedne mine koja je bila nameštena pod spoljnu šinu. Eksplozija je izbacila komad šine dužine 80 cm, usled čega su iskočile sa tračnica dve lokomotive, prtljažni vagon i tri cisterne. Stete na materijalu nisu ozbiljne. Saobraćaj je ponovo uspostavljen sledećeg jutra.

U toku noći ustanici su izvršili vatrene akcije na čuvarnice i barake bez ikakvih posledica.

— 14/5 — U toku noći nepoznata lica su u mestu Ig (UC—CZ) dinamitom bacila u vazduh električnu kabinu društva »Karniola« (»Carniola«) iz Ljubljane.⁹

— 15/5 — Oko 3,30 časova, s jednog položaja oko 1500 m od stanice Preserje (TF—CZ), ustanici su mitraljirali jedan voz-cisternu koji je bio u prolazu. Pogođena su dva vagona-cisterne s naftom, koji su začepijeni na stanici Borovnici, a isto tako i prtljažni vagon i lokomotiva. Nije bilo nikakve štete ljudima i uređajima.

⁹ Akciju je izvršio 1. bataljon »Ljubo Šercer« Notranjskog NOP odreda (tom VI, knj. 2, dok. br. 124).

— 15/5 — U blizini železničke stanice Brezovica (TR—DP) oko 23 časa je nekoliko metaka iz pištolja ispaljeno na jednu našu patrolu, bez posledica. Pregled terena, koji je odmah izvršen, imao je negativan rezultat.

— 15/5 — Naši vojnici koji vrše službu nadzora duž pojasa Ljubljane i kod bloka Brezovica (TR—DF) oko 21,45 ispalili su nekoliko metaka iz puškomitraljeza i bacili su ručne bombe na lica koja su se približavala pojasu. Od parčadi ručne bombe lakše je ranjen jedan grenadir.

— 15/5 — Oko 20,35 časova u jednoj gostionici u Ljubljani jedan vojn timerformacije, u patrolnoj službi, ubio iz karabina nekog Ivana Zdešara, jer je ovaj, na pozive da se zaustavi, koje mu je upućivao karabinijer, počeo da beži.

— 15/5 — Jednu patrolu od 10 karabinijera, koja je vršila službu izviđanja u zoni Zelimlje (UQ—CU), napale su i nadvladale ustaničke snage; jedan karabinijer je ubijen, šestorica su zarobljena. Druga tri vojnika, od kojih je jedan ranjen, uspela su da pobegnu i da se vrate u jedinicu; nije poznata sudbina slovenačkog žandara koji je pratio patrolu. U toku operacije traženja zarobljenih karabinijera, naši delovi kr. finansijske straže i kr. karabinijera sukobili su se blizu Studenec-Iga (UH—TZ) s jakom ustaničkom grupom; naši gubici: 2 mrtva, 1 ranjen i 1 nestao; jedinice trupa koje su odmah intervenisale materale su ustanike u bekstvo ubivši dvojicu.¹⁰

Istovremeno su ustanici napali kasarnu kr. karabinijera i finansijske straže u Studenec-Igu; naša reakcija odbila je napadače, koji su na bojištu ostavili jednog mrtvog i dva zarobljenika; nismo imali gubitaka,

— 16/5 — U 22 časa između stranica Planina i Logatec (SR—CU), prilikom prolaska međunarodnog voza Rim—Budapest, eksplodirala je jedna mina, zbog čega su iskočili s koloseka lokomotiva i tri *vagona*, bez štete po putnike. U 3 časa sledećeg jutra jedan vagon za pomoć, sa železničkim osobljem, nakon što je prošao stanicu Verd (TL—CZ), morao je da se zaustavi zbog sukoba između naših vojnika i ustanika, koji su naterani u bekstvo itervencijom vojnika-železničara koji su bili u pratnji, snabdevenih puškomitraljezima. Jedan naš vojn timer je lakše ranjen. Pruga je popravljena.

— 17/5 — Jedna naša patrola kr. karabinijera, koja je otišla u mesto Lukovica (TP—DP) radi vršenja pretresa, opazila je nekoliko mladića, koji su, videvši je da dolazi, počeli da beže u pravcu šume; nakon što je otvorena paljba, jedan od

¹⁰ Napad je izvršila 1. četa 1. bataljona »Ljubo Šercer« Notranjskog NOP odreda (tom VI, knj. 2. dok. br. 124).

begunaca je lakše ranjen, a ostala trojica su zarobljena i sprovedena u Ljubljanu, u kasarnu kr. karabinijera, radi proveravanja.

— 17/5 — U 1,30 časova u Zalogu (US—DL) nepoznata lica su jedan metak iz pištolja ispalila na straže koje čuvaju gvozdeni most na reci Ljubijanici. Vojnici su odgovorili na vatru, i pretres zone, koji je odmah izvršila jedinica koja je intarvenisala, imao je negativan rezultat.

— 17/5 — Ustanički elementi su digli u vazduh mostić na Iščici, severoistočno od Studenec-Iga (UM—CZ), cilju izbegavanja iznenadnog napada tenkovima ili motornim vozilima uopšte: navodno kroz to mesto prolaze patrole.

Naređeno je pažljivo osmatranje zone iz Ljubljanskog grada i iz Skofljice radi eventualne intervencije artiljerije.

ZONA RIBNICA

— 16/5 — Jedna patrola u službi nadzora železničke pruge V. Lašče—Videm—Dobropolje napadnuta je oko 16 časova u mestu Ponikve (CQ—VH) mecima iz vatrenog oružja od strane jake ustaničke grupe. Pojačanja koja su poslata na lice mesta našla su leševe dva naša poginula vojnika. Odmah je započeta akcija čišćenja, u toku koje su pronađena 4 bivaka s raznim materijalom.

— 16/5 — Oko 1,15 časova ustanički elementi sa okolnih uzvisina ispalili su nekoliko rafala iz automatskog oružja i nekoliko puščanih metaka u pravcu naselja V. Lašče (CQ—VH) i pogodili zgradu koja je služila kao kantonman naše crnokošuljaške jedinice. Usled reakcije naših vojnika iz garnizona, ustanici su nestali. Nismo imali gubitaka.

ZONA KOCEVJE

— 11/5 — U 3 časa je iz Dolge Vasi (ZT—EU) nekoliko ustanika dovelo jednu devojku iz porodice koja simpatizuje sa Italijanima i još jedno lice. Posle saslušanja devojka je puštena na slobodu.

— 11/5 — Naše jedinice koje vrše operacije čišćenja u zoni Crni Potok (ZI—BS) sreli su se u blizini Livolda (SI—BU) s partizanskim formacijama i ubile 6 lica.

Jedna druga jedinica na kamionima, koja je posle podne stigla u Crni Potok (CI—ES), obasuta je paljbom koja je dolazila iz sela i obližnjih uzvisina. Brza reakcija dovela je do bekstva ustanika; selo je nađeno pusto. Pokretna grupa vratila se u 22,30 časova uz pratnju više porodica iz Mozolja i Crnog

Potoka koja su zatražile našu zaštitu. U sukobima do kojih je došlo ubijeno je ukupno 14 partizana, uključiv i onih 6 koji su ranije pomenuti. Nismo imali gubitaka.

— 14/5 — Od 22 časa do 5 časova 15. o. m. ustaničke grupe su paljbom iz automatskog oružja uznemiravale naše isturene položaje u pojasu Kočevja (VU—BZ).

Ustanička grupa koja je u toku noći uspela da se približi bodljikavoj žici između isturenih položaja na drumu za Moravu (FU—BQ) i za Koprivnik (ZR—BU) otvorila je paljbu nekoliko stotina metara od naselja. Brza reakcija naše odbrane primorala je ustanike da se povuku. Imali smo tri lakše ranjena. Gubici protivnika nisu poznati.

— 14/5 — Oko 22 časa ustanici su pozvali karabiniјere stanice Koprivnik (ZR—BU) da se predaju a zatim su otvorili paljbu vatrenim oružjem i ručnim bombama. Akcija je trajala oko 6 časova; naši gubici: 1 karabiniјer mrtav.

— 15/5 — Pokretna grupa upućena na lice mesta dan kasnije čistila je zonu, a zatim se vratila u sedište sa garnizonom kr. karabiniјera, četiri porodice slovenačkih begunaca i 50 goveda društva »Emona«.

— 17/5 — U noći su ustanički elementi oštetili železničku prugu Stara Cerkev (VU—CO) — Lipovec (VQ—CF). Šteta je odmah popravljena.

ZONA NOVO MESTO

— Ustanički elementi, oko 60 njih, oko 22 časa napali su naše položaje kod Luknje (XX—CO) i Suhora (XT—CD). Ne-posredna reakcija oterala je ustanike; nismo imali gubitaka.

— 14/5 — Jedna ustanička banda, neutvrđenog broja, oko 1,40 časova je rafalima iz automatskog oružja napala kasarnu pogranične milicije u St. Jerneju. Usled brze reakcije milicionera ustanici su se udaljili.

Malo pre napada u blizini Jovanovice (IH—CO) naši vojnici su zapalili mnogobrojne crvene rakete. Čišćenje zone nije dalo nikakvog rezultata; nije bilo gubitaka.

— 15/5 — U toku noći neodređen broj ustanika napao je garnizon Soteska, koji je odmah odgovorio na vatru, nateravši neprijatelja u bekstvo. Mi smo imali jednog ranjenog

— 15/5 — U 15,45 časova kasarna kr. karabiniјera u Škocijanu (XT—CU) obasuta je rafalom iz automatskog oružja iz obližnje šume, koja je udaljena oko 300 metara, bez gubitaka.

Pretes terena, koji su odmah izvršili vojnici formacije i drugi vojnici, imao je negativan rezultat.

— 15/5 — U 18 časova naša patrola kr. karabinijera i finansijske straže sukobila se s jednom grupom od oko 20 ustanika u mestu Bela Cerkev. Nismo imali gubitaka; ranjeno je nekoliko ustanika.

— 16/5 — Komunistički elementi su u blizini D. Kronova (XR—CO) zaustavili autobus javne službe koji vrši saobraćaj između Novog Mesta i **Skočijan** (XT—CV). Odvedena su dva vatrogasca, jedan Italijan a drugi Slovenac, kao i sva civilna i vojna pošta upućena za **Skocijan**. Telefonska linija za **Skocijan** je prekinuta. Visokom komesaru predložene su represalije. Naređeno je da se izvrši čišćenje zone.

— 16/5 — U Vrhpolju (XV—CO) ustanici su odveli jednog italijanskog trgovca; visokom komesaru je predložena represalija.

— 16/5 — Naše jedinice su čistile zonu Novo Mesto—Sem-peter (XP—CQ) — Bela Cerkev (XR—CZ). U toku jednog sukoba, do kog je došlo blizu Starog grada (XP—CQ), ubijen je jedan ustanik. Nismo imali gubitaka.

ZONA CRNOMELJ

— 14/5 — Oko 6 časova u Bočki kod Metlike (XT—BZ) jedna naša patrola kr. karabinijera obasuta je paljbom iz mnogobrojnih pušaka od strane neutvrđenog broja ustanika sakrivenih u šumi. Reakcija naših vojnika naterala je u bekstvo ustanike, koji su uspeli da nestanu u šumi. Naši gubici: 1 karabinijer ubijen. Pretres terena je dao negativan rezultat.

— 17/5 — Jedinice garnizona Stari Trg (ZV—VL) u toku akcije čišćenja ubile su 4 lica koja su pokušala bekstvo.

ZONA TREBNJE

— 11/5 — U blizini Zagradeca (VU—CQ) jedna banda od oko 16 ustanika u uniformi bivše Jugoslavije zaustavila je kamion Stična—Zužemberk, izvršivši jedino kontrolu ličnih isprava.

— 13/5 — Oko 22 časa dva nepoznata lica, naoružana pištoljem, ušla su u stan jednog Slovenca u Prisavlji Vasi, opština St. Vid (VH—CZ), i otela kćerku od 20 godina.

— 13/5 — U 1 čas naš garnizon detašovan u stanici Poni-kve (ZT—CS) ustanički elementi su obasuli vatrom iz mitraljeza i pušaka. Energična reakcija naših rasterala je ustanike.

— 13/5 — Oko 3 časa ustanici koji su prodrli u opštinu Zagradec (VU—CQ) odneli su dva radio-aparata, jednu pisaću'

mašinu i slike njegovog veličanstva kralja i Dučea. Zatim su iz istog sela odveli jednog čoveka i jednu 16-godišnju devojk. Visokom komesaru je predložena represalija u smislu proglaša od 24. aprila.

Iste noći, takođe u Zagradecu«, odvedeni su pismonoša i šef tamošnjeg kotarskog ureda. I za ovaj zločin je visokom komesaru predložena represalija."

— **14/5** — u toku noći 4 partizana prodrli su u stan nekog Hrna Franca u Sv. Roku, kod St. Vida (VU—CZ), i nakon što su ga ubili bodežima, odveli su mu dva sina koji su odbili da se pridruže bandama. Visokom komesaru je predložena represalija.

— 14/5 — Oko 4 časa ustanički elementi u mestu Stična (VS—CZ), prodrevši u stanove dvojice Slovenaca, ubili su jednog čoveka i jednu ženu. Prvog zato što je odbio da se pridruži bandama, a drugu zato što je bila sklona Italijanima. Visokom komesaru je predložena represalija.

— 14/5 — U toku noći ustanici su otvorili paljbu na železničku stanicu Mirna Peč (ZV—CS), bez posledica.

— 14/5 — U 0,20 časova otprilike ustanički elementi su ispalili nekoliko metaka iz puške na jedan naš voz-cisternu između stanica Mirna Peč i Novo Mesto. Probušeno je nekoliko praznih cisterni.

— Ujutro je blizu Mirne Peči obasut paljbom jedan putnički voz; ranjen je jedan civil. Visokom komesaru je predložena represalija.¹²

— 15/5 — U 1 čas ustanički elementi su izvršili napad na detašman u Sent Vidu (VU—CZ), bez posledica. Neposredna reakcija oterala je napadače.

— 15/5 — U 17,30 časova, u prolazu između Mirne Peči (ZT—CZ) i Trebnja (ZR—CU), teretni voz je obasut mitralješkim rafalima, bez posledica.

— 15/5 — Teretni voz u prolazu između stanice Mirna Peč (ZV—CQ) i Ponikve (ZT—CS) u 22,30 je od strane ustanika napadnut uzastopnim rafalima iz automatskog oružja i pušaka. Vojnici iz pratnje su odmah na protivničku vatru reagovali rafalima iz puškomitraljeza, koje su ispalili iz prtljažnog vagona istog voza. Samo je lokomotiva veoma malo oštećena.

¹¹ i ¹² Kao odmazda zbog ovih akcija, na osnovu naredbe visokog komesara za Ljubljansku pokrajinu i komandanta 11. armijskog korpusa, 16. maja je u Gramoznoj Jami, kod Ljubljane, streljano 6 *talaca* (tom VI, knj. 2, dok. br. 176).

— 16/5 — U mestu Lašče (ZM—GM) drum su ustanički elementi preprečili mnogobrojnim deblima, koja su brzo uklonjena.

— 17/5 — U 0,30 časova ustanici su ponovo napali putnički voz u prolazu između Ponikava i Mirne Peči. Nije bilo štete.

— 17/5 — U toku noći ustanički elementi su napali straže na prelazu druma kod Tržišča (XN—CZ). Jedan naš vojnik je ubijen a jedan ranjen. Brza reakcija naših ubila je jednog ustanika.

ZONA LOGATEC

— 11/5 — Oko 21 čas, prilikom prolaženja jednog teretnog voza koji je dolazio iz Logateca, jedan km severno od stanice Planina (TI—CQ) eksplodirala je nagazna mina postavljena pod tračnice; oštećena je lokomotiva i slomljena je jedna šina, iako, međutim, nije bilo zaustavljeno kretanje istog voza.

— 11/5 — Oko 18,30 časova u blizini Grahova (TR—CM) jedna banda ustanika napala je diverzantske delove upućene u Logatec. Jedinice na kamionima, koje su došle iz Rakeka i Cerknice, sukobile su se sa ustanicima na mestu Martinjak (TR—OM); naši gubici: 2 mrtva i 8 ranjenih, od kojih 7 lakše; gubici ustanika: 2 mrtva i mnogobrojni ranjeni. U prvim časovima sledećeg jutra jedinice su nastavile pokret, susrevši se u Grahovu sa diverzantima i četom grenadira koja je u toku noći bila poslata kao pojačanje, a zatim su nastavile za Stari Trg (UK—CF) u cilju oslobađanja tamošnje stanice kr. karabinijera i finansijske straže koju su opkolili ustanici.¹³ Nakon što su došli u to mesto, izdržavši vatrenu akciju duž puta, u 16 časova su se vratili sa garnizonom u Stari Trg. Naselja Stari Trg i Grahovo nemaju više nijednog muškog stanovnika; u akciji je učestvovao takođe jedan avion, koji je mitraljirao i tukao malim bombama.

— 11/5 — Jedna ustanička banda, procenjena na oko 100 ljudi, u toku noći je napala naš garnizon V. Bloke (HK—OM), do 4,30 časova nastavljajući vatrenu akciju iz jedne istaknute uzvisine. Nema gubitaka, telefonske veze su prekinute još od 15 časova.

— 12/5 — Jedna naša kolona, praćena tenkovima »M«, odstranila je desetak prekida na drumu, izvršenih stablima duž puta V. Bloke—Grahovo (TR—SM); sem toga, utvrdila je da su porušeni svi telefonski stubovi i da je odneto oko 10 km žice. Uhapšena su dva sumnjiva lica.

— 14/5 — Oko 3 časa neutvrđen broj ustanika otvorio je paljbu na naše vojnike koji su vršili nadzornu službu pri žele-

zničkoj čuvarnici 598 u blizini Logateca (SP—CU), bez posledica. Reakcija naših odbila je napadače.

— 16/5 — Povodom izveštaja koji potvrđuju prisustvo jakih partizanskih formacija u zoni Stari Trg (UK—CF), Markovec (UK—CF), Podgora (UK—CD), Grahovo (DR—CM), Dane (UF—CF), izvršena je akcija čišćenja pomoću jedinica granične straže, grenadira i diverzanata.

U toku jednog sukoba, do kog je došlo na uzvisinama kod Starog Trga, ubijena su 22 ustanika; nismo imali gubitaka.¹⁴

— 16/5 — U toku pretresa stana izvesnog Josipa Madrana u Praprotnom Brdu kod Rovta (SN—DE) pronađena su 92 saržera za jugoslovensku pušku. Pomenuti će biti prijavljen vojnom sudu.

— 17/5 — U toku noći male ustaničke grupe otvarale su vatru za uznemiravanje protiv naših položaja u pojasu Logateca i protiv elemenata za nadzor u Cerknici (TN—CM), gde su prekinute telefonske linije i električno osvetljenje.

— 17/5 — Pošto smo dobili vesti da se stanovništvo Hriba (VQ—CF) suprotstavilo ulasku jedne ustaničke bande u selo, odmah su u pomoć poslali jedinica diverzanata i tenkovi »M«, koji su ušli u Loški potok, koji su ustanici već evakuisali. Nakon što su izvršili čišćenje zone, u toku povratka u Velike Bloke kolona diverzanata se sukobila sa ustaničkim grupama, najpre na k. 812 kod Cerknice (UC—CK) a zatim u blizini Nove Vasi (UM—CR). Tri ustanika su ubijena i zaplenjeno je njihovo oružje. Nismo imali gubitaka.

VESTI KOJE TREBA PROVERITI

Poverljive vesti javljaju da u zoni Travna Gora (VH—CK) postoji jedna komanda partizanskih jedinica, kuda dolaze novi elementi regrutovani u zonama Velike Lašče (VH—CQ), Sodražica (VH—CK), Loški potok (OQ—CF) i Ribnica (VK—CK), koncentracija se navodno izvodi u malim grupama za vreme noći.

— Obaveštajni izvor javlja da se u šumi jedan kilometar severoistočno od Višnje Gore navodno nalazi jedna banda od oko 700 ustanika koji nameravaju da napadnu taj garnizon. U tom pogledu date su odredbe zainteresovanim jedinicama.

RAZNO

— 11/5 — Ustanički elementi u selu Dolga Vas kod Kočevja (ZI—BU) odveli su 213 goveđi na štetu grupe »Emona«. U toku je istraga i proveravanje.

— 12/5 — U mestu Dol Karteljevo (XL—CQ) šest naoružanih ustanika su oko 18 časova odveli kapelana Sinkera Antona iz Mirne Peči, jer se on, u pogledu krađe u zamku Hmeljnik koju su izvršili ustanici, izrazio recima nimalo laskavim po partizane. Dan kasnije pušten je na slobodu.

— 15/5 — U 20 časova u Mirnoj Peči (ZT—CZ) nekoliko ustanika koji su prodrli u stan komesara prefektуре oteli su mu, pod pretnjom smrti, 4500 lira i pisaču mašinu. Malo kasnije nekoliko ustanika je iz tamošnje škole odnelo nekoliko radio-aparata koji su tamo bili deponovani.

— 15/5 — Pred jednom gostionicom u Ljubljani uhapšeno je jedno lice koje je u pijanom stanju klicalo: »Živeli partizani«. Pomenuti, koji je identifikovan kao Anton Pogačar, biće prijavljen vojnom sudu.

— 17/5 — U mestu Dobrinje (UQ—DL) jedno nepoznato lice, naoružano pištoljem, prodrlo je u kuću izvesnog Rosnika Franca i tražilo da mu se preda konj. Istovremeno u istom mestu jedno drugo nepoznato lice, takođe naoružano pištoljem, primoralo je tri tamošnje osobe da ga slede u šumu.

Tačnost prepisa overava,

OBAVEŠTENJE KOMANDE KARABINIJERA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 20 MAJA 1942. KOMANDI DIVIZIJE »MARKE« O ZADACIMA I NADLEŽNOSTI GENERALA PIJEKA KOJI TREBA DA KOORDINIRA OBAVEŠTAJNU DELATNOST NA SUZBIJANJU KOMUNISTIČKE AKTIVNOSTI NA BALKANU¹

KOMANDA KR. KARABINIJERA
VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«

Br. 75/Ob. protok, pov.

VP 10, 20. maj 1942—XX

Predmet: Suzbijanje komunističke aktivnosti na Balkanu

.... adrese^e

1. Izveštava se da je, u skladu sa sporazumom između Vrhovne komande i Ministarstva spoljnih poslova, divizijskom generalu Đuzepu Pijeku [Giuseppe Pieche] stavljeno u zadatak da na okupiranim ili anektiranim teritorijama Slovenije, Dalmacije, Crne Gore, Hrvatske i u okolnim graničnim državama preduzme mere za prikupljanje svih elemenata koji mogu da doprinesu boljem i potpunijem upoznavanju sadašnje situacije u vezi s jačinom, osobinama, razvojem i širenjem komunističke aktivnosti u pomenutim zonama.³

Zadatak ima isključivo obaveštajni karakter i stoga ni na koji način ne utiče na organizaciju i represivnu aktivnost koju policijski organi (javna bezbednost, kr. karabinijeri, dobrovoljna milicija za nacionalnu sigurnost itd.) preduzimaju na osnovu naredjenja i direktiva komandanata Više komande oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija«, Crne Gore i Guvernerata Dalmacije.

2. U cilju izvršenja poverenih zadataka, general Pijeke će na svom raspolaganju imati oficire i podoficire koji će biti dislocirani u ona mesta italijanskih ili inostranih teritorija koja" će general Pijeke prema svome ličnom nahodjenju smatrati kao najpogodnija za postizanje određenih ciljeva.

3. Potčinjene komande kr. karabinijera udovoljiće, neposredno ili preko ove komande, obaveštajnim zahtevima ili izve-

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 3/3, k. 643.

² Tako je u originalu.

³ Vidi dok. br. 53.

štajima koje budu primali od generala Pijeka ili njegovih potčinjenih oficira.

4. Naknadno ću upoznati s pojedinim adresama i načinima za vođenje prepiske.

Komandant, pukovnik
potpisan Karoeli [Caroelli]

KOMANDA 32. PESADIJSKE DIVIZIJE »MARKE«
— OPERATIVNI ODSEK —

Br. 1216 protok. Ob. Poverljivo VP 32, 7. jun 1942—XX

KOMANDI 3. CETE 15. BATALJONA KR. KARABINIJERA
KOMANDI KR. DIVIZIJSKIH KARABINIJERA

Dostavlja se radi znanja.

Po naređenju:
načelnik štaba, potpukovnik
Karlo Valeze
[Carlo Vallese]
Valeze

M. P.

BILTEN VISE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 21. MAJA 1942. O TOKU ITALIJANSKO-NEMAČKE I USTAŠKE OFANZIVE »TRIO« U ISTOČNOJ BOSNI¹

Primerak br. 2

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«
Taktička komanda — Obaveštajno odeljenje

21. maj 1942—XX

SAŽETI PODACI BR. 19

B O S N A

— *Jugoistočna Bosna*

— *Bataljon »Val Natizone«*: iz Goražda, koje drže nemačke jedinice, prebacio se u Čajniče.

— *Bataljon »Bolcano«* [»Bolzano«]: napadnut noću 18/19 o, m. u rejonu Foče, odbio je neprijatelja posle oštre borbe koja je trajala 2 časa.² Naši gubici: 2 oficira i 2 alpinca poginula i nekoliko ranjenih.³

— *11. alpinski puk*: pročešljao je rejon istočno od Foče i zaplenio nekoliko pušaka.

— *Divizija »Taurinenze«*: dislokacija nepromenjena.

Prema pouzdanim podacima, oko 200 partizana nastoji da se infiltrira u rejon Jasika (9 km severoistočno od Kalinovika, UO—BQ).⁴ Takođe i poznati rukovodilac Rade Hamović nastoji

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 68/1075—1076.

² Napad su, kod Kruščice, izvršili delovi 2. proleterske NOU brigade (tom II, knj. 4, dok. br. 59, 62, 65)

³ Prema izveštaju Komande alpinske divizije »Pusterija« od 5. juna 1942. Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija«, bataljon »Bolcano« je imao gubitke od 5 mrtvih i 22 ranjena alpinca (tom III, knj. 4, dok. br. 211).

⁴ Reč je o proboju Romanijskog NOP odreda s pl. Zelengore na pl. Romaniju. Pri prelazu preko komunikacija Foča—Kalinovik i Kalinovik—Trnovo, u borbama protiv italijanskih jedinica, on je pretrpeo osetne gubitke, a zatim se, do 25. maja preko pl. Jahorine i pruge Sarajevo—Višegrad, prebacio na pl. Romaniju, gde se, zbog pretrpljenih gubitaka, uskoro osuo (AVII, fond NOP-a, stenogr. beleške, reg. br. 6/4, k. 1999; ustaško-domobranski fond, reg. br. 4071, k. 52).

da se sa grupama partizana prebaci u rejon Dobro Polje i Varoš (11 km, odnosno 13 km severo-severoistočno od Kalinovika, UM—BS, UO—BU).⁵

TERITORIJA VI ARMIJSKOG KORPUSA

— Nevesinje: dislokacija pešad. divizije »Kačatori« nepromenjena.[®]

— Dubrovnik: partizanska patrola koja se noću 17/18. o. m. približila odbrambenim položajima Brigat (SL—FR) raspršena je našim protivdejstvom. (Od VI AK).

— Konjic: broj partizana u rejonu Konjica navodno iznosi oko 500 ljudi. (Od VI AK).

R A Z N O

— Ustaniци istočne Bosne uspešili su da se vrata zapadno od reke Bosne, uprkos nemačkim preprekama i osmatranju duž železničke pruge Bos. Brod — Sarajevo, i da se usmere u pravcu Travnik — Bugojno i D. Vakuf. (Od Ital. odeljenja u Sarajevu).

— Potvrđeno je da su Nemci formirali jedinice od ruskih belogardejaca koji žive u Hrvatskoj i Srbiji. Njihova jačina iznosi oko 15.000 ljudi. Odredište: Rusija. (Od Ital. odeljenja u Sarajevu).

— Naslednik majora Dangića je navodno kapetan Ćuković,⁷ koji se sklonio u Srbiju. (Od Ital. odeljenja u Sarajevu).

⁵ Rade Hamović se s Kalinovičkim NOP odredom, kojim je tada komandovao, prebacio na Jahorinu (tom II, knj. 4, dok. br. 152).

⁶ Prema biltenu Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 20. maja 1942, divizija »Kačatori dele Alpi« je tog dana obezbeđivala komunikaciju Mostar—Sarajevo (AVII, NAV-T-821, r. 68/1070—71).

⁷ Rista

IZVEŠTAJ KOMANDE GRANIČNE STRAŽE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 22. MAJA 1942. O PARTIZANSKOJ AKTIVNOSTI U REJONU ILIRSKJE BISTRICE*

KOMANDA GRANIČNE STRAŽE V ARMIJSKOG KORPUSA

VP 10, 22. maj 1942—XX

Aktivnost ustanika u zoni Ilirska Bistrica

U vezi s teškim događajem u Bukovici, kojom prilikom su zarobljeni dva oficira i jedan ml. vodnik, izveštavam:

Pored zarobljavanja pomenute trojice, razoružana su i izuvena tri vojnika. Ostala četvorica koja su sačinjavala mali detašman nalazila su se u patroli na železničkoj pruzi.

Ovaj mali detašman bio je smešten u zgradi u kojoj se nalazila gostionica, udaljenoj oko 50 m od prolaza u visini km 19.250; nastamba se sastojala od 2 prizemne sobe pored same gostionice.

Već dva dana su vojnici i gostioničar znali za dolazak majora Vanelija (Vanelli).

Kad je pomenuti major došao u gostionicu, s obzirom na to da nije primetio ništa neobično, ušao je u nastambu vojnika u kojoj su se nalazila dva vojnika (treći je bio napolju, udaljen 7—8 m).

Ustanici — kojih je bilo tačno 12, naoružanih puškama i sa 5 automatskih karabina »Reveli« — pojavili su se iznenada na ulazu pomenutog lokala i pored jedinog prozora, sa uperenim oružjem na oficire, koji, kako izgleda, nisu reagovali, jer nije bilo pucnjave i, kako je poznato, ni tučnjave.

Soška sa oružjem nalazila se pored prozora, a ovaj detalj je takođe bio poznat ustanicima.

Vojnik koji se nalazio van gostionice i koji je mogao upotrebiti oružje u cilju napada ili davanja uzbune bio je kukavički pasivan.

Dva oficira i podoficir sprovedeni su vezani po zaseoku Bukovica uz pesmu ustanika.²

¹ Kopija originala (pisana na mašini), u AVII, reg. br. 3/4, k. 417.

² Napad na detašman je, 18. maja izvršila, Brkinska četa (5. četa 3. bataljona Notranjskog odreda). Vidi dok. br. 66; tom VI, knj. 3, dok. br. 142.

Saučesništvo porodice gostioničara je neosporno. Dvojica muškaraca ove porodice — od kojih je jedan bio u odmetništvu — uhapšena su.

Ukazujem na sledeće:

— Bukovica je predgrađe Ilirske Bistrice i zločinačka solidarnost Bukovčana je ista kao i Bistričana;

— niz činjenica koje se u poslednje vreme ispoljavaju u zoni Bistrice jasno dokazuje da Ilirska Bistrica predstavlja centar snabdevanja slovenskog razbojništva;

— jedinice KoV i kr. kafabinijera preduzele su detaljna izviđanja u ovoj zoni s ciljem da se pronađu zarobljenici, ali bez rezultata, jer su zaista radili naslepo, s obzirom na to da od stanovništva nije bilo moguće dobiti bilo kakav podatak;

— potpuna odsutnost onih koji drže političko-administrativnu i prehrambenu vlast u Bistrici, čiji srodnici Sloveni i anti-italijani žive danas u atmosferi unutrašnjeg sadističkog zadovoljstva videći posle jedne godine — nakon sramotnog sloma u aprilu 1941. godine u kome se njihovi meštani nisu borili — buđenje koje im uliva ko zna kakvu nadu, a ovo je nečasno, jer uživajući blagodeti koje im je režim pružio u potpunosti izdaju poverenje koje im je sasvim pogrešno ukazano.

Ovo kažem sa ubeđenjem. Bio sam 20. o. m. u Ilirskoj Bistrici i video sam njeno neprijateljsko lice onako kako još nikad nisam video.

U sadašnjoj situaciji, pošto sasvim nedostaje toliko značajna obavestajna saradnja onih koji bi lako mogli da održavaju neposredan ili posredan dodir sa stanovništvom (po potrebi i uz pomoć novca koji je u dovoljnoj količini obezbedila Kr. prefektura), pročešljanje koje preduzimaju jedinice ne može biti drukčije nego jalovo.

S obzirom na to da nekažnjavanje koje do danas sprovode ustanici predstavlja odličnu propagandu za Slovenstvo, i da će se zona lopovluka na žalost proširiti na naseljene centre rasute prema obalskom području, nalazimo se u situaciji, pojavom sve težih i većih slučajeva, da pristupimo uništavanju naseljenih mesta i hapšenjima, zbog naklonosti prema ustanicama, svih onih koji i dalje budu izdavali poverenje koje im je olako ukazano.³

Međutim, ovakav pritisak neće biti od koristi u okviru nacionalne ravnoteže.

Komandant, brigadni general
Lorenzo Brovarone

⁴ Vidi dok. br. 25..

IZVEŠTAJ KOMANDE KARABINIJERA 11. ARMIJSKOG KORPUSA OD 23. MAJA 1942. KOMANDI KARABINIJERA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI U LJUBLJANSKOJ POKRAJINI¹

KOMANDA KR. KARABINIJERA XI ARMIJSKOG KORPUSA

Br. 1/I/prot. pov.

Vojna pošta 46, 23. maja 1942/XX

Predmet: Izveštaj o raspoloženju
i moralu trupa i stanovništva.

KOMANDI KR. KARAB. VIŠE KOMANDE
- O. S. »SLOVENIJA—DALMACIJA«

Vojna pošta 10

Zdravstveno stanje kod trupa je zadovoljavajuće. Hrana je zdrava ali ne uvek dovoljna. Moral je dosta na visini. Odličan utisak su napravile jedna nedavna radio-emisija i iscrpne vesti u štampi o sadašnjoj situaciji u balkanskim zemljama i o razlozima zbog kojih okupacione trupe imaju velike gubitke. Ove trupe su sada uverene da je njima povereni zadatak nezahvalan kao nikada dosada. Pošto je »gerila« koja se ovde vodi teža, opasnija i iziskuje veće gubitke, a razlikuje se od pravog rata koji se vodi na drugim bojištima.

Do sada se o tome nije uopšte govorilo zbog potreba vojnog karaktera, ali brojevi koji pokazuju mesečne gubitke na raznim frontovima rečito služe za dokaz tim tvrđenjima. Stoga je ovo uvodno, otvoreno priznanje za žrtve i opasnosti kojima su izložene okupacione trupe na Balkanu naišlo na opšte odobravanje i živo zadovoljstvo od strane ovih trupa.

2

Nakon više od godine-dana otkako je Slovenija okupirana situacija je postala vrlo delikatna i teška.

Nesaglasnost u početku između vojnih i političko-civilnih vlasti u novoj provinciji dovela je do primene mere koja je bila vrlo neoportuna i škodljiva. Komanda XI armijskog korpusa je udaljena iz Ljubljane i smeštena za devet meseci u Planini i

¹ Kopija originala (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 6/2, k. 485.

² Izostavljeni tekst se odnosi na komentare italijanskih vojnika u vezi sa događajima na drugim ratištima.

Vrhniki, odakle nije bila u stanju neposredno da prati život u ovoj zoni, a naročito u njenom glavnom gradu.

Blaga politika koju vode političko-civilne vlasti i potpuno prilagođavanje divizije »Granatijeri di Sardenja«, čijem je ljudstvu, a naročito oficirima, dozvoljavano da se odnose preterano familijarno prema civilnom stanovništvu, smatrani su glavnim faktorima koji su omogućili komunističkoj manjini da potpuno slobodno organizuje svoj propagandni rad i međusobno povezivanje.

Kada je u prošlom januaru javni poredak prešao u nadležnost vojnih vlasti, izgledalo je da će stvari krenuti nabolje.³ Pošto je Ljubljana opasana, divizija »Granatijeri« je započela hapšenja i pretese kuća pod neposrednim nadzorom njenih štabnih oficira i uz skoro isključivo učešće njenih oficira, kojima je po nekoliko karabinijera služilo samo kao garancija.⁴

Spretnom propagandom spomenuta Komanda divizije je stvorila utisak da su izvršene grandiozne policijske operacije, da je stavljena ruka na glavne i najopasnije eksponente slovenskog komunizma. Rezultati su, međutim, bili vrlo mršavi, ako se uzme u obzir da su u tom istom gradu Ljubljani i dalje vršeni napadi na lica i objekte i da je propaganda, što se može zaključiti po dojavama, priznanjima i manifestacijama, i dalje vršena živo i faktički.

Komanda armijskog korpusa, vrativši se u međuvremenu u Ljubljanu, nije mogla više da popravi taj haotičan i neefikasan rad divizije »Granatijeri«. Poneki proglaš u kojem je rečeno da će provereni pripadnici komunističke partije biti streljani U slučaju napada na lica ili objekte — iako je u prvi čas izgledalo da je ta mera izazvala dobar efekat — pokazao se docije kao potpuno neefikasan i u protivnosti sa željenim učinkom, pošto su neprijatelji odmah odgovorili istim merama, i to žestoko i krvavo.

Sadašnja situacija je kritična. Politička vlast ograničava svoju aktivnost na birokratsku i administrativnu praksu; Kr. kvestura ne radi drugo nego izdaje propusnice, pokazujući očiglednu odsutnost od sveg onog što se odnosi na javnu bezbed-

³ Odnosi se na Musolinijevu naredbu od 19. januara 1942. kojom su vojne vlasti ovlašćene da mogu i samoinicijativno preduzimati mere u cilju uspostavljanja javnog reda i bezbednosti (tom VI, knj. 2, dok. br. 134).

⁴ Reč je o ograđivanju žicom i masovnom hapšenju u Ljubljani u toku februara i marta 1942. Opširnije o tome vidi tom VI, knj. 2, dok. br. 143 i 148.

nost; divizija »Granatieri« se gubi u svom haotičnom policijsko-sudskom poslovanju; Grupa karabinijera, izgubivši funkcije specifičnog organa sudske policije, ne zna kako da izide iz nezgodne situacije u koju je zapala i nastoji da ne dira u osetljivost vojnih i političkih vlasti. Federacija borbenog Fašija nastavlja svoju sterilnu organizacionu akciju, ograničenu samo na prisutne Italijane, uz nezainteresovanost i neprijateljsko raspoloženje lokalnog stanovništva.

Međutim, ustanici besno napadaju na okupacione trupe, svakim danom sve više ugrožavajući bezbednost na putevima, prugama i veštačkim objektima, i često, čak vrlo često, zadaju nam osetne gubitke.

Plan »Primavera« pokazao se neefikasnim.⁵ On dobro služi ustanicima koji gospodare velikim predelima u kojima nema vojnih garnizona, odakle zatim vrše ofanzivne udare na manevarske formacije.

Ni ove nisu uspele, iz razumljivih razloga, da onemoguće napadačke namere protivnika.

Neuspeh akcije koja je vođena dana 7. tekućeg i isto tako neuspeh akcija koje su sledile, vođene od strane jedinica divizije »Granatieri di Sardenja« protiv jedne jake bande ustanika u blizini Dobrove,⁶ izazvali su kod vojničkog ambijenta koji ne pripada ovoj velikoj jedinici razne komentare, koji se mogu ovako izložiti:

1) U našoj zoni velika je taktička greška upotrebljavati auto-transportne trupe kao što to radi spomenuta divizija, pošto lako postaju predmet neprijateljskih zaseda, kojima se ne može suprotstaviti brzom i efikasnom akcijom zbog vremena koje je potrebno da se ljudstvo iskrca, zbog raspoređivanja vojnika i zbog panike koja nastaje pri prvim gubicima koji dolaze zbog neočekivanog sukoba s neprijateljem, a koji mogu da budu još veći ako — kao što se desilo — dođe do prevrtanja nekog kamiona, koji ostane bez kontrole pošto šofer bude ubijen ili ranjen.

2) Divizija »Granatieri di Sardenja«, koja je inače poznata zbog visokog morala koji vlada među njenim vojnicima, ne smatra se prikladnom za naročiti način gerile koju nameću taktika ustanika i osobita konfiguracija terena. Grenadiri su uvek pokazali svoj blistajući heroizam u masovnim ratnim akcijama, ali ne znaju se podvrći teškom zadatku dugih i zamornih marševa, tragajući za neprijateljem po bespuću, s jedinicama rascepanim i često puta malim.

⁵ Opširnije o planu »Primavera« (»Proleće«) vidi tom VI, knj. 2, dok. br. 139.

⁴ Vidi dok. br. 25..

3) Službe za snabdevanje bile su nedovoljne. Jedinice su uglavnom slate u akciju s malo pojedinačne i rezervne municije i skoro uvek bez suve hrane, sa pretpostavkom da se akcija mora završiti u toku dana i da se neće pojaviti nepredviđene teškoće. U akciji o kojoj se govori takvi nedostaci su se pojavili i posledice su poznate.

4) Divizija »Granatijeri di Sardenja« se upotrebljava za mnoge i raznovrsne službe: za počasne straže, za nadziranje železničkih pruga, zgrada i veštačkih objekata, za garnizone. Svuda ima grenadira. Iz toga proizilazi da manevarske trupe postaju malene i nehomogene. U slučaju potrebe, na mesto gde se vodi akcija preostaje da se uputi jedinica sakupljena zbrda-zdola, s vojnicima kojekako pomešanim i s pozajmljenim oružjem.

5) Oficiri općenito malo vode računa o stanju svojih podređenih. Prema njima često primenjuju oštre i ne uvek zdrave disciplinske mere vršeći s njima, iako umornima od neprekidne službe, po nekoliko sati običnu i borbenu obuku.

Tačno je da je moral kod vojnika često u opadanju i da oni gube poverenje u svoje pretpostavljene.

Na kraju, situacija u Sloveniji može se smatrati dosta kritičnom. Nema znakova o poboljšanju. Istina je da se očekuju dobre posledice od eliminisanja ruskog fronta, što će doći uskoro, ali nju treba ipak uzeti u ozbiljno razmatranje.

Kapetan, komandant kr. karabinijera
— Anđelo [Angelo] D'Amato —
D' Amato

BR. 53

IZVEŠTAJ KOMANDE 11. ARMIJSKOG KORPUSA OD 27. MAJA 1942. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« O ČIŠĆENJIMA I REPRESALIJAMA NA TERITORIJI KORPUSA OD 15. SEPTEMBRA 1941. DO 20. MAJA 1942. GODINE¹

Primljeno 28. V 1942.

KOMANDA XI ARMIJSKOG KORPUSA

Odeljenje: Operativno
Br. 02/4449/op.

VP 46, 27. maj 1942.

Predmet: čišćenja i represalije.

VISOJ KOMANDI ORUŽ. SN. SLOVENIJA — DALMACIJA

Vojna pošta 10

Veza: telegram br. 11179 i br. 11446 od te Više komande²
Upućuje se pregled koji sadrži podatke tražene navedenim telegramima. —

Po naređenju
Nač. Štaba
puk. Anibale Gaio
Gaio

Viša K-da oruž. sn. SI.—Dalm.

Operativno

Br. 11774

Stiglo 29-V-1942.

¹ Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 17/2, k. 91.

² Redakcija ne raspolaže tim telegramima.

³ Odnosi se na k. 531, između Rihpoveca i G. Zabukovja.

Datum Očiščena zona

Sept.		
15.	Gorjanci	LI-CK
19.	Mokrec	UM-CS
20.	Petkovec	SN-DE
Oktob.		
6.	U autobusu zarobljena 3 naoružana ustanika	
8.	Mokrec	UM-CS
19.	Lož	UK, CE
23.	Loški potok	UQ-CF
25/26.	Debeli V.	VH-CD
29.	Mokrec	UM-CS
Novem.		
1.	Radoha	XL-CQ
2.	Gorenje Laze	XL-CD
3.	Prebisje	XL-CD
6.	Jelen Dol	XI-CQ
12.	Rob	UQ-CQ
14.	Moravče	ZP-DE
22.	Debeli Vrh	ZV-VN
22.	Podbukovje	VQ-CS
23.	Podbukovje	VQ-CS
23.	Kanižarica	XL-BQ
24.	Tušev Dol	XL-BS
28.	Ponikve	ZV-BZ

čišćenja paljenja, odmazde, itd.	Ubijeni u borbi	Ranjeni u borbi	Zarobljeni u borbi	Internirani	Streljani
Čišćenje i sukobi Puškaranje sa ustanicima Čišćenje	11	1	—	—	—
Ukupan zbir u septem.		1	—	—	—
Čišćenje Povodom napada ustaničke bande pružen otpor Sukob sa ustanicima Čišćenje i sukob sa ustanic. Zapaljene kuće u Osredeku	i 2 7 6	3 4	3 6 10 1 26	8 13	I I I I M
Ukupan zbir u oktobru	16	7	46	21	—
Puškaranje sa ustanicima Zapaljeno nekoliko zgrada Čišćenje Zapaljeno nekoliko zgrada Čišćenje i pretresi — hapšenja ustaničkih rukovodilaca Pretresi Zapaljene ustaničke barake Zapaljeno nekoliko zgrada Čišćenje Čišćenje Čišćenje	1 20 1	—	—	1' 2 1 2 1 1 1	 1
Ukupan zbir u novembru	1 22	—	— 1	9 !	1

Decembar		
1.	Ljubljana	
5.	Preserje	TR-CZ
7.	Podlog	
8.	Semič	XM-BZ
• 9.	Izvršenje presude prekog suda	
15.	Cerkno	TN-CM
16.	Zaplana	SR-DE
17.	Suhi vrh	ZV-BZ
22.	Izvršenje presude prekog suda	
29.	Smrečje	SN-DH
Januar		
3.	Dobrepolje	VK-CQ
4.	Žužemberk	ZN-CO
6.	Skocijan	XD-CU
7.	Turjak	UQ-CS
7.	Izvršenje presude prekog suda	
9.	Novo Mesto	
10.	Col	VS-CO
15.	Bezuljak	TP-CQ
18.	Bezuljak	TP-CQ
20.	Lozič	SN-CZ
Februar		
2.	Verd	TL-CZ
4.	Verd	TL-CZ
6.	Krasinec	XT-BS
6.	Hribarjevo	UH-CO

Otpor povodom bacanja bombe od strane subverzivnih elemenata	2	2			
Otpor povodom napada ustanika na most u Preserju				4	-
Čišćenje			-	1	
Čišćenje	1				1
Čišćenje		-		2	
Zapaljena ustanička baraka					6
				1	
Ukupan zbir u decembru	3	2	-	8	7
Čišćenje	1				
"išćenje		-		-	1
Čišćenje					1
Napad na karab. stanicu	3				
					1
Pretrasi				1	
Zapaljeno nekoliko zgrada				1	
Čišćenje				7	
Čišćenje				4	
Čišćenje				8	
Ukupan zbir u januaru	4	-	-	21	3
Otpor prilikom r.apada na stanicu	4			25	4
Yerd	1	=	-		
Čišćenje					1
Čišćenje	1				

Datum	Očiščena zona		Čišćenja, paljenja, odmazde itd.	Ubijeni u borbi	Ranjeni u borbi	Zarobljeni u borbi	Inter-nirani	Stre-ljani
7.	Izvršenje presude prekog suda			-	-	-	-	1 •
7.	Oštri'Vrh	SP-CZ	Pretraživanje	-	-	-	1	-
10.	Bezuljak	TP-CQ	Borba i čišćenje	-	-	6	-	-
>11.	Skocijan	XT-CU	Čišćenje	-	-	-	1	-
11.	Topol	TR-CO	Borba i čišćenje	-	5	-	10	-
11.	Borovnica	TN-CO	Zapaljeno nekoliko zgrada u Borov-nici, Begunju i Rakitni	-	-	-	-	-
11.	Cerknica	UH-CO	Gonjenje ustanika	-	-	-	5	-
14.	Velike Bloke	UK-CM	Zapaljene barake	-	-	-	-	-
	Velike Lašče	VH-CM	ustanika					
15.	Sos tro	US-DL	Sukob	1	-	-	-	-
18.	Logatec	SR-CV		-	-	-	4	-
Od 23. II do 14. III			Pretraživanje u Ljubljani	-	-	-	830	-
25. II	Toplice	XT-CU	Čišćenje	-	-	-	1	-
25.	Nestoplja	XN-BU	Zapaljen senjak	-	-	-	-	-
26.	Bloška Polica	UK-CK	Čišćenje			1		
			Ukupan zbir u februaru	7	7	7	847	6
Mart								
2.	Veliki Vrh	UM-CM	Čišćenje	2	-	-	-	-
4.	Izvršenje presude prekog suda			-	-	-	-	2
9.	Sv. Trojica	UK-CO	Čišćenje	-	-	-	2	-
10.	Izvršenje presude prekog suda			-	-	-	-	16
11.	Slivnica	TR-CM	Čišćenje	-	-	-	1	-
14.	Brezovo		Otpor zbog napada na gen. Oksilija	-	-	-	29	-
16.	Podhosta	ZR-CK	Čišćenje	-	-	-	2	-
16.	Zaplana	SR-DE	Čišćenje	-	-	-	3	-

ω	19.	Jankar	SP-DE	Čišćenje	-	-	-	2	-
	Noću 19/20.	Samotarica	SR-DH	Čišćenje	-	-	-	5	-
	20.	Hapšenje pripadnika bivše jugosl. vojske	UM-CS	Kaznena ekspedicija u sledećim selima zbog saradnje sa ustaničkim bandama: Škrilje, Sevnik, Hudi Rogatec, Viso- ko, Zapotok, Osredok, Centa, Puškar- šče, Sekiršče, Uzmani, Krvava Peč, Ustje, Benko, Golo	-	-	-	636	-
	21.	Mokrec		Kaznena ekspedicija u sledećem selu zbog saradnje sa ustaničkim bandama: Lipoglav.	2	-	4	-	-
	22.	Št. Jošt	ŠP-DH	Čišćenje	-	-	-	19	-
	23-24-25.	Zona Pogled	VH-DH	Zapaljeno nekoliko kuća	9	-	-	12	-
	23.	Lome	SL-DE	Čišćenje	-	-	-	3	-
	25.	D.'Straža	ST-SM	Čišćenje	2	-	-	-	-
	25.	Nemška Vas	UM-CM	Sukob: spaljeno selo Ravnik	-	-	45	-	-
	25.	Zagradec	VU-CR		-	-	-	1	-
	26.	Žužemberk	ZL-CO	Zapaljena jedna zgrada					
	27.	Št. Jernej	IH-CO		-	-	-	-	1
	30.	Izvršenje presude prekog s'ida			-	-	-	-	3
	31.	Sv. Miklavž	XU-CM	Zapaljena jedna zgrada	-	-	-	-	-
				Ukupan zbir u martu	15	-	49	715	22
	April								
	1.	Ravnik	SL-CU	Pretrasi	-	-	-	20	-
	1.	Grosuplje	VH-CZ	Pretrasi	-	-	-	13	-
	2.	Ribnica	VM-CK	Pretrasi	-	-	-	18	-
	2.	Maršiči		Pretrasi	2	-	-	-	-
	4.	Trška Gora	XN-CQ	Zapaljena jedna zgrada					
	7.	Borovnica	TN-CU	Čišćenje i pretres	-	-	-	55	-
	10.	Pribišje	XL-CD	Čišćenje i pretres	-	-	-	2	-
	10.	Mahovnik	VU-BZ	Sukobi sa ustanicama	3	-	-	-	-

Datum	Očiščena zona		Čišćenja, paljenja, odmazde itd.	Objeni » j g g	Inter-	Str*.		
11.	Kota 531 ³	CU-XI	Šukobi sa ustanicima	12	—	—	—	—
15.	Cerovec	XP-CK	Čišćenje	—	—	—	—	1
16.	Ponova Vas		Čišćenje; uništenje ustaničkih baraka	—	—	—	51	—
18.	Medvedje	CU-ZR		3	—	—	—	—
19.	Dečja Vas	CS-ZT	Zapaljene četiri kuće	—	—	—	—	—
19.	Dobrava	VS-DE	Zapaljena jedna zgrada	—	—	—	—	—
19.	Pristava	VS-DE	Zapaljene dve zgrade, druge zgrade zapaljene u Ivančnoj Gorici, Studencu, Muljavi	—	—	—	—	—
19—20.								
21—22.	Brdo Nanos	RK-CQ	Čišćenje i sukob	6	—	9	—	—
23.	Mahovec	XR-CF	Zapaljeno nekoliko senjaka	—	—	—	—	—
25.	Stružnica	VU-BL	Čišćenje i zapaljeno naselje Reske	1	—	—	—	1
25.	Mahovec	XR-CF	Čišćenje	1	—	—	—	—
26.	Begunje i Čerkno	TP-CO TP-CM	Čišćenja	—	—	—	10	—
27.	Zona Breza		Čišćenje i sukob	13	—	—	—	—
27.	Gotrjila	XI-CZ	Čišćenje i sukob	1	—	—	—	—
			Izvršenje odmazde	—	—	—	—	2
			Ukupan zbir u aprilu	42	—	9	169	4
Maj								
1.			Izvršenje odmazde	—	—	—	—	2
2.	Zona Pogled—Molnik			4	—	4	—	4
3.	Podgora	UK-CD		1	—	1	—	—
4.	Rakek—Čerkno	TL-CO TN-CM	Čišćenje i pretresanje	1	—	8	—	—
5.	Prapatno Brdo	SN-DE	Čišćenje	—	—	—	3	—
7.	Dobrova	TR-DL	Napad na ustanički logor	9	—	—	—	—
7.	Čatež	ZP-DE	Čišćenje i sukob sa ustanicima	4	—	—	—	—
7.	Sovra—Izgorje	SI-DH	Čišćenje	—	1	—	1	—

7.	Škodlar	TN-DI	Čišćenje	—	—	—	4	—
8.	Orehovica	XI-CO	Čišćenje	—	—	—	2	—
9—10.	Rovtve	SN-DE	Čišćenje; zapaljena 1 kuća	—	—	—	14	—
10.	Loški Potok	UK-CF	Oslobođena posada tog mesta	17	—	—	—	—
10.	Sodražica	VH-CK	Čišćenje i sukob sa ustanicama	5	—	—	—	—
U.	Črni Potok		Kaznena ekspedicija	14	—	—	—	—
11.			Izvršenje odmazde	—	—	—	—	10
12.			Izvršenje odmazde	—	—	—	—	9
13.			Izvršenje odmazde	—	—	—	—	2
14.	Velike Bloke—Grahovo	UK-CM	Čišćenje	2	2	—	—	—
15.	Bistrica	XI-VS	Čišćenje	—	—	—	—	1
15.	Studenc-Ig	UM-CZ	Čišćenje	1	—	—	—	—
15.			Izvršenje odmazde	—	—	—	—	2
16.			Izvršenje odmazde	—	—	—	—	6
16—17.	Nova Vas—Stari Trg	UM-CM						
		UK-CK	Zauzimanje Starog Trga	22	—	—	—	—
17.			Izvršenje odmazde	—	—	—	—	5
17.	Šempeter	XP-CQ	Čišćenje	1	—	—	—	—
17.	Gradišće—Jankar	SP-DE	Čišćenje	—	—	4	—	—
18.	Bočka	XT-BZ	Spaljene tri ustaničke barake	—	—	—	—	2
19.	Preserje	TR-CZ	Čišćenje	8	—	—	—	—
19.	Cerkno—Begunje	CO-TP						
		CQ-UH	Sukob	4	—	—	—	—
19.	Zona Preserje	TR-CZ	Čišćenje posle napada na voz	8	—	—	—	—
			Šudimpešta	3	—	—	—	—
19.	Studenc-Ig	UM-CZ	Dejstvo protiv ustanika	3	—	—	—	—
		UK-CQ						
20.	Sv. Vid—Topol	PR-CO	Čišćenje	2	—	2	—	—
20.	Rasica	US-CQ	Čišćenje	7	—	35	—	—
Ukupan zbir zaključno sa 20. majom				115	—	54	34	42

Datum	Očišćena zona	Čišćenja, paljenja, odmazde itd.	Ubijen: u borbi	Ranjen u borb	Zarob- ljeni u borbi	Inter- nirani	Stre- ljani
Ukupan pregled po mesecima							
septembar	1941		11	1	—	1	
oktobar	1941		16	7	46	21	—
novembar	1941		22	—	—	9	1
decembar	1941		3	2	—	8	7
januar	1942		4	—	—	21	3
februar	1942		7	7	7	847	6
mart	1942		15	—	49	715	22
april	1942		42	—	9	169	4
maj	1942		115	—	54	34	42
Ukupno			235	17	165	1825	85

<i>Ukupan pregled:</i>	
ubijeni u borbi	235
ranjeni u borbi	17
zarobljeni u borbi	165
internirani	1825
streljani	85
<hr/>	
Ukupno:	2327

Broj interniranih označava početni rezultat preduzete mere. Zätim se, na osnovu detaljnije istrage, pristupalo — i još uvek se pristupa — tačnom određivanju pojedinih pozicija i primeni odgovarajućih mera (prijave vojnom sudu — predloži za konfiniranje — oslobađanje).

BR. 53

UPUTSTVO GENERALŠTABA KOPNENE VOJSKE OD 29. MAJA 1942. KOMANDAMA TERITORIJALNE ODBRANE UDINE I TRST O MERAMA KOJE TREBA PREDUZETI U CILJU SUZBIJANJA DELATNOSTI PARTIZANA U PROVINCIJAMA UDINE, GORICA, TRST I RIJEKA¹

Po *poverljivom kuriru*

GENERALŠTAB KR. KoV
OPERATIVNO ODELJENJE — 3. ODSEK

Poverljivo

Br. 9100 protok.

VP 9, 29. maj 1942—XX

Predmet: Aktivnost ustanika na nacionalnoj teritoriji sa ove strane stare italijansko-jugoslovenske granice

KOMANDI TERITORIJALNE ODBRANE	<i>Udine</i>
KOMANDI TERITORIJALNE ODBRANE	• <i>Trst</i>
i, radi znanja:	
VRHOVNOJ KOMANDI	<i>VP 21</i>
VIŠOJ KOMANDI ORUŽ. SNAGA	
»SLOVENIJA—DALMACIJA«	<i>VP 10</i>
EKSELENCIJAMA PREFEKTIMA PROVINCIJA	
UDINE, GORICA, TRST I RIJEKA	

1. Aktivnost bandi koje dejstvuju na nacionalnoj teritoriji sa ove strane stare italijansko-jugoslovenske granice mora biti pod stalnom prismotrom, bez obzira na to što je ova aktivnost dosad bila dosta malih razmera.²

Zaista, nema nikakve sumnje da je ona tesno povezana sa ustaničkim slovensko-balkanskim pokretom, od kojeg je, očigledno, organizovana, rukovođena i podržana; stoga ne treba isključiti da se prodiranje preko granice i prilaženje mesnih mračnih elemenata neće osetno povećati.

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 1/1, k. 905.

² O toj aktivnosti vidi dok. br. 61, 65 i 66 u ovoj knjizi; tom VI, knj. 3, dok. br. 142; AVII, reg. br. 16/3 i 16/5, k. 417 (izveštaji granične straže 5. armijskog korpusa od 31. maja i 2. juna 1942), reg. br. 29/1, k. 908 (pregled komunističke aktivnosti u Julijskoj krajini od 8. I do 27. V 1942).

2. Situaciji se treba suprotstaviti pogodnim merama; u tom cilju teritorije provincija Udine, Gorica, Trst i Rijeka dele se na:
— *Pograničnu zonu*, koja je obuhvaćena starom granicom i zadnjom granicom zaštitnog pojasa.

U ovoj zoni postoji stalna organizacija odbrane, a u njoj **su** raspoređene jedinice granične straže, koje, pored zadataka posjedanja i odbrane odbrambenih objekata, primaju i zadatak obezbeđenja linije stare granice u tesnoj povezanosti sa sličnom organizacijom određenom od Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija«.

— *Ostalu teritoriju*, zapadno od zadnje granice zaštitnog pojasa.

3. U saglasnosti s nadležnim političkim vlastima utvrđeno je da u pograničnoj zoni nadležnost za preduzimanje dejstava pripada vojnim vlastima. Ovo je naređeno s obzirom na:

— karakteristike zaštitnog pojasa, koje, u cilju efikasne budnosti, zahtevaju neprekidnu upotrebu velikih snaga;

— neophodnost da aktivna dejstva protiv napada i aktivnost ustaničkih grupa i naknadne operacije za pročešljavanje treba da imaju karakter apsolutne neposrednosti, ako se želi da se postigne pozitivan ishod.

Međutim, ništa se ne menja u pogledu normalne sfere nadležnosti političkih vlasti u oblasti javnog poretka, ni normalnog razvoja aktivnosti u vezi sa ustaljenom službom kr. karabinijera, kr. finansijske straže i pogranične milicije.

4. Na ostaloj teritoriji pomenutih provincija (zapadno od zadnje granice zaštitnog pojasa) nadležnost za preduzimanje dejstava protiv eventualnih ustaničkih delova ostaje političkim vlastima, koje, u slučaju potrebe, imaju prava da traže intervenciju vojnih jedinica, ova intervencija će se razvijati shodno formama i modalitetima koje, za svaki poseban slučaj, vojne vlasti budu smatrale najcelishodnijim.

Ovo, naravno, ne isključuje eventualnu intervenciju po inicijativi jedinica dislociranih u neposrednoj blizini zona u kojima se iznenada bude ispoljila aktivnost ustanika; ovu intervenciju treba smatrati kao jedan oblik saradnje s političkim vlastima.

5. U okviru ovlašćenja utvrđenih u prethodnim tačkama i direktiva koje je raspisao ovaj Generalštab (dopis br. 8501 od 19. o. m.),³ komandi odbrane Udine i Trst moraju da:

— izdaju sva dopunska naređenja koja budu smatrali celishodnim, kako bi granična straža držanjem odbrambenih objekata i pogodnim rasporedom posade bila u mogućnosti da pojača budnost u graničnoj zoni, a naročito u fortifikacijski utvrđenom

³ i ⁵ Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

pojasu, s ciljem: sprečavanje da bande, na nacionalnoj teritoriji uopšte i u odbrambenim postrojenjima posebno, nađu izvore podrške i mogućnosti za svoje afirmisanje;

— u slučaju potrebe, naredbe neposredne operacije za pročešljanje, koje će odlučno i hitno onemogućiti svaku inicijativu ustanika.

Na osnovu izloženog molim komande odbrane da:

— u potčinjene jedinice usade princip da borba protiv ustanika od svakog zahteva ratni mentalitet, visok smisao za inicijativu, pravovremenu i celishodnu intervenciju;

— stalno održavaju dodir sa susednim komandama pod nadležnošću Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« radi razmene podataka o aktivnosti ustanika na teritoriji pod odgovarajućom nadležnošću, kao i radi saradnje u borbi protiv istih u zoni duž stare granice; u ovom cilju neophodna će biti svakodnevna razmena podataka;

— predvide mere za sprečavanje iznenadenja: komandna mesta, jedinice i službe u kantonmanima i bivacima, odeljenja za zatvaranje pravaca, straže, blokovi, osmatračnice, skladišta itd. uvek treba da budu spremni da se suprotstave pokušajima napada;

— obrate posebnu pažnju na neophodnost da jedinice budu aktivne i dinamične: ne podnositi napad; reagovati najenergičnije; kad je moguće, preduprediti ga, obilno koristeći potkazi-vače;

— naredbe da svaka jedinica i ustanova — od uporišta do stalne straže — ima izrađen svoj plan odbrane koji treba da počinje sa davanjem znaka uzbune pa do preduzimanja aktivnog dejstva;

— predvide celokupnu aktivnost koju treba preduzeti u vezi sa brižljivim ostvarivanjem pomenutih mera, unoseći, naravno, varijante koje će nalagati takva situacija; nikakve ner-voze, jaka odlučnost;

— skrenu pažnju potčinjenim jedinicama na neophodnost mera sigurnosti na maršu, jer partizani široko primenjuju zasede, kao i na potrebu da se spreči kretanje pojedinaca;

— vode uvek računa o celishodnom odmeravanju snaga koje se određuju za pročešljanje.

6. Kompleks mera iznesenih u prethodnoj tački je, kao što se vidi, tesno povezan s merama koje se odnose na zaštitu postrojenja: ova dva pitanja, stoga, treba posmatrati jednakim kriterijumom.

7. U cilju suzbijanja aktivnosti koju će ustanici eventualno razvijati na teritoriji zapadno od zadnje granice zaštitnog pojasa, komande odbrane održavaće tesne odnose sa prefekturama zainteresovanih provincija.

8. a) Materija u odnosu na aktivnost ustaničkih bandi i na borbu protiv istih spada u nadležnost ovog Generalštaba •— I operativno odeljenje — 3. odsek.

Stoga, počevši od 1. juna o. g., komande odbrane moraju povodom ovih pitanja održavati neposrednu vezu sa ovim odeljenjem.

Od pomenutog datuma, svakog dana, neizostavno u 16,30 časova, odnosno u svako doba ako je reč o hitnim pitanjima, komande odbrane moraju I operativnom odeljenju dostavljati izveštaje o događajima u toku prethodna 24 časa.⁴

U tom cilju ovaj Generalštab će dopuniti teleprintersku mrežu.

Molim da komande odbrane ovom odeljenju što pre dostave grafičku situaciju s naznačenjem svih jedinica raspoređenih u pograničnoj zoni.

U ovoj situaciji treba obuhvatiti i situaciju koja je tražena dopisom br. 8501 od 19. o. m.⁵

Sto se tiče granične straže, snage treba prikazati po objektima, karaulama, podsektorima i sektorima.

b) Kako u pogledu pogranične zone, tako i u pogledu ostale teritorije, nadležnost u pitanjima zaštite postrojenja, protivavionske odbrane i protivdesantne odbrane pripada odeljenjima pomoćnika načelnika Generalštaba za zemaljsku odbranu, s kojima će komande odbrane neposredno održavati vezu.

Načelnik generalštaba
Ambrozio

Tačnost prepisa overava:
Načelnik odeljenja, pukovnik
— Renco Kacaniga —
[Renzo Cazzaniga]
R. Kacaniga

⁴ Redakcija raspolaže depešama za period od 6. jula do 24. decembra 1942 (vidi AVII, f. 1 i 5, k. 1, f. 2, k. 2: depeše komandi teritorijalnih odbrana Trsta i Udine Generalštabu kopnene vojske).

TELEGRAM PREFEKTA RIJEKE OD 30. MAJA 1942. MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA O STRELJANJU, INTERNIRANJU I PALJENJU KUĆA PORODICA PARTIZANA¹

ŠIFROVANI TELEGRAM

30. m a j 1942—XX

MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA:

- KABINETU
- OPŠTOJ UPRAVI JAVNE BEZBEDNOSTI
- OPŠTOJ UPRAVI ZA RATNE SLUŽBE

Rim

Br. 010559/Jav. bezb. — Kao što sam ukazao naredbom broj 2634,² koju sam u prepisu dostavio tom Ministarstvu dopisom pod istim brojem od 26. o. m.,³ danas sam u opštini Jelenje (anektirana teritorija) naredio da se preduzme ona akcija odmazde na koju sam se obavezao ukoliko ne prestanu banditska dela ustanika.⁴ Stoga je streljano 14 članova porodica ustanika, od kojih dva člana vode bande Silića Tihomira. Leševi su, iz poznatih razloga, preneti u provinciju Venecija uz prethodan sporazum sa onim prefektom, s ciljem da se pokopaju u nekom mestu pod njegovom nadležnošću. Svravnjeno je sa zemljom skoro 50 kuća, vlasništvo pomenutih porodica, i zaplenjena je pokretna imovina, uključujući stoku.

Ostalih 158 članova porodice privremeno je internirano u Lovran, u očekivanju da budu upućeni, u mesto koje odredi Opšta uprava za ratne službe, a koju molim da u vezi sa ovim preduzme potrebne mere.

Sličnu akciju će, sutra 31. maja, preduzeti granična straža, u sadejstvu s jedinicom pogranične milicije, protiv nekih porodica u opštinama Mrzla Vodica i Čabar, koje se nalaze u pojasu nove granice sa Hrvatskom.

¹ Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 1/19, k. 898.

² Reč je o Testinoj naredbi od 24. aprila 1942. kojom se određuje da će se za svaki zločin političkog karaktera protiv vojnih lica ili civila izvršiti neposredne represalije streljanjem komunističkih talaca (tom V, knj. 4, dok. br. 107). Na osnovu ove naredbe, karabinijerske stanice na području Rijeke su bile dužne da sačine i ažurno vode spiskove lica »koja gaje komunističke ili protivitalijanske ideje«, da bi se u slučaju potrebe uhapsila, a zatim streljala (AVII, reg. br. 27/7, k. 413).

³ Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

⁴ Vidi dok. br. 92.

Posle akcije naredio sam da se objavi moj proglas, čiji prepis dostavljam poštom,⁵ iz kojeg se vidi da je streljano 20 umešto 14, jer je uključeno 6 osoba koje pripadaju susednoj opštini Kastav, za koje je u toku isti postupak.

Prefekt: Testa

BR. 66

IZVEŠTAJ FEDERALNOG SEKRETARA NACIONALNE FAŠISTIČKE STRANKE U RIJECI OD 31. MAJA 1942. O PARTIZANSKIM AKCIJAMA U REJONU ŠAPJANE—ILIRSKA BISTRICA—MATULJE«

NACIONALNA FAŠISTIČKA STRANKA

Rijeka, 31. maj 1942—XX

Organizacija specijalne službe izveštava sledeće:

»Posle drskog i neverovatnog prepada koji su, 18. maja naveče, u Bukovici (Ilirska Bistrica) izvršile ustaničke bande, moral vojnika i, naročito, starešina — oficira uporišta u izvesnoj meri je opao.²

To isto važi i za stanovništvo. Još i danas se sa ogorčenjem govori o zakašnjenju preduzetog traženja radi pronalaska dva zarobljena oficira i jednog ml. vodnika i radi zarobljavanja učesnika bande.³

Treba imati u vidu činjenicu da je tek sutradan posle izvršenog prepada uporište i karabinjere izvestio st. vodnik Paci [Pazzi] iz XXVI sektora, koji se sasvim slučajno zatekao u Bukovici dva minuta posle zarobljavanja oficira.

Poznato je, na primer, da su dejstva za pročešljavanje obustavljena u ponoći i nastavljena sutradan.

Postoje žalbe da nisu uhapšeni ^vi ljudi u zaseoku.

U dušama italijanskog stanovništva opštine prevladava zaprepašćenje koje zahteva da mu se položi račun u vezi sa bolnom stvarnošću nastalih činjenica.

⁵ Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

¹ Prepis originala (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 4/7, k. 417.

² i ³ Reč je o napadu Brkinske čete (5. čete 3. bataljona Notranjskog odreda). Vidi dok. br. 61; tom VI, knj. 3, dok. br. 142; Arhiv VII, reg. br. 1/18, k. 898.

Prema podacima koji sedmično stižu ovom odeljenju, s pravom se smatra da su zone Šapjane, Ilirska Bistrica, Kaštelnovi⁴ i Matulje opustošene od ustaničkih bandi koje se pokoravaju naređenjima i direktivama rukovodilaca koji su svi odmetnici i komunisti.

Načelno, svi govore italijanski, i to dobro.

Za vreme dejstva pojedinci oblače italijanske uniforme i veoma je verovatno da se preobrazuju u karabinijere i si.

Nema nikakve sumnje o saučesništvu slovenskog stanovništva pomenutih zaseoka sa ustanicima. Žaloso je da se ovo stanovništvo odmah ne obraća našim vlastima za pomoć.

Međutim, neprijateljstvo Slovenaca pomenutih zaseoka je očigledno. U Vodicama seljaci nisu radili 1. maja, već su se svečano obukli s obzirom na komunistički praznik.

U Ilirskoj Bistrici mladići su nedavno pozvani na odsluženje vojnog roka, okićeni raznobojnim trakama i pod zvcima harmonike, odlaze iz gostionice u gostionicu, urličući i pevajući slovenske pesme«!

Iz Kaštelnovog izvešt-avaju:

»Posle događaja u Sobonji⁵ [Sobogna], kojom prilikom su ustanici opljačkali stoku, u ovo mesto je stigao jedan pešadijski bataljon, koji još nije otpočeo dejstvo protiv naoružanih bandi.

Poznato je da se u sastavu bataljona nalaze i lokalni elementima to, po mom mišljenju, nije preporučljivo ukoliko treba da se preduzmu akcije.

Sad se nastavlja vršenje službe samo na glavnom putu Rijeka—Trst; i pored svega, pre nekoliko dana jednog kaplara, koji je iz Pasjaka krenuo u Kaštelnovi, zaustavilo je jedno naoružano lice koje mu je, između ostalog, reklo: »Ako želite da se nađemo, dođite na brdo Tušar, mi vas očekujemo«.

Brdo Tušar se nalazi u nenaseljenoj zoni, između Pasjaka i Čičarije.

Na osnovu prmljenih podataka proističe da su naoružani ustanici krenuli iz jednog mlina nazvanog »Klivnik« [Clunico], između zaselaka Sobonja i Soze. O ovome je izveštena mesna komanda.

Noću 13/14. maja o. g. stražari su primetili rakete koje su ispaljene između barutnog magacina i skladišta pogonskog goriva. Ovo se još jednom ponovilo, ali se nije moglo ništa otkriti.

Naređenje ekšelencije prefekta, koje je objavljeno u listu »Vedeta d'Italija« [Vedetta d'Italija]⁶ prošle nedelje, kod svih je izazvalo jednodušno odobravanje i živo zadovoljstvo.®

⁴ Podgrad (Kaštelnovi), jugozapadno od Ilirske Bistrice.

⁵ »Straža Italije«

⁶ Vidi dok. br. 65, objašnjenje 2.

Međutim, trebalo bi, slično onome što su nekad radili glasnici, da ga čitaju i glasno objašnjavaju zvanični naredbodavci u svim delovima naše provincije.

Treba u glave amorfnog slovenskog stanovništva, možda i zastrašenog od samih ustanika, utuviti sadržaj naređenja i svima, ženama i muškarcima, staviti do znanja da će reagovanje biti nemilosrdno i neumoljivo«.

Federalni sekretar:
potpisan: Servidori

BR. 67

NOTA MINISTARSTVA INOSTRANIH POSLOVA ITALIJE OD 1. JUNA 1942. POSLANSTVU NDH U RIMU POVODOM TRAŽENJA VLADE NDH DA SE IZMENI SPORAZUM O ODNOSIMA IZMEĐU ITALIJANSKIH I USTASKIH VLASTI NA PODRUČJU DRUGE ZONE¹

(prepis)

MINISTARSTVO SPOLJNIH POSLOVA
Kabinet — Pol. posi, odelj. za Hrvatsku

HRVATSKOM POSLANSTVU PRI
KRALJEVSKOM DVORU

Rim

Nota

Kr. ministarstvo spoljnih poslova ima čast da se pozove na saopštenje ministra finansija Nezavisne Države Hrvatske² doktora Košaka³ u ime hrvatske vlade a u vezi s vojnom situacijom u Hrvatskoj.

1. Ministar Košak je posebno ukazao na to da broj italijanskih trupa koje su stacionirane u Hrvatskoj predstavlja težak teret za hrvatsku ekonomiju i finansije, s obzirom na njihove nabavke na hrvatskoj teritoriji i na pozajmice u kunama koje im se daju.

2. Ministar Košak se takođe osvrnuo i na vršenje civilne vlasti od strane italijanske komande, kao i na odjek koji je ovo izazvalo u hrvatskom javnom mnenju.

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 12/6, k. 309.

² Redakcija ne raspolaže tim saopštenjem.

³ Vladimir Košak

3. S obzirom na gerilsko stanje, koje besni u nekim zonama, ministar Košak je izrazio želju svoje vlade da dođe do uže saradnje između hrvatskih i italijanskih trupa, pošto su one prve pogodnije za gerilski način ratovanja jer teren poznaju bolje od italijanskih jedinica.

4. On je takođe ukazao na potrebu uže saradnje između Fašističke železničke milicije i Ustaške železničke milicije radi obezbeđenja funkcionisanja žel. pruga za koje su zainteresovane obe zemlje.

5. Najzad, on je napomenuo da bi bilo korisno da se u nekim zonama naoruža poverljivije lokalno ljudstvo, pod zajedničkom italijansko-hrvatskom kontrolom, tako da se formiraju grupe dobrovoljaca za zaštitu stanovništva.

Fašistička vlada je razmotrila pomenuta saopštenja ministra Košaka sa srdačnom prijateljskom naklonošću kojom su praćeni odnosi dveju zemalja i smatra za potrebno da iznese sledeće:

1. Po završetku kombinovanih operacija, koje su od 23. aprila do 14. maja vodile hrvatske, nemačke i italijanske trupe,⁴ italijanska Vrhovna komanda je ponovo analizirala vojnu situaciju u Hrvatskoj i, imajući u vidu postignute rezultate, odlučila da pristupi novoj dislokaciji armijskih snaga Slovenije i Dalmacije. Tim novim rasporedom predviđeno je postepeno povlačenje nekih garnizona iz sadašnjih posednutih centara. Komanda armije će povremeno obavestavati hrvatske vojne vlasti o svojoj nameri da povuče ovaj ili onaj garnizon, i to na vreme, tako da ga hrvatske vojne vlasti mogu zameniti svojim trupama, ukoliko to žele.

S obzirom na obaveze koje je italijanska vlada uzela prema civilnom stanovništvu gore navedenih teritorija, u pogledu čuvanja njihovih osnovnih prava i interesa, a u cilju što bržeg smirenja i normalizacije, italijanska vlada u svakom slučaju očekuje od hrvatske vlade da na najefikasniji način obezbedi javni poredak i da se revnosno pridržava obaveza koje smo mi preuzeli. Kr. vlada naročito očekuje od hrvatske vlade sigurnu garanciju da se ni na kakav način neće vršiti nasilje ili represalije prema stanovništvu.

O situaciji koja će nastati posle povlačenja pomenutih garnizona vodiće se računa da bi se odredila globalna visina mesečnih naknada u kunama, koje će hrvatska vlada staviti na raspolaganje komandi armije.

2. Što se tiče vršenja civilne vlasti od strane Više komande oruž. snaga »Slovenija—Dalmacija«, izmenom sporazuma svo-

⁴ Vidi dok. br. 25.

jevremeno postignutog između italijanske i hrvatske vlade,⁵ predlaže se da od datuma koji će biti utvrđen stupi na snagu sledeće:

a) Na hrvatskoj teritoriji gde su privremeno raspoređene italijanske trupe treba održavati najužu saradnju između hrvatskih civilnih vlasti i italijanskih vojnih vlasti, pošto i jedne i druge treba solidarno da održavaju javni poredak.

b) S obzirom na pomenuti kriterijum, hrvatske civilne vlasti će stalno obavешtavati italijanske vojne vlasti o svim merama koje bi, izlazeći iz delokruga obične administracije, mogle na bilo kakav način da se odraze na javni poredak.

c) Na hrvatskoj teritoriji gde su privremeno stacionirane italijanske trupe, pored redovne nadležnosti u vezi s vojnom aktivnošću u cilju održavanja javnog poretka, italijanske vojne vlasti zadržavaju i pravo da hrvatskim civilnim vlastima ukažu na one mere (o kojima su pomenute vlasti prethodno izvestile, kao što je gore rečeno, ili za koje se ma kako saznalo) koje ne treba sprovesti, ili koje ne treba održati.

Hrvatske civilne vlasti moraće odmah i neposredno da se ravnaju prema tim uputstvima.

d) O vrsti i dislokaciji hrvatskih trupa (vojnih i ustaških) upotrebljenih na pomenutoj teritoriji dogovoriće se hrvatski štab i Viša komanda oruž, snaga »Slovenija—Dalmacija«.

U pogledu upotrebe, pomenute trupe biće podređene italijanskim vojnim vlastima.

Isto važi i za hrvatsku žandarmeriju kada bude angažovana za operacije koje prelaze delokrug redovne policije.

e) Civilima optuženim za neprijateljstva prema italijanskim trupama, ili za kršenje propisa italijanskih vojnih vlasti s obzirom na aktivnost u vezi sa održavanjem javnog poretka, i dalje će suditi italijanski vojni sudovi.

3. Želja hrvatske vlade za još bližom saradnjom između vojnih vlasti, hrvatske policije i ustaških formacija, s jedne strane, i italijanskih vojnih snaga, s druge, u potpunosti odgovara želji italijanske Vrhovne komande. U skladu s tim kriterijumom mogu se sklopiti neposredni sporazumi između Više komande oruž, snaga »Slovenija—Dalmacija« i hrvatskih vojnih snaga u pogledu ustrojstva hrvatskih trupa koje operišu i rukovođenja zajedničkih akcija.

4. Italijanska vlada bi želela da u nadzoru pruga koje su važne za obe zemlje⁶ učestvuju hrvatske jedinice, kako u zaštiti pruga tako i u pratnji vozova. U tom pogledu može doći do ne-

⁵ Odnosa se na sporazum iz avgusta 1941. prema kojem su italijanske jedinice ponovo okupirale 2. zonu i preuzele i civilnu vlast na tom području NDH (knj. 1, dok. br. 127, 128, 130 i 139).

⁶ Dopolisano mastilom: Ogulin—Sušak—Split.

posrednog sporazuma između italijanske komande i hrvatskih vlasti.

Viša komanda oruž. snaga »Slovenija—Dalmacija« odlučiće o najzgodnijim merama za potpuno obezbeđenje žel. pruga koje su važne za obe zemlje.

5. Najzad, italijanska vlada se uopšte ne protivi da se pouzdana lokalno ljudstvo organizuje u oružane grupe pod kontrolom hrvatskih ili italijanskih vlasti. O načinu primene gore navedenih mišljenja moći će da se dogovori komandant oruž. snaga »Slovenija—Dalmacija« u neposrednom kontaktu sa hrvatskom vladom u Zagrebu.⁷

Rim, 1. jun 1942—XX

⁷ Dopisom od 15. juna 1942. Ministarstvo vanjskih poslova NDH uputilo je sledeći odgovor:

»U potpunosti se prihvataju predloži za izmenu sporazuma između italijanske kr. vlade i hrvatske vlade u pogledu poretka u Primorskoj zoni (takozvanoj II zoni). Za njihovo izvršenje predlaže se sledeće:

1) Viša komanda oruž. snaga »Slovenija—Dalmacija« zamoljena je da komandi hrvatskih oruž. snaga po mogućstvu 10 do 14 dana unapred javi o svakom povlačenju italijanskih garnizona, u cilju eventualnog upućivanja hrvatskih oružanih snaga.—

2) Kao termin za izvršenje ovog novog sporazuma o saradnji između italijanskih i hrvatskih vlasti u Primorskoj zoni (II zoni) hrvatska vlada predlaže 25. jul. Do tog dana hrvatska vlada će izvršiti administrativne promene u Primorskoj zoni (II zoni), koja će sa hrvatske strane pružiti punu garanciju, potrebnu za postizanje definitivne normalizacije i solidarne saradnje sa italijanskim vojnim vlastima.—

3) Prihvatajući tačku 2c note Italijanskog kr. ministarstva spoljnih poslova od 1. juna 1942, hrvatska vlada napominje da se ovom tačkom ne mogu izmeniti osnovne direktive politike hrvatske države i administracije na teritoriji Nezavisne Države Hrvatske.

4) U cilju izvršenja tačke 2d) predlaže se da saradnja između hrvatskih oružanih snaga u Primorskoj zoni (II zoni) i Više komande oruž. snaga »Slovenija—Dalmacija« bude ostvarena preko posebnog komandanta hrvatskih oružanih snaga za Primorsku zonu (II zonu). U pogledu vojnih operacija ovaj komandant će biti podređen višem komandantu oruž. snaga »Slovenija—Dalmacija« i preko ovoga će se ostvariti saradnja italijanskih i hrvatskih oruž. snaga u Primorskoj zoni. Ovim će se udovoljiti predlogu pod tačkom 3) gore pomenute note, koju hrvatska vlada prihvata sa posebnim zadovoljstvom.—

5) Hrvatska vlada smatra da je ovim sporazumom o saradnji između italijanskih vojnih vlasti i hrvatskih civilnih vlasti obuhvaćeno i zavođenje pune aktivnosti ustaškog pokreta i svih njegovih organizacija na teritoriji Primorske zone. Ukoliko bi aktivnost ustaških organizacija imala vojni ili skoro vojni karakter, saradnja sa italijanskim vojnim vlastima vršiće se preko komandanta hrvatskih oružanih snaga za Primorsku zonu (II zonu)«. (Arhiv VII, reg. br. 14/6, k. 309).

Na sastanku između predstavnika vlade NDH i komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija, održanom 19. juna 1942. u Zagrebu, potpisan je sporazum kojim su regulisane pojedinosti o postepenom povlačenju italijanskih posada iz 3. zone i delimično iz 2. zone i o odnosima između italijanskih i ustaških vlasti na području ovih zona. Opširnije o tome vidi tom V, knj. 32, dok. br. 116.

DEPEŠA PREFEKTA RIJEKE OD 4. JUNA 1942. MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA O PALJENJU SEDAM SELA U SLOVENACKOM PRIMORJU I O STRELJANJU I INTERNIRANJU STANOVNIŠTVA OSUMNJIČENOG ZA SARADNJU S PARTIZANIMA¹

Prepisano:

5. 6. 1942—XX u 3 č.

4. jun 1942—XX

ŠIFROVANI TELEGRAM

Hitno — pre svega

MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA
— KABINETU

MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA
— OPŠTOJ UPRAVI JAVNE BEZBEDNOSTI

MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA
— OPŠTOJ UPRAVI ZA RATNE SLUŽBE

Rim

Br. 012553/Jav. bezb. — Nastavljajući današnji telegram dostavljen pod istim brojem, izveštavam da me je komandant teritorijalne zone Trst general Navara [Navarra], pošto je saznao da su karabinijeri iz Ilirske Bistrice, koji su tamo odranije dislocirani radi obavljanja policijske službe, otkrili i uhapsili dva člana oružane bande koja je ubila naše vojnike,² upitao da li jedinice koje su preuzele intervenciju mogu da unište dva sumnjiva zaseoka.³ Takođe je izjavio, s obzirom na to da su karabinijeri saznali da su svi banditi poreklom iz ove zone, da na osnovu mojih direktiva, koje su na jednom sastanku u Trstu energično potvrđene, smatra da postoji slučaj da se deštuje silom, kako bi se, pored vraćanja ugleda, podigao moral vojnika deprimiranih stalnim agresijama.⁴

¹ Prepis (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 1/20, k. 898.

² Vidi dok. br. "61. U depeši prefekta br. 1835 Qđ 26. maja pominje se samo zarobljavanje majora i oduzimanje cipela vojnicima (AVII, reg. br. 1/18, k. 898).

³ i ⁵ Zapaljena su sledeća sela: Mereče, Podstenje, Pristava, Gornja i Dolnja Bitnja, Kilovče i Ratečevo Brdo (tom VI, knj. 3, dok. br. 142).

⁴ Vidi dok. br. 66.

Ja sam odmah odobrio i izvestio ga, pošto su vojnici odmah sutradan prepoznali dva uhapšena bandita, da sam naredio da budu obešeni u opštini Ilirska Bistrica kao opomena celom tom inorodnom stanovništvu koje je neposredno ili posredno saučesnik ustanika.

Komandant zone je u ovaj rejon uputio bataljon skvadrista »Emilijani« i jedinice 151. pešadijskog puka, koji su uništili dva zaseoka; zatim su u drugim zaseocima našli pripremljene životne namirnice za ustanike i uništili još 5 zaselaka;⁵ u zapaljenim kućama osetile su se veoma česte eksplozije municije i bombi, koje su očigledno ustanici bili sakrili. Komandantu teritorijalne odbrane Trsta, kome sam odobrio da naredi spaljivanje zaseoka za koji smatra da je odmazda celishodna, s tim da se sve to radi pod njegovom odgovornošću i po njegovom naređenju, stavio sam do znanja, kad me je izveštavao da još 5 zaseoka mora biti uništeno, da primam punu odgovornost i za ovo i da, bez obzira na to što je ova akcija poučna i korisna, obustavi svaku dalju odmazdu.

- Verujem da će današnji dan poslužiti kao opomena svakome i dokazati da usađen smisao za humanost italijanskog naroda i vojnika ova svetina ne sme krivo da tumači.

Odrasli muškarci iz kuća u kojima su nađeni oružje i životne namirnice za ustanike streljani su, i to 70, za koje je krivica dokazana. Prikupljeni su sva stoka i krave muzare, tako da je obezbeđeno prikupljanje mleka pomoću organizacije udruženja proizvođača mleka.

Sutra ću izvestiti o broju porodica čije su kuće srušene sa zemljom i koje treba internirati. Noćas su svi smešteni po školama ovog područja, Za stanovništvo Slovenije, anektiranih teritorija i stare provincije Venecija Đulija [Venezia Giulia] ovaj primer će biti poučan, i neću preterati ako tvrdim da neće proći ni nekoliko meseci a da će se ustanici predati zbog gladi. Jer u ovim teškim trenucima treba misliti samo na jednu stvar, tj. da će se jedino ugledom i silom ugušiti svaki ustanak, ugušujući takođe i svaku samilost svojstvenu našem temperamentu.

Prefekt Testa

OBAVEŠTENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 7. JUNA 1942. KOMANDAMA POTČINJENIH ARMIJSKIH KORPUSA O ORGANIZACIJI I GRUPISANJU VAZDUHOPLOVNIH SNAGA NA RASPOLAGANJU TOJ KOMANDI¹

del. VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA«

O
A

OPERATIVNO ODELJENJE

Predati na ruke.
VP 10, 7. juna 1942—XX

Br. prot. 12238. **Strogo poverljivo**

Predmet: Vazduhoplovstvo.

KOMANDI V ARMIJSKOG KORPUSA	<i>VP 41</i>
KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA	<i>VP 39</i>
KOMANDI XI ARMIJSKOG KORPUSA	<i>VP 46</i>
KOMANDI XVIII ARMIJSKOG KORPUSA	<i>VP 118</i>
VOJNOPOMORSKOJ KOMANDI DALMACIJA	<i>Split</i>

i radi znanja:

KOMANDI VAZDUHOPLOVSTVA VIŠE KOMANDE OR. SN.
»SLOV. — DALM.« (Taktičko vazduhoplovstvo)

O.A.

- I.) — Radi ravnanja saopštavamo da su vazduhoplovne snage na raspolaganju ovoj komandi grupisane pod komandom »Komande vazduhoplovstva Slovenija—Dalmacija (Taktičko vazduhoplovstvo)« pod rukovodstvom brigadnog generala avijacije Pičinija [Piccini].²

¹ Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 15/1, k. 147.

² U zabelešci Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 20. septembra 1942. se navodi da se vazduhoplovni general Mario Pičini od 13. januara do 17. aprila 1942. nalazio na dužnosti komandanta lovačkog vazduhoplovstva 2. vazduhoplovne eskadrile, istovremeno zadužen rukovodenjem i operacijama nekoliko jedinica u Hrvatskoj. Zatim je zadužen organizacijom i formacijom vazduhoplovstva »Slovenija—Dalmaci-

Normalno sedište pomenute komande je Sušak. Njena telegrafska kratica je »Supersloda—Aerotatiko [Aerotattico«].

II.) — »Aerotatiku« su potčinjene tri vazduhoplovne grupacije:

Vazduhoplovna grupacija Sušak: •

- Komanda u Sušaku.
- Jedinice u Gorici, Ronkiju, Valturi (Pula) i, eventualno, u Grobniku (Sušak) i Ljubljani.
- Dejstvuje obično u sadejstvu s trupama V i XI arm. korp.

Vazduhoplovna grupacija Zadar:

- Komanda u Zadru.
- Jedinice u Zemuniku (Zadar) i Nadinu (Zadar).
- Dejstvuje obično u sadejstvu s trupama XVIII arm. korp. i, u slučaju potrebe, s trupama V arm. korp.

Vazduhoplovna grupacija Mostar:

- Komanda u Mostaru.
- Jedinice u Mostaru.
- Dejstvuje obično u sadejstvu s trupama VI armijskog korpusa i, u slučaju potrebe, s trupama XVIII armijskog korpusa.

III.) — Svaka od gore pomenutih vazduhoplovnih grupacija obuhvata:

- jedan puk za zemaljsko bombardovanje;
- jednu, ili dve izviđačke eskadrile;
- jednu grupu transportnih aviona (osim grupacije Zadar).

IV.) — Komande armijskih korpusa zahtevaju sadejstvo neposredno od komandi vazduhoplovnih grupacija određenih da im pružaju pomenuto sadejstvo, obično:

ja«, čiju je komandu preuzeo 18. aprila. Pod njegovim rukovodstvom organizovano je sadejstvo vazduhoplovstva u sledećim »istaknutim operacijama« kopnenih snaga: operacija »K« — deblokiranje garnizona Udbina i Korenica (24—28. mart 1942), operacija »Trio« u istočnoj Bosni (28. april — 22. maj 1942), povlačenje posade Drvar (20. jun — 1. jul 1942), čišćenje zone Velebit (15.—28. jul 1942), operacije »Slovenija« 11. armijskog korpusa (započete 16. jula), operacija »Albija« (12. avgust — 2. septembar 1942) i »operacija V armijskog korpusa [na području Velike Kapele] u toku« (AVII, reg. br. 26/4, k. 147).

V arm. korp.

XI arm. korp.: Vazduhoplovna grupacija Susak.

XVIII arm. korp.: Vazduhoplovna grupacija Zadar.

VI arm. korp.: Vazduhoplovna grupacija Mostar.

Za eventualno sadejstvo drugih vazduhoplovnih grupacija (vidi pod br. II) komande armijskih korpusa obraćaju se »Aerotatiku«.

Pomenuti zahtevi moraju se upotpuniti, kad god je potrebno, dopunskim sporazumima i detaljnim sporazumima između zainteresovanih komandi vojske (uključujući komande divizija ili kolona), i komande vazduhoplovne grupacije ili vazduhoplovne jedinice određene da sadejstvuje.

Da bi se izbegle neizvesnosti od strane jedinica ili aviona koji sadejstvuje u suvozemnoj akciji i da bi im se omogućilo da interвениšu, i po inicijativi, protiv pobunjeničkih formacija, komande armijskih korpusa moraju komandama odgovarajućih vazduhoplovnih grupacija (vidi br. II) i, radi znanja, »Aerotatiku« upućivati dislokaciju svojih trupa svakog prvog u mesecu (počev od prvih dana juna), i stoga telegrafski javljati promene koje svakodnevno nastaju.

Razume se da ova dnevna javljanja, a s obzirom na cilj, *ne* moraju sadržati suviše detalje, nego treba da označavaju samo ono što stvarno služi gornjem cilju.

Na primer: »Promene u dislokaciji dana 7:

- jedna četa u (gde dotad nije bilo nikakve naše jedinice i gde će ostati);
- jedan puk iz (mesto u kome je bio ranije) u (mesto u kom nije bilo nikog);
- mešovita kolona u, odakle će produžiti sutra ujutro prema ;
- evakuisano mesto. za «.
- Preciznija i češća javljanja vršiće se jedino zainteresovanim komandama vazduhoplovne grupacije za vreme kombinovanih operacija.

U cilju omogućavanja, naročito brzog raspoznavanja iz vazduha naših kolona u pokretu, ili jedinica koje su u toku dana uzele dislokaciju različitu od prethodne, razume se da pri pojavi jednog aviona (koji može biti samo naš) komande moraju apsolutno odmah izložiti svoje »oznake«.

Male kolone, koje nemaju »oznake«, koje nadleću avioni moraju odmah izložiti pojedinačna platna, kao i znak za raspoznavanje, *jedinstven za sve jedinice*, promenljiv od perioda do perioda, koji odgovara cilju sprečavanja eventualnih izlaganja individualnih platna od strane pobunjeničkih formacija.

Za mesec jun i do večeri dana 15. jula pomenuti signal biće sledeći:

3 individualna platna.

2 metra

isto

**3 individualna
platna.**

2 metra

isto

VII.) — Komanda mornarice Dalmacije (»Maridalmacija, sedište u Splitu) ovlašćena je — u slučaju potrebe — da zahteva vazduhoplovno sadejstvo, u cilju izviđanja, akcije protiv podmornica i akcije protiv brodova, od komandi vazduhoplovnih grupacija, upoznavši s tim »Aerotatiko«.

VIII.) — Telegrafaska adresa komandi vazduhoplovnih grupacija:

»Vazduhoplovna grupacija Sušak«
«Vazduhoplovna grupacija Zadar«
»Vazduhoplovna grupacija Mostar«

PRIMERAK ZA ARHIVU

GENERAL,
NAZNAČENI KOMANDANT ARMIJE
MARIO ROATA
Roata

DOPIS VRHOVNE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA OD 8. JUNA 1942. MINISTARSTVU INOSTRANIH POSLOVA O KONTAKTIMA ITALIJANSKOG VOJNOG IZASLANIKA U BEOGRADU SA GENERALOM MILANOM NEDIĆEM¹

VP 21, 8. jun 1942—XX

VRHOVNA KOMANDA
I ODELJENJE
OPERATIVNO ODELJENJE — ISTOČNO RATIŠTE
Br. protok., 21945/Op.

MINISTARSTVU INOSTRANIH POSLOVA — KABINETU
JAVNIH POSLOVA

RIM

Predmet: Predloži Srba² za saradnju u borbi protiv komunizma.

U vezi sa dopisom ove Vrhovne komande br. 20910 od 18. marta.³

Kao što je poznato tome Ministarstvu, Duče je svojevre-
meno odobrio kr. vojnom izaslaniku u Beogradu da uspostavi
kontakte sa generalom Milanom Nedićem, po njegovom (Nedi-
ćevom) traženju, a u vezi sa eventualnom italijansko-srpskom
saradnjom na vojnom planu u cilju suzbijanja komunizma, s
tim da se uzdrži od bilo kakve obaveze na političkom planu.

Posle izvesnih ispitivanja u vezi s našim eventualnim odo-
bravanjem okupacije u srezu Nova Varoš, koja je već u toku,
od strane srpskih četnika i njenog proširivanja na Sjenicu,
general Nedić je naknadno podneo sledeći predlog:

— da se zvanično prizna italijansko-srpska okupacija na
području Sandžaka;

— ili da se formira jedna mešovita italijansko-srpska komi-
sija radi zajedničkog usklađivanja akcije protiv komunizma.

U vezi sa ovim ukazuje se da je svaka naša saradnja u San-
džaku sa oružanim formacijama koje bi imale zvanične ili
nezvanične odnose s vladom u Beogradu dosad bila pažljivo
izbegavana.

Zadržavanje ovakvog stava je više nego ikada potrebno, s
obzirom na poznate srpske aspiracije prema ovoj crnogorskoj
provinciji i nepovoljne reperkusije koje bi bilo kakav naš ustup-
ak na ovom polju mogao imati na sve efikasniju saradnju koju

¹ Prepis originala (pisan na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 53/1073—
—74.

² Odnosi se na kvislinšku vladu Milana Nedića.

³ Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

danas s našim jedinicama održavaju nacionalističke formacije Crne Gore.

U vezi sa ovim dodajem da je guverner Crne Gore, pod današnjim datumom, naredio da Novu Varoš i Sjenicu ponovo okupiraju italijanske jedinice.

Stoga smatram da predloži Srba pružaju izvesnu korisnu bazu za razgovor na vojnom planu i tome Ministarstvu prosleđujem ovo pitanje radi njegovog eventualnog razmatranja na političkom planu.

Kr. vojni izaslanik u Beogradu primio je instrukcije da se u vezi sa ovim pitanjem uzdrži od daljih kontakata s predstavnicima Nedićeve vlade.

NAČELNIK GENERALŠTABA, GENERAL
potpisan: UGO KAVALERO
[Cavallero]

Tačnost prepisa overava:
načelnik istočnog' ratišta
generalštabni potpukovnik
(Remido Viljero)
[Rimigio Vigliero]
E. Viljero

BE. 71

UPUTSTVO KOMANDE GRANIČNE STRAŽE 5. ARMIJSKOG KORPUSA OD 10. JUNA 1942. O ZADACIMA POTČINJENIH JEDINICA I NASTAVNIH BATALJONA DODELJENIH KAO POJAČANJE ZA BORBU PROTIV PARTIZANA¹

KOMANDA GRANIČNE STRAŽE
V ARMIJSKOG KORPUSA

Br. 02/7000

VP 10, 10. jun 1942—XX

Borba protiv ustanika.

Ponavljam ukratko zadatke koje treba da izvršavaju jedinice granične straže i nastavni bataljoni u zoni između granične linije i II odbrambenog sistema.²

— kontrola granične linije poseđanjem fortifikacijskih objekata i odbrambenih karaula (noću uvek pomoću zaseda van objekata i u njihovoj blizini) i izviđanjem međuprostora danju

¹ Dokumentat (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 1715, k. 417.

² Vidi dok. br. 64.

i noću pomoću mešovitih patrola pešaka, granične milicije i finansijske straže (postoji ukupno 186 graničara i 317 pripadnika finansijske straže);

— lov na ustanike, bez stalnih posada, u pozadnjem, posumljenom graničnom pojasu pomoću jačih patrola »odvažnih za dejstva u šumi«, osposobljenih za samostalna dejstva u šumi u toku više dana, a na osnovu ranije izdatih uputstava;

— primena raznovrsnog ratnog lukavstva s ciljem da se ustanici *namame* na nekontrolisane šumske puteve, i to pomoću izolovanih motornih vozila s vojnicima odevenim u radnička odela (jedan dobro prikriven mitraljez spreman za trenutno dejstvo protiv drumskih bandita i drugo prikriveno ali spremno oružje i bombe u seljačkim kolima sa stokom kao mamcem, pomoću kola punih džakova s ćumutom kao mamcem itd; na pogodnom mestu kamion s naoružanim vojnicima spremnim da hitno krenu u pomoć na znak pucnjave itd.);

— dislokacija nastavnih bataljona i jedinica koje je dodelila komanda odbrane iz Trsta, raspoređenih u naseljene centre (Žabice sa detašmanom u Pjan Sekiji)³ [Pian Secckia] i Ermesburgu, Skalnica [Scalnizza], Lipa, Ilirska Bistrica sa detašmanom u Vrbici, Knežak sa detašmanom u Prnji⁴, u cilju pomoći i kontrole stanovništva; ove jedinice treba da komandantima sektora omoguće i olakšaju neophodnu intervenciju u obližnjim naseljima centrima u slučaju pojave i pljačke ustanika, kao i da svim sredstvima obezbede kontrolu policijskog časa pomoću patrola i noćnih zaseda na svim prilazima naseljenom mestu;

— eventualno preduzimanje akcije za pročešljavanje po odobrenju ove komande, kad se bude pouzdano znalo, a to će biti redak slučaj, da se ustanici prikupljaju u određenim rejonima.

• Mogućno je *kontrolisati* a ne *dominirati* zonom koja je po Verena graničnoj straži na staroj teritoriji *pod uslovom* da starešine svih stepena i vojnici dejstvuju *uporno, odlučno i spremno*, bez straha od odgovornosti, gerilskom borbenašću.

Ovom prilikom jednom zauvek potvrđujem da, ukoliko se ponovo dogodi neki slučaj razbojništva ili bilo kakav napad ustanika,⁵ komandant jedinice najbliži mestu koje su ustanici izabrali mora, *uz najveću odgovornost*, lično intervenisati vlastitim sredstvima i eventualno najbližim delovima karabinijera, finansijske straže i pripadnika granične milicije u cilju preduzimanja *primene odmazde* protiv osoba i imovine bez razlike na pol i imovno stanje, i jednovremeno izvestiti me preko telefona.

³ Italijanski naziv za Osilnicu.

⁴ Verovatno Trnje, kod Št. Petera na Krasu.

⁵ Vidi dok. br. 92.

IZVOD IZ IZVEŠTAJA. VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA« OD 28. JUNA 1942. GENERAL-
STABU KOPNE NE VOJSKE O OPERATIVNOJ DELATNOSTI
PODREĐENIH JEDINICA U TOKU MAJA¹

Predati na ruke!

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA«

Operativno odeljenje VP 10, 28. jun 1942—XX
Br. protok. 13977 *Poverljivo*

Predmet: Izveštaj o situaciji za mesec maj.

VRHOVNOJ KOMANDI

Vojna pošta 21

GENERALŠTABU KOV — OPERATIVNOM ODELJENJU

Vojna pošta 9

1. — *Smeštaj jedinica ...* "
2. — *Aktivnost jedinica ...*
- a) *Nastavna ...*
- b) *Radna ...*
- c) *Operativna ...*

¹ U toku naročito duge i oštre zime naše trupe, koje su držale glavne životne i saobraćajne centre na teritoriji od oko 60.000 km² površine, obuzdale su ustanak sprečivši da s vojnog gledišta poprimi zabrinjavajući karakter.

Zatim, čim su se atmosferske prilike i prohodnost zemljišta poboljšale, naše jedinice su posvud preduzele intenzivnu i celishodnu operativnu aktivnost u cilju ponovnog obezbeđenja komunikacija, omogućavanja slobode dejstva najugroženijim uporištima i preduzimanja gonjenja ustanika sve do njihovih gnezda.

Među svakodnevnim i mnogobrojnim krvavim događajima, posebnu pažnju zaslužuju sledeći:

¹ Kopija originala (pisana na mašini) u AVII, reg. br. 13/1, k. 374.

XI armijski korpus

— sukobi u zoni Srednja Vas (Novo Mesto XI—BZ) i u zoni Stari Trg (Ogulin, ZV—BL);²

— vrlo česte akcije pročešljavanja s ciljem da se obezbedi sigurnost na glavnim putnim i železničkim komunikacijskim pravcima, protiv kojih se znatno pojačala aktivnost ustanika;³

V armijski korpus

— pročešljavanje zone Risnjak—Prezid—Osilnica, preduzeto u trećoj dekadi meseca aprila i prvoj dekadi maja;⁴

— operacije preduzete na *obalskom* području u *čtvorouglu* Tribalj (Sušak, VK—AP), Zakuti (Sušak, VK—AR), Ledenice (Ogulin, VU—AL), Breze (Ogulin, ZI—AN), u kojima je od 18. do 26. maja učestvovalo šest bataljona crnih košulja, dva konjička puka, artiljerijske i razne druge manje jedinice;⁵

XVIII armijski korpus

— niz operacija preduzetih od kraja aprila do prvih dana maja u cilju povlačenja posadnih jedinica iz ugroženih i udaljenih mesta 2. i 3. zone, kao, na primer, iz Srba i Ključa, i u cilju otklanjanja opasnosti ustanka od uporišta Drvar, Bos. Grahovo i Petrovac;

— operacije protiv ustaničkih formacija koje su s visoravni Plavno (Knin, SL—DR) ugrožavale putne i železničke komunikacije, a u toku kojih su ustanici pretrpeli gubitke od 150 poginulih i ranjenih;

— akcije u zoni Prozor, Kamešnica (Livno, ZI—CF), Dolac i Macure (Knin, RH—DR) i niz drugih uspešno završenih akcija;

VI armijski korpus

— operacije koje su prethodile operacijama u istočnoj Bosni.⁶

Dok je alpinska divizija »Taurinenze« dovršavala svoje prebacivanje u zonu zapadno od Sarajeva, na polazne položaje za kombinovane italijansko-nemačko-hrvatske operacije u istočnoj Bosni pešadijska divizija »Kačatori« još se prebacivala običnim putevima u pravcu zone Kalinovik—Gacko, s obzirom na to da je određena da u pomenutim operacijama dejstvuje s juga.

Deo određen u Gacko prebacivao se poslednjih dana aprila, krčeći put u teškim borbama, takođe u cilju snabdevanja civil-

² Vidi dok. br. 58.

³ Vidi dok. br. 63.

⁴ Opširnije o tim operacijama vidi tom V, knj. 4, dok. br. 122.

⁵ Opširnije o tim operacijama vidi tom V, knj. 4, dok. br. 147, 150, 153; knj. 5, dok. br. 132, 134, 136, 143, 144, 145; knj. 32, dok. br. 102.

⁶ i ⁷ Vidi dok. br. 33.

nog stanovništva u tom uporištu, kao i radi svog predstojećeg dejstva (samostalnost uporišta Gacko obezbeđena je za 120 dana) u zoni severno od Gacka;

— operacije pod nazivom »Trio I« i »Trio II« u istočnoj Bosni od 15. aprila do 15. maja, koje su omogućile da se rasprši jedno od glavnih žarišta u Hrvatskoj i da se od Sarajeva udalje ugrožavajuće ustaničke formacije, koje su se od ovog grada nazile na daljini mitraljeske vatre.

Ukupni provereni gubici zadati ustanicima iznose preko 3.000; međutim, kao mnogo veći treba smatrati stvarni i za jedinstvo komunističkog fronta na Balkanu mnogo teži udarac, zadat razbijanjem proleterskih brigada i bataljona koji su u ovoj zoni bili stvorili svoju neprikosnovenu tvrđavu.

Ostaci ovih formacija potražili su spas u bekstvu prema jugu i jugoistoku, u Hercegovinu i duž hrvatsko-crnogorske granice, ali su stalno gonjeni i tučeni u neposredno preduzetim operacijama, a koje su još u toku:

— u Hercegovini;

— duž hrvatsko-crnogorske granice, uz sadejstvo crnogorskih trupa.

3. — *Prijave, dezerterstva, sporovi...*

4. — *Razno ...*

Viša komanda oruž. snaga
»Slovenija—Dalmacija«
Operativno odeljenje

Naznačeni komandant **armije**,
general:
(Mario Roata)

M. P.

BR. 86

**DOPIS VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—
DALMACIJA« OD 6. JULA 1942. KOMANDAMA 5, 6. i 18.
ARMIJSKOG KORPUSA U VEZI S PRUŽANJEM POMOĆI
U CETNICKO-USTAŠKIM PREGOVORIMA¹**

Kopija

VISA KOMANDA O.S. »SLOVENIJA—
DALMACIJA«
ODELJENJE ZA CIVILNE POSLOVE

Prilog br. 1 ka aktu br. 7404
Od 7. jula 1942—XX

VISA KOMANDA O.S. »SLOVENIJA—DALMACIJA«
(2. armija)
Odeljenje za civilne poslove

Br. 7144/AC

VP 10, dana 6. jula 1942—XX

Predmet: Odnosi sa četnicima.

KOMANDI V ARMIJSKOG KORPUSA	<i>VP 41</i>
KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA	<i>VP 39</i>
KOMANDI XVIII ARMIJSKOG KORPUSA	<i>VP 118</i>

Prilaže se kopija okružnice Poglavnikovog Glavnog stana kojom se, na osnovu Zagrebačkog sporazuma od 19. juna t.g. i u smislu najtešnje saradnje,² hrvatskim vlastima daju stavovi u pitanju sporazumevanja s četnicima koji napuštaju ustanike i, priznajući hrvatsku državu, stupaju u antikomunističke grupe i vraćaju se svojim redovnim zanimanjima.

Skreće se pažnja da se posebno ima u vidu sadržaj koji se odnosi na obaveze koje će hrvatska vlada i četnici preduzeti u odnosu na italijanske vojne komande (čl. 5, 6 i 7 pomenute okružnice).

Tačnost prepisa overava:
pridati oficir
(poručnik Serđo Ava)
[Sergio Ava]

Po ovlašćenju:
BRIGADNI GENERAL
Načelnik štaba
potpisao E. de Blasio
[Biasio]

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini), dostavljen Obaveštajnom odeljenju Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija«, u AVII NAV-T-821, r. 400/559-563.

Prilog br. 2 aktu br. 7404
Od 7. jula 1942—XXNEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
Glavni stan Poglavnika

Gsp. br. 1035 — 1942

Zagreb, 26. juna 1942.

Predmet: odnos prema četnicima

Za:

- 1.) Ministarstvo narodne odbrane
- 2.) Ministarstvo spoljnih poslova
- 3.) Ministarstvo unutrašnjih poslova
- 4.) Direkciju za javni red i sigurnost
- 5.) Komandanta žandarmerije
- 6.) Ustaški glavni stan
- 7.) Glavni stan ustaške milicije
- 8.) Nemačkog generala u Zagrebu
- 9.) Italijansku vojnu misiju u Hrvatskoj
- 10.) Dr Vrančića — Opće upravno predstavništvo kod Više italijanske komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija«

Među četnicima se u poslednje vreme zapaža sve izrazitije nastojanje da se predaju našim vlastima i da saraduju sa istima u borbi protiv komunista (partizana).

Izgleda da su na to podstaknuti delimično nemogućnošću daljeg opstanka u planinama i šumama, a delimično terorom koji prema njima sprovode komunisti (partizani). Možda ne treba isključiti mogućnost da uticaj dolazi spolja, s obzirom na tok događaja u svetu.

Dosad se nekoliko grupa četnika predalo našim vlastima, prekinuvši svaki dalji otpor našim oružanim snagama. U nekim oblastima čak aktivno saraduju u borbi protiv komunista.

² Vidi dok. br. 67.

S obzirom na to da se može očekivati predaja preostalih četničkih grupa na celokupnoj teritoriji hrvatske države, kao i da se našim vlastima omogući pogodan odnos prema njima, Po- glavnik je odlučio:

1.) U načelu, svugde prihvatiti ponude četnika. Predaju razmotriti samo s njihovim stvarnim predstavnicima, što će se u svakom slučaju morati prethodno nedvosmisleno utvrditi.

2.) U svakom pojedinačnom slučaju pregovori će biti vođeni od strane komisije, koju će u svakoj župi sačinjavati:

- komandant divizije,
- prefekt (veliki župan),
- jedan ustaški funkcioner (stožernik).

3.) Svi organi vlasti, domobranske i ustaške jedinice, kao i svi funkcioneri kojima će se četnici sa sličnim ponudama obra- titi, dužni su da odmah o tome izveste komandanta divizije, koji će preduzeti sve potrebne mere.

4.) Komisije mogu voditi pregovore u granicama sledećih direktiva:

a) Sve dotle dok ne budu ustanovljene opštine, opštinsku vlast na odgovarajućoj teritoriji sprovodiće komandant četničkih formacija, odnosno opštinske vlasti koje će oni imenovati, ali pod kontrolom vlasti NDH.

b) Sve dotle dok postoji opasnost od strane naoružanih ko- munističkih grupa, četničke jedinice biće dužne saradivati sa oružanim snagama Hrvatske u cilju gušenja i uništenja parti- zana, u koje svrhe će moći nositi oružje pod kontrolom vojnih vlasti NDH.

c) Komandanti četničkih jedinica moraju se obavezati da će u roku od mesec dana nadležnom komandantu divizije dostavi- ti pregled njihovih jedinica (ljudstva i naoružanja) s podacima naznačenim u dva priložena obrasca.

d) Svi oni koji se budu zatekli sa oružjem, a nisu uneti u pomenute spiskove, imaju se tretirati kao neprijatelji obeju strana.

e) Po prestanku potrebe nošenja oružja, četničke formacije moraće predati naoružanje državnim vlastima, koje će u te svrhe utvrditi odgovarajuću naknadu.

f) Vlasti će četničkim jedinicama dodeljivati municiju kada to situacija bude zahtevala.

g) Četnici ranjeni u borbi protiv partizana moći će se lečiti u bolnicama i ambulancama pod uslovom kao i pripadnici oružanih snaga NDH.

h) Svim četnicima koji su se istakli u borbi protiv partizana moći će se dodeljivati odlikovanja i nagrade.

i) Udovicama i deci četnika, staralaca i hranilaca, palih u borbi protiv partizana, moći će biti dodeljena novčana pomoć kako je to utvrđeno za sve građane NDH.

j) Stanovnici odgovarajućih oblasti imaju u pogledu snabdevanja ista prava kao i svi ostali građani.

k) Porodicama čiji se hranioци nalaze u ratnom zarobljeništvu u Nemačkoj, a ne pripadaju partizanima, dodeliće se vojna pomoć na osnovu postojećih propisa i moći će se isplaćivati radničke penzije (osiguranje radnika) svima onim koji na to imaju zakonsko pravo a odnose se lojalno prema NDH.

l) Stanovništvu odgovarajuće teritorije, ukoliko to predloži četnički komandant, moći će se dati zaposlenje u državnim javnim i ostalim radovima.

m) Na predlog četničkog komandanta, moći će se vratiti svojim kućama sve osobe koje se nalaze u koncentracionim logorima, ukoliko ne postoje druga zakonska ograničenja.

n) Svim izbeglicama dozvoliće se nesmetan povratak ukoliko se nalaze na teritoriji NDH, a ukoliko su bile žrtve, moći će im se dodeliti novčana pomoć kako je to učinjeno sa ostalim građanima NDH.

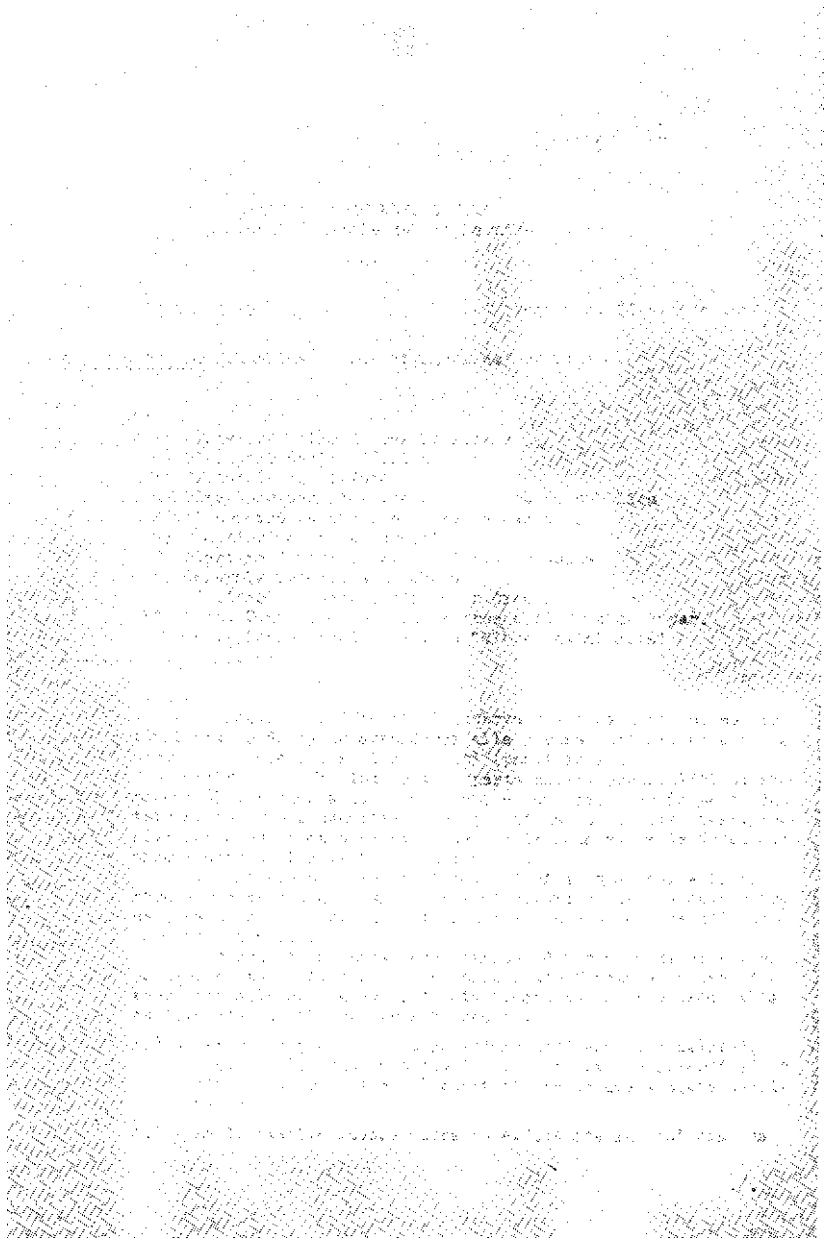
o) Svima će biti data sloboda kretanja i razmena dobara, kao i ostalim građanima NDH, na osnovu važećih propisa.

p) Na kraju, moći će se izvršiti zamena starih jugoslovenskih novčanica prema spisku koji će dostaviti četnički komandant.

5.) Na područjima gde se nalaze savezničke, nemačko-italijanske jedinice, o pregovorima blagovremeno obavestiti njihove komande, kako bi na pregovore mogle uputiti svog predstavnika.

6.) Mole se predstavnici nemačkih i italijanskih komandi da našim organima pruže pomoć u pregovorima.

7.) Po završenim pregovorima i postignutom sporazumu potrebno je sastaviti zapisnik, čiji će se jedan primerak dostaviti Glavnom stanu Poglavnika, kao i svim ministarstvima, koja će u okviru svojih nadležnosti ili nadležnosti zainteresovanih organa izdati naređenja i uputstva potrebna za ostvarenje sporazuma. Jedan primerak zapisnika odmah uručiti predstavniku savezničkih komandi prisutnom pregovorima.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 73

Ministarstva će o izdatim uputstvima za ostvarenje sporazuma neposredno obavestiti nemačkog opunomoćenog generala i italijansku vojnu misiju u Zagrebu, u zavisnosti od toga u čijoj su interesnoj zoni pregovori vođeni.

Sve ovo se odnosi na pripadnike ili građane NDH.

Ukoliko se u nekoj oblasti nalaze strani građani, isti će morati napustiti teritoriju NDH, a obezbediće im se slobodan odlazak.

Po ovlašćenju Poglavnika
KOMANDANT POGlavNIKOVOG GLAVNOG STANA
maršal Kvaternik

Tačnost prepisa overava:
pridati oficir
(Serđo Ava)
[por. Sergio Ava]

**PREGLED OPERATIVNE DELATNOSTI PEŠADIJSKE
DIVIZIJE »RE« U PERIODU OD 20. MAJA DO 30. JUNA 1942.
GODINE¹**

BA/
PEŠADIJSKA DIVIZIJA „RB“

Prvi
Operativna delatnost
u mesecu

		Izvršene akcije ili operacije		
	Datum	Angažovane snage	Zona	Cilj
1	20. maj	2 čete ojačane 1 mitraljeskim vodom	Sedlo Klanac (sekcija Senj, GZ-ZV)	Protivdejstvo na napad na auto-kolonu od Žute Lokve za Brinje ³
2	27. maj	3. četa 76. bataljona više 1 bater. 75/27	Prokike (sekcija Senj, GZ-ZT)	Protivdejstvo na prepad na auto-kolonu od Otočca za Brinje ⁴
3	31. maj	Vod „S“ 3. čete 2. pešadijskog [puka]	Kućica 76 (sekcija Novi Grad, EZ-NH)	Protivdejstvo na napad ustanika ⁵
4	2. jun	Pratnja raznih službi (1 vod 76. bataljona)	2 km zapadno " od Žute Lokve	Protivdejstvo na napad ustanika ⁶
5	10. jun	1. formacijski vod 2. pešadijskog [puka]	Kućice 75—76 (sekcija Novi Grad, EZ-NH)	Čišćenje ⁷
6	14. jun	Jedna četa strelaca 1,71, mitr. vod T/I, 2 mitr. desetine kr. karab., jedinica anti-komun. bande	Rapajići — Brlog (sekcija Senj, GU-XI-XL)	Protivdejstvo na napad ustanika na leteću poštu ⁸
7	15. jun	1. č. 2. legije cr. koš. ojačana vodom mitraljeza.	Rapajin Do (sekcija Senj, GU-XI)	Čišćenje ⁹

deo
pešadijske divizije »RE«

od 20/5 — 30/6 1942 - XX

Pregled postignutih rezultata	Izvršene represalije		
	Mesto	⁴ Vrsta	Podaci o obimu
		represalije _	
Ustanci naterani u bekstvo			
Ustanci naterani u bekstvo			
Ustanci naterani u bekstvo			
Ustanci naterani u bekstvo			
Ustanci naterani u bekstvo			
Ustanci naterani u bekstvo			
Ustanci naterani u bekstvo			

u mesecu.

		Izvršene akcije ili operacije		
	Datum	Angažovanje snaga	Zona	Cilj
8	11 — 20. jun	1. peš. puk, 11. bersaljerski puk, 75. legija cr. koš., 1/2. pešadijskog, 1/73. pešadijskog, LIV batalj. cr. košulja, LXI batalj. cr. košulja, CXX divizion 149/13, 2. minobacačka div. četa, 2. četa tenkova bacača plamena, IV skvadra lakih tenkova, 111. motorizov. mitral. bersdj. četa, 275. četa 47/32, inž. jedinice: pontonirska, pionirska i radio-telegrafska, komorska jedinica i sanitetska sekcija	Vrhovine (sekcija Gospić, GO-LI)—Ličko Petrovo Selo /sekcija Gospić, GQ-PI)	Deblokiranje garnizona Bihać ¹¹
9	23. jun	1. pešad., 2. četa tenkova bacača plamena, LIV bataljon cr. koš., divizijska minobacačka četa 81	Otočac—Škare Vrhovine—Škare	Akcije i čišćenja u zoni
10	25. jun	5. č. II/1. pešadijskog [puka]	Zona Škare (sekcija Senj, GQ-XV)	Čišćenje
11	27. jun	1. peš. puk., 11. bersaljerski puk, konjički puk Đenova, 1/2. pešad., LIV batalj. cr. koš., 75. legija, CXX divizion 149/13, 9. baterija 75/13, 2. č. diviz. minobacača 81, 2. č. tenkova bacača plamena, 4. skv. lakih tenkova	Otočac—Brlog Škare—Brlog	Čišćenje
12	28. jun	II/1. pešadijskog [puka]	Zona Škare	Čišćenje ¹⁵
13	29. jun	II/1. pešadijskog [puka]	Zona Škare	Čišćenje ¹⁶

divizije...

194.— XX

Pregled postignutih rezultata	Izvršene represalije		
	Mesto	Vrsta	Podaci o obimu
	represalije		
Deblokiran je garnizon Bihać		-	
Zauzete Škare i proterani ustanici ¹²			
Pronađena 3 leša ustanika ¹³ (5)			
Zauzet Brlog i proterani ustanici ¹⁴			
Pronađeno 5 leševa ustanika (5)			
Pronađena jedna barakara-radionica sa 60 neeksploziranih zrna i opremom za fabrikovanje mina. Sakupljena oprema, ostalo uništeno			

Operativna aktivnost

	Naši gubici						Neprijateljski	
	mrtvih		ranjenih		nestalih		mrtvi	ranjeni
	ofic.	vojn.	oficir.	vojn.	ofic.	vojn.	$\frac{x}{y} - (1 > y)$	$\frac{x}{y} (1)$
1							y 20	
2				2				
3		2					x 12	
4		14		7			x 4	
5		1						
6								y 10
7		2					x 2	
8	4	24	3	35		4	x 92	v
9	1	1	1	7(2)		1(3)	x 47	
11	1	3	1	6			x 20	
	6	47	5	57		5	x 177 y ~20	y 10

Primedba

(1) $\frac{x}{y} =$ utvrđeno
pretpostavlja se

gubici				Primedbe		
zarobljenih				od ratnog materijala		Razno
streljani posle redovn. procesa	stre- ljani	Inter- nirano	Pušte- ni na slob.	Izgubljeno	zaplenjeno od neprijatelja ili uništeno	
				1 kamion, 4 motocikla, 1 p. mitraljez, 1 puška, / pištolj, 1 bajonet i razni (drugi) materijal (1)		(1) gubici pretr- pljeni u napadu na dve autokolo- ne
10		2(4)	4		1 mitraljez, 2 p. mitraljeza, 40 pušaka, 3 pištolja, 11 bajoneta, 20 ruč. bombi 22 pronađene puške	(2) — od kojih 4 pripadnika anti- komunist. bandi (3) iz antikomu- nističkih bandi (4) prijavljeno rat- nom sudu
						(5) obuhvaćeni u gubitke u akciji 23/6
	1				20 raznih pušaka, pištolja i municije	(5) obuhvaćeni u gubitke u akciji od 23/6
10	1	2	4	1 kamion 4 motocikla 1 p. mitraljez 1 puška 1 pištolj 1 bajonet	1 mitraljez 2 p. mitraljeza 82 puške 3 pištolja 11 bajoneta	

¹ Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 4/7, k. 651.

² Redakcija nije pronašla taj akt.

³ Redakcija ne raspolaže podacima da je tih dana izvršen neki napad na auto-kolonu italijanske vojske između 2ute Lokve i Brinja. Prema izveštaju Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 3. maja 1941. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije, jedinice Primorsko-goranskog NOP odreda su 27. aprila 1942. napale italijansku motorizovanu kolonu na putu Brinje—Senj kod Klanca (između Brinja i s. Prokika), nanevši joj teške gubitke (tom V, knj. 4, dok. br. 46). Međutim, u izveštaju od 22. maja 1942. Glavni štab NOP odreda Hrvatske navodi da je taj napad izvršen 28. aprila (tom V, knj. 4, dok. br. 78). U istom izveštaju se navodi da je 10. maja »pripucano« na italijanske vojnike u Prokikama i da je tom prilikom ubijeno 9 italijanskih vojnika.

⁴ Reč je o napadu delova 4. bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda na italijansku motorizovanu kolonu koja se 27. maja kretala putem Prokike—Brinje. Tom prilikom uništena su 2 neprijateljska kamiona i ubijeno je oko 60 vojnika (tom II, knj. 5, dok. br. 15 i 93).

⁵ Noću 30/31. maja 1942. Kombinovani NOP odred Glavnog štaba **NOP** odreda Hrvatske organizovao je rušenje pruge između Ribnika i Metka. Tom prilikom je jedna četa Proleterskog bataljona, upućena da posedne položaj noću 30/31. maja 1942. radi neposrednog osiguranja akcije, bila napadnuta iz zasede. Usled ovog nepredviđenog sukoba, u kojem su partizani imali dva ranjena, odred je odustao od akcije i povukao se prema Vrepcu (tom V, knj. 5, dok. br. 3).

⁶ Prema izveštaju Štaba 5. operativne zone od 7. juna 1942. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske, napad na italijansku kolonu od 4 kamiona izvršen je od delova 1. primorsko-goranskog NOP odreda 6. juna na putu Žute Lokve — Prokike. Tom prilikom je 1. odred imao gubitke od 4 mrtva i 3 ranjena (tom V, knj. 5, dok. br. 15). Povodom ovog napada italijanski vojnici su u Žutoj Lokvi zapalili 5 kuća i streljali 4 vojnika (tom V, knj. 5, dok. br. 165).

⁷ Reč je o čišćenju terena između Ribnika i Metka. Prema izveštaju Štaba Grupe NOP odreda za Liku od 19. juna 1942. Štabu 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske, 5. juna je izvršeno rušenje pruge na liniji Ribnik — Medak na dužini od 80 metara, a noću 10/11. juna 2. bataljon ove grupe je porušio istu prugu u dužini od 750 metara (tom V, knj. 5, dok. br. 40).

⁸ i ⁹ Prema izveštaju Štaba Grupe **NOP** odreda za Liku od 30. juna 1942. Štabu 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske, jedinice bataljona »Božidar Adžija« bile su 14. juna kod s. Brloga napadnute od četnika kojima su pritekale u pomoć italijanske i ustaško-domobranske jedinice. U borbi koja je vođena i sutradan (kod s. Dobnice) poginula su 2 partizana a 1 je ranjen (tom V, knj. 5, dok. br. 60).

¹⁰ Ovaj puk se nalazio u sastavu divizije »Lombardija«.

¹¹ Početkom juna 1942. u Bihaću su bile dislocirane sledeće italijanske jedinice: 4. konjički puk »Đenova« (Genova Cavalleria), 3. bataljon 1. peša. puka divizije »Re«, 54. bataljon crnih košulja i 9. baterija 23. art. puka. Pored italijanskih, u Bihaću su bile stacionirane i neke ustaško-domobranske jedinice sa zapovjednikom 2. pješačke divizije.

Izložen stalnom udaru partizanskih snaga (1. bat. 5. krajiškog NOP odreda, Lička grupa NOP odreda, Kordunaška grupa NOP odreda i Banijski NOP odred) koje su dejstvovalе u zahvatu komunikacija kojima je

garnizon održavao vezu sa svojim zaledem, Bihać je skoro bio odsečen od ostalih italijanskih garnizona, čime je njegov opstanak bio skopčan s velikim teškoćama.

Prema planu Komande peš. divizije »Re« predviđalo se da se operacija deblokiranja i evakuacije garnizona Bihaća izvede u tri faze. U prvoj fazi (11—12. juna) dve kolone, krećući se iz Vrhovina, odnosno iz Bihaća i obrazujući duž odgovarajućih pravaca niz osionih tačaka, spajaju se u Ličkom Petrovom Selu. U drugoj fazi (13 — 14. juna) obavlja se pokret evakuacionih auto-kolona. U trećoj fazi (15 — 20. juna) vrši se koncentracija trupa iz Bihaća između Ličkog Petrovog Sela i Prijebolja i povlačenje po ešalonima u Vrhovine. Prva faza operacije izvedena je relativno lako: Kolona »A« (7 pešadijskih bataljona i 4 baterije), ojačana tenkovima i inženjerijom, krenuvši 11. juna iz Vrhovina, stigla je istog dana u Plitvički Leskovac, gde je (s padina k. 834) napadnuta od delova Proleterskog NOU bataljona Hrvatske. Prema izveštaju štaba tog bataljona od 19. juna 1942. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske, u tom sukobu je bataljon imao 3 ranjena a neprijatelj 10—15 mrtvih (tom V, knj. 5, dok. br. 37). Sledećeg dana kolona »A« je hastavila pokret prema Ličkom Petrovom Selu, gde je, istog dana, uspostavila kontakt sa delovima kolone »B« (jedinice garnizona Bihać), koja je takođe 11. juna započela pokret a 12. stigla do Baljevca.

Radi evakuacije materijala, uz kolonu »A« kretala se i jedna auto-kolona od 60 praznih kamiona, koju su neposredno obezbedivale dve čete 1. bataljona 73. peš. puka i jedna motorizovana mitraljeska četa. Ta auto-kolona je u Bihaću prispela 13. juna pre podne i, utovarivši materijal, istog dana u 21 čas vratila se u Vrhovine, a sledećeg dana (u 6,30) ponovo se uputila za Bihać radi preuzimanja preostalog materijala. Međutim, u blizini klanca Mirić Strepine, između Plitvičkog Leskovca i Prijebolja, napali su je delovi Proleterskog NOU bataljona Hrvatske i naneli joj gubitke od 15 mrtvih (od kojih 2 oficira), 12 ranjenih i 2 nestala. Prema izveštaju Štaba 1. operativne zone od 18. juna Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske, bataljon je imao 1 mrtvog i 4 ranjena borca, a neprijatelj 20 mrtvih i 5 zarobljenih. Zaplenio je 1 p. mitraljez, 11 pušaka, 2 revolvera, 2 motocikla i druge ratne opreme, dok je dva automobila i 1 motocikl zapalio, (tom V, knj. 5, dok. br. 31 i 37). Po povratku iz Bihaća, gde je utovarila preostali materijal, kolonu su 15. juna oko 12 časova kod Klokočevice (na putu Prijebolj — Ličko Petrovo Selo) napali bataljon »Marko Orešković« i delovi bataljona »Ognjen Priča« Grupe NOP odreda za Liku. U dvoipolčasovnoj borbi, u kojoj su, pored neposredne pratnje auto-kolone, angažovane jedna ustaška četa i jedan bataljon crnih košulja, neprijatelj je imao 4 mrtva, 7 ranjenih i dva nestala. Prema pomenutom izveštaju Štaba 1. operativne zone NOP odreda Hrvatske, ubijeno je nekoliko ustaša i veći broj italijanskih vojnika, zapaljeno je 7 kamiona, zaplenjeni su 1 motocikl, 2 mitraljeza, 3 p. mitraljeza i drugi ratni materijal, dok je na strani partizana bilo 3 mrtva i 11 ranjenih (tom V, knj. 5, dok. br. 31 i dok. br. 60: izveštaj Štaba grupe NOP odreda za Liku od 30. juna 1942). Istoga dana Proleterski NOU bataljon Hrvatske, Udarni bataljon Grupe NOP odreda za Liku i bataljon »Petar Vuksan«, pri pokušaju da postave zasedu kod Cudinog klanca, sukobili su se sa 61. bataljonom crnih košulja i 15. bersaljerskim bataljonom i tom prilikom pretrpeli gubitke od 1 mrtvog i 4 ranjena (tom V, knj. 5, dok. br. 31). Po izvršenoj evakuaciji garnizona Bihać, italijanske jedinice angažovane u ovoj operaciji izvukle su se, od 16. do 20. juna, po ešalonima, neometane, u Vrhovine, pošto su jedinice Ličke grupe NOP odreda 17. juna, radi odmora i sređivanja, povučene u svoje ranije baze. (Podaci o planu i izvođenju operacija dati su prema n.d. pukovnika Andelinija »Fuochi di bivaco in Croazia«, str. 188—201).

¹² i ¹³ Italijanski vojnici i četnici, posle dvodnevni^h borbi protiv delova partizanskog bataljona »Božidar Adžija« zauzeli su Škare. Tom prilikom zarobljeno je 7 partizana, 2 su ranjena i 3 poginula, a neprijatelj je zaplenio 10—15 pušaka i arhivu bataljona (tom V, knj. 5, dok. br. 60 i 92).

¹⁴ Prilikom ulaska italijanskih jedinica u Brlogu se nije nalazila nijedna partizanska jedinica, pošto su ga prethodnog dana napustili delovi partizanskog bataljona »Božidar Adžija« u cilju napada na Škare. Međutim, dve čete tog bataljona su napale italijansku kolonu na putu za Brlog, kod s. Glavaca i nanijele joj gubitke (tom V, knj. 5, dok. br. 92, 93 i 102).

¹⁵ i ¹⁶ Čišćenje je preduzeto zbog napada delova partizanskog bataljona »Božidar Adžija« i Udarnog bataljona Grupe NOP odreda za Liku, 27. juna, na italijanske i četničke zasede oko Škara i na ulogorene italijanske vojnike u samom mestu (tom V, knj. 5, dok. br. 92 i 93).

IZVEŠTAJ GLAVNOG INSEKTORATA POLICIJE ZA RATNE SLUŽBE OD 14. JULA 1942. VOJNOOBAVEŠTAJNOJ SLUŽBI VRHOVNE KOMANDE O OTKRIVANJU ORGANIZACIJE KP JUGOSLAVIJE U ISTRI¹

Priljeno 15. jula 1942.

Br. prot. 14620

GENERALŠTAB KOPNE NE VOJSKE
Glavni inspektorat policije za ratne službe

VRHOVNOJ KOMANDI — VOJNOOBAVEŠTAJNOJ SLUŽVI

Odsek Bonsinjore	— VP 21
Generalštabu kopnene vojske	— VP 9
— Odeljenje pom. nač. štaba za teritorij?Inu odbranu	
— Obaveštajna služba KoV	
— V odeljenje	
— Operativno odeljenje I	
Komesaru — načelniku javne bezbednosti	
Lokastru Fortunatu pri kr. kvesturi	— Trst
i na znanje:	
Komandi XXIII arm. korp.	VP 3200
Komandi teritorijalne odbrane	Udine

Poverljivo

Br. IS 2527/11. 12. B.

VP 9, 14. juli 1942—XX

Predmet: Otkrivanje jedne slovensko-komunističke organizacije u provinciji Istra.

Saopštava se sledeće pismo koje je prispelo od Grupe karabinijera iz Pule, sa istim predmetom:

»Imajući u vidu događaje koji su se dosad desili u Julijskoj krajini, usled poznate terorističke delatnosti slovenskih komunisti na našu štetu, a u uverenju da je aktivna bila i propaganda koja je ušmerena na širenje pokreta i u provinciji Istra, karabinijeri su, u skladu s višim direktivama, preventivnim merama, koje je ekscelencija prefekt Provincije toliko preporučivao, jer

¹ Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 4/4, k. 2'

su dosad pokazale najveću efikasnost posle dugotrajnog, složenog i delikatnog istražnog rada uspeli da identifikuju jednu veliku organizaciju koju je stvorila propagandna centrala iz Rijeke uz podršku elemenata preko granice.²

Dosad je identifikovano' devet ćelija čiji su rukovodioci:

- 1) — Korner Franc, pok. Josipa, 33 god., rođen u Pazinu a nastanjen u Opatiji, vazduhoplovni modelar, sada vojnik u 22. peš. puku »Kremona«, 2. četi, koja se nalazi u Litoriji;
- 2) — Zović Atilio, pok. Martina, 36 god., rođen u Pazinu i tamo nastanjen, stolar;
- 3) —_xMarešić Viktor, pok. Josipa, 30 god., rođen u Novaku, kod Pazina, a nastanjen u Vili Maresi, kod Pazina, zemljoradnik-posednik;
- 4) — Sestan Anđelo, pok. Ivana, 30 god., rođen u Novaku, kod Pazina, a nastanjen u Vili Sestan, kod Pazina, zemljoradnik;
- 5) — Križanac Aćim, pok. Josipa, 30 god., rođen u Pazinu a nastanjen u Vili Čekovici, kod Pazina, zemljoradnik;
- 6) — Graneli Josip, pok. Josipa, 50 god., rođen u Pazinu, tamo nastanjen, zemljoradnik;
- 7) — Serman Ivan, pok. Antona, 43 god., rođen u Pazinu a nastanjen u Vili Serman, kod Pazina, zemljoradnik;
- 8) — Dobrila Ivan, zemljoradnik;
- 9) — Križanac Alojz, zemljoradnik.

Svi su uhapšeni priznali krivicu.

Svakoj od pomenutih ćelija pripadao je različiti broj članova, od kojih je dosad identifikovano i uhapšeno 35 lica.

Propaganda je počela januara tekuće godine unošenjem prvog paketa letaka koji isu podeljeni seljacima pazinskog područja. Čak i leci koji su posle stizali za rasturanje bili su umnoženi na geštetneru i pisani na italijanskom i hrvatskom jeziku: sa strane je bila utisnuta plavim mastilom zvezda sa srpom i čekićem i oni su, pošto su pročitani, uništavani.

Organizacioni rad bio je dopunjen sastancima koje je zakazivao jedan mladić od približno 25 godina, srednjeg rasta, plave kose, dosta isnažan, produžene brade, široke vilice; na sebi je imao crni kaput na jedan red dugmadi i tamnosive pantalone, govorio je perfektno hrvatski, poznat je među pristalicama kao vođa partizanskog pokreta za provinciju Pula. Njega aktivno traže.

² Vidi dok. br. 67.

Cilj propagandnog rada je bio da se u Istri, pored povoljne duhovne klime za oružanu intervenciju partizana, stvori jedna jaka organizacija, sposobna da pruži pomoć u hrani i obaveštajima istim partizanima, čiji dolazak navodno predstoji; da **SG** angažuju ljudi za oružane bande.

U svakoj ćeliji ističu se ljudi pouzdanih slovenskih osećanja, zemljoposednici, kojima je bio poveren zadatak da od države oduzmu najveću moguću količinu hrane koja bi morala da se podesno sakrije i rezerviše za ishranu bandi.

Sem toga, vršena je propaganda kod vojnih obveznika da dezertiraju, garantujući im mogućnost prelaska na teritorije bivše Jugoslavije preko ilegalnih graničnih prelaza.

- Organizacija koja je otkrivena posle strpljivog rada od oko dvadeset dana postoji na području Pazina, sa izvesnim ograncima u Labinu, ali prema nesumnjivim znacima s razlogom se smatra da i u drugim centrima Istre, gde preovlađuje inorodno stanovništvo, a naročito komunističko, postoji široka mreža pristalica ustaničkog pokreta.

Karabinijeri nastavljaju, uvek u tesnoj saradnji sa Kr. kvesturom u Puli, svoju represivnu delatnost, usmerenu na otkrivanje što većeg broja pristalica pokreta.

Slede naknadna obaveštenja«.

Po naređenju
generalni inspektor
(S. Polito)
Polito

M. P.

**ZAPOVEST KOMANDE 18. ARMIJSKOG KORPUSA OD 15
JULA 1942. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA OPERACIJU
NA PODRUČJU BOKOVA¹**

KOPIJA

PO KURIRU 753/1²

KOMANDA XVIII ARMIJSKOG KORPUSA
Operativno odeljenje

Pov. br. 9442/op. VP 118, 15. jula 1942—XXI

Predmet: Operacija Biokovo — 2. faza (operacija »Aurea«).³

Karta: 1:100.000, listovi Split—Livno—Omiš—Makarska, izdanje 1941.

Pr. br. 6

Komandantu pešadijske divizije »Murde«	<i>VP 154</i>
Komandantu pešadijske divizije »Bergamo«	<i>VP 73</i>
Komandantu inženjerije XVIII AK	<i>Sedište</i>
Komandantu avio-grupe Zemunik	

i, na znanie:

Komandi 2. armije — Operativno odeljenje (veza depeša 11140/op. od 6. o.m.) ⁴	<i>VP 10</i>
Komandi VI armijskog korpusa	<i>VP 39</i>
Vojnopomorskoj komandi za Dalmaciju	<i>Split</i>
Komandi artiljerije XVIII AK	<i>Sedište</i>
Vazd. taktičkoj komandi 2. armije	<i>VP 10</i>
Komandi avio-grupe	<i>Mostar</i>

BORBENA ZAPOVEST BR. 2

I. *Prva faza* operacije na području Biokovo—Mostar završava čim snage koje u njoj učestvuju dočignu liniju: Makarska—Sv. Jure—Zagvozd (po svoj prilici oko 24. o. m.).

Druga faza operacije (konspirativni naziv »Aurea«) tesno je vezana s prvom, i biće izvedena sa strogim jedinstvom ciljeva i neprekidno do severozapadno od navedene linije.

II. Operacijom ću lično rukovoditi.

¹ Prepis originala (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 4/1, k. 535.

² Dopisano rukom.

³ Vidi dok. br. 92; tom V, knj. 5, dok. br. 109, 115, 119, 126 i 180.

⁴ Redakcija ne raspolaže tom depešom.

III. *Cilj*: uništenje partizanskih snaga i rušenje njihove organizacije u unutrašnjosti, duž obale i u šumama u četverouglu: Makarska—Zagvozd—Dugopolje—Split.⁵

IV. *Podaci o neprijatelju*: v.pr.1.⁶

V. *Učestvujuće snage i njihova podela*: v.pr.2.

Izostavljeno.⁷

XI. *Mornarica*: Plovna sredstva Vojnopomorske komande Dalmacije dodeljena su za blokiranje s morske strane dela obale Stobrežić—Omiš.

U tom cilju, komanda borbene grupe »Murde« uspostavice posredan kontakt s Vojnopomorskom komandom Dalmacije.

XII. *Avijacija*: Na raspolaganju su letачke jedinice avio-grupe Zadar i Mostar (eventualno).

Način vazd. sadejstva: v.pr.br.4.⁸

Zahtevi za učešće avijacije moraju biti blagovremeno dostavljeni, kako bi letачke jedinice mogle sprovesti temeljito pripremljena dejstva i u tesnom sadejstvu s jedinicama KoV-a.

Izostavljeno.

Komandant armijskog korpusa
general

Umberto Spigo, s.r.

Tačnost prepisa overava:

Zastupa načelnika štaba

Načelnik operativnog odeljenja

Anđelo Mičike

[Angelo Micciche]

Prilog br. 2 akta br. 9442/op. od 15/7/1942.
K-de XVIII AK — op. od.

PREGLED JEDINICA KOJE UČESTVUJU U OPERACIJI »AUREA«

a) *Borbena grupa »Bergamo«*

- komanda 4. bersaljerskog puka
- 97. bat. crnih košulja (bez 1 čete)
- 1 bat. p.d. »Zara«
- 111/93 p.p.

⁵ Na tom području je dejstvovao bataljon »Josip Jurčević« (tom V, knj. 6, dok. br. 85).

⁶ i ⁸ Redakcija ne raspolaže tim prilogom.

⁷ Tako u originalu.

- četa arditā »Crne strele«
- 1 btr 75/27 4. art. p.d.
- 1 od. 100/17 4. art. p.d.
- 8 btr. III, 2 art. p.d.
- odeljenje lakih tenkova
- 1 vod plamenobacača
- delovi inž. jedinica
- pozadinski delovi.

Sadejstvujūće:

- delovi 2. konj. odreda dislociranog u rejonu: Solin—Vuči-polje
- delovi italijansko-hrvatskih garnizona: Split—Solīn—Kliš •
—Sinj—Omiš (oko 3 p.bat. i artiljerija)
- delovi 106. mitr. bat. raspoređenog u rejonu Stobreć—Solīn.

b) *Borbena grupa »Murde«*

- 1) — desna kolona
- komanda peš. divizije »Murde«
 - komanda 26. p.p.
 - 1/25 p.p.
 - 1 bat. p.d. »Murde« ,
 - 31. bersaljerski bat.
 - btr. pratećih oružja 25. p.p.
 - 1 btr. 75/27 iz 154 a.p. p.d. »Murde«
 - 1 btr. 100/22 iz 154 a.p. p.d. »Murde«
 - 1 vod lakih tenkova i 2 auto-blinde
 - 1 inž. vod.

- 2) • — *leva kolona*
- 260. p.p. (bez 1 bat.)
 - 154. mitr. bat.
 - 3. eskadron lakih tenkova
 - 1 vod lakih tenkova
 - 1 odeljenje plamenobacača •
 - 1 btr. 75/27, 154. ap. p.d.
 - 154. inž. bat.
 - pozadinski delovi.

Ukupno:

- 11 p.b., od kojih 3 iz p.d. »Murde«, 1 iz p.d. »Mesina«
- 3 italijansko-hrvatska (povućeni iz garnizona: Split — Solin — Kliš — Sinj — Omiš)
- 2 mitraljeska bat. (od kojih 1 p.d. »Murde«)
- 6 baterija i 1 od. artiljerije (sadejstvujū baterije iz: Splita—Klisa—Sinja—Omiša) ti, *svemu 12* baterija

- 2 eskadrona lakih tenkova i 2 auto-blinde
- 1 vod i 1 od. plamenobacača
- inž. delovi
- pozadinski delovi.

Prilog br. 6 akta br. 9442/op. od 15/7/1942.
Komande XVIII AK — op. od.

N A R E Đ E N J E

- I. Predviđena dejstva imaće karakter sistematskog pretraživanja.

Izostavljeno.⁹

- III. U odnosu prema stanovništvu i njihovoj imovini pridržavati se sledećih stavova:

- svi oni koji budu zarobljeni sa oružjem u ruci ili budu nađeni u zoni borbenih dejstava, makar i bez oružja, biće bez daljeg streljani;
- svi sposobni muškarci od 15 godina naviše biće internirani bez obzira na narodnost i veroispovest, dužnost ili posao koji obavljaju, eventualni' izuzeci pouzdanih ličnosti primeniće se kasnije;
- sve zgrade iz kojih bi se pružao otpor našim trupama, ili u kojima jse pronađe municija, treba uništiti;
- sve postojeće namirnice i stoku u toj zoni treba konfiskovati, da bi se tako učinio nemogućim opstanak eventualnim partizanskim jedinicama koje bi se htele povratiti;
- sve plovne objekte treba zapleniti i prevesti u luke gde postoje italijanski garnizoni; njihovo uništenje odobravam (samo u slučajevima kada su njihova zaplena i teđenje nemogući);
- sve šume treba zapaliti.

U tom cilju potrebno je pozvati hrvatske saradnike na saradnju u savetodavne svrhe kod' komandi borbenih grupa »Bergamo« i »Murde« u toku dejstava da bi se saslušalo njihovo mišljenje radi boljeg prilagođavanja postupaka prema stanovništvu, njihovim nastambama i njihovim dobrima.

Za evakuaciju osoba na ostrvo Kalodera, koje će biti internirane iz gore navedenih razloga, zadužuje se p.d. »Bergamo«.

Izostavljeno.¹⁰

⁹ i ¹⁰ Tako u originalu.